Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Martin Zástěra

Postavení Nejvyššího soudu v americkém politickém systému a význam jeho rozhodování pro politický proces ve Spojených státech amerických

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Doc. JUDr. Petr Pithart, dr. h. c.

Katedra politologie a sociologie

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): říjen 2010

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a studia.

V Praze dne 10. listopadu 2010 Martin Zástěra

Autor diplomové práce před budovou Nejvyššího soudu Spojených států amerických

Obsah…… 4
1.Úvod…….. 6
1.1. Vymezení předmětu…….. 6

2. Ústavní soudnictví…. ….……...……. 9
2.1. Kontinentální typ právní kultury a ústavní soudnictví……. 9
2.2. Angloamerický typ právní kultury a ústavní soudnictví…….. 11

3. Postavení Nejvyššího soudu v americkém politickém systému…….. 12
3.1. Teoretické základy amerického politického systému…… 12
3.2. Vznik instituce a ústavní zakotvení Nejvyššího soudu …… 14

4. Politický charakter instituce Nejvyššího soudu …… 19
4.1. Personální obsazování soudu, nominační proces….…….. 19
4.2. Politické aspekty výkonu funkce soudce Nejvyššího soudu…… 25

5. Význam rozhodování Nejvyššího soudu pro politický proces v USA… 30
5.1. Rasová segregace……. 31
5.1.1. Dredd Scott v. Sandford……. 32
5.1.2. Plessy v. Ferguson……. 39
5.1.3. Brown v. Board of Education of Topeka…… 44
5.1.4. Lovings v. Virginia a affirmativní akce……. 49

5.2. Federalismus……. 53
5.2.1. McCulloh v. Maryland…….. 56
5.2.2. Gibbons v. Odgen…….. 61
5.2.3. Lochner v. New York…… 65
5.2.4. Rooseveltův plán na reformu soudu…….. 69
5.2.5. West Coast Hotel Company v. Parrish…….. 72
5.2.6. Lopez v. Spojené státy…….. 75

5.3. Zásadní společenské otázky……. 79
5.3.1. Umělé ukončení těhotenství…….. 80
5.3.2. Sňatky osob stejného pohlaví…… 94

6. Závěr …… 100

Přílohy
Tabulka 1 – Neúspěšné nominace…….……. 104
Tabulka 2 – Zrušená rozhodnutí Nejvyššího soudu – vytvoření nového precedenčního rozhodnutí, Zákony Kongresu vyřazené z používání pro rozpor s ústavou, Zrušené zákony jednotlivých států federace…… 106
Tabulka 3 – Přehled nejdůležitějších legislativních opatření ovlivňujících jurisdikci a fungování Nejvyššího soudu…… 107

Zdroje a literatura……..108

1.Úvod

1.1. Vymezení předmětu

Cílem této práce je podat analýzu postavení Nejvyššího soudu v politickém systému Spojených států amerických a dále pojednat o vlivu rozhodování této instituce pro politický proces v zemi. Otázkou, na kterou by tato práce měla nalézt odpověď, je to, zda je Nejvyšší soud ve Spojených státech amerických institucí více politického charakteru, než je tomu u obdobných institucí ve Velké Británii a na evropském kontinentu a do jaké míry jeho rozhodování ovlivňuje politický proces v zemi. V souvislosti s tím jsou také zdůrazněny klíčové faktory, které determinovaly jeho postavení a předurčily odlišný vývoj oproti Evropě.

V úvodní kapitole jsou načrtnuty základní charakteristiky anglosaské tradice ústavního soudnictví, která se nejvýznamnější měrou podílela na koncipování postavení Nejvyššího soudu ve Spojených státech amerických. Tato anglosaská tradice je porovnána s tradicí kontinentální Evropy, přičemž mým záměrem je především odlišit oba koncepty a upozornit na podstatné rozdíly mezi nimi. V této kapitole jsou také zdůrazněny faktory, které se rozhodující měrou podílely na odlišném vývoji ústavního soudnictví na americkém a evropském kontinentě.

Následující kapitola je věnována postavení Nejvyššího soudu v americkém systému, který byl koncipován jako systém brzd a protivah, ve kterém se jednotlivé složky moci mezi sebou navzájem vyrovnávají a omezují tak, aby ani jedna z nich nemohla koncentrovat větší množství neomezených pravomocí, které by předpokládanou rovnováhu narušily. V této kapitole jsou nastíněny hlavní teoretické myšlenkové proudy, ze kterých vycházeli tvůrci americké ústavy při koncipování soustavy institucí, které měly zajistit pokud možno co nejlepší fungování státu. V této souvislosti je nutné si uvědomit, že Spojené státy byly zprvu po získání nezávislosti na Britském království koncipovány jako volný svazek jednotlivých států se slabou centrální mocí, a také se slabou mocí soudní, která nebyla schopna efektivně plnit svoji funkci. Tento model, který představoval konfederační spojení, se ale po určité době ukázal jako zcela nevyhovující, a tak se jako nejlepší řešení ukázalo federativní uspořádání bývalých třinácti koloniálních osad, které bylo vtěleno do základních právních dokumentů Spojených států amerických, které zůstaly v platnosti po celou dobu existence tohoto státu. Při koncipování institucionálního systému vlády se ozývalo mnoho názorů vztahujících se k pozici vyšších soudních orgánů, především potom k orgánu nejvyššímu, který měl plnit funkci soudu ústavního. Na jedné straně byli zastánci silného ústavního soudu jako garanta

ústavnosti, který má pravomoc zrušit jakýkoliv legislativní akt, pokud shledá jeho rozpor s ústavou. Na druhé straně naproti tomu stáli odpůrci tohoto konceptu, kteří požadovali spíše slabší soudní moc, bez významného vlivu a možnosti omezovat moc legislativní a exekutivní. Nakonec zvítězil model silného ústavního soudu, ale fakticky zůstal v prvních letech nenaplněn. Pravomoc vyřadit legislativní akt z užívání si tak musel vydobýt až při svém reálném působení a dosáhl jí až na počátku devatenáctého století. Podrobněji o tomto procesu pojednává samostatný oddíl v rámci druhé kapitoly, která obsahuje základní informace o ústavním zakotvením soudu a jeho postavením v rámci amerického politického systému. Tento oddíl (nazvaný Vznik instituce a ústavní zakotvení Nejvyššího soudu) spolu s oddílem pojednávajícím o nominačním procesu soudců Nejvyššího soudu (nazvaný Personální obsazování soudu, nominační proces) je v původním znění převzat z mé bakalářské práce Politické aspekty nominačního procesu soudců Nejvyššího soudu ve Spojených státech amerických napsané a odevzdané na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy v akademickém roce 2009/2010.

Následující dvě kapitoly pojednávají o politickém charakteru Nejvyššího soudu a významu jeho rozhodování pro politický proces ve Spojených státech amerických a tvoří samotné jádro této diplomové práce.

V první z těchto kapitol jsou načrtnuty základní charakteristiky, kterými se instituce Nejvyššího soudu ve Spojených státech amerických odlišuje od obdobných orgánů na evropském kontinentě, a to především s ohledem na ustavování jeho členů, procesu jejich výběru a následně také jejich samotného působení ve funkci, které je nejvýrazněji vyjádřeno při samotném rozhodování sporů.

Rozhodování soudu a jeho vliv na politický proces v zemi jsou potom tematicky rozčleněny do několika oddílů. Tím prvním je oblast rasové segregace, která prakticky během celé americké historie představovala vysoce politické téma.

Druhý oddíl pojednává o vlivu soudních rozhodnutí na federální uspořádání státu a zaměřuje se na klíčové doktríny, které soud svým rozhodováním v této oblasti vytvořil, čímž se určitou měrou podílel na efektivním fungování federální republiky.

Poslední oblastí, kterou se práce zabývá, je potom problematika klíčových celospolečenských otázek, ke kterým Nejvyšší soud zaujímá svá stanoviska. Jedná se zejména o otázku sňatků osob stejného pohlaví a legalizaci umělého ukončení těhotenství. Problematika výše zmíněných celospolečenských otázek je pro americkou společnost naprosto zásadní a vytváří konfliktní linie mezi politickými stranami a také zájmovými

sdruženími. Nejvyšší soud se ve svém rozhodování mnohokrát vyjádřil k těmto otázkám a měl tak výrazný vliv na jejich vnímání ve společnosti a potažmo na celý politický proces.

Tato práce vychází především z americké literatury a důležitý pramen představují samotná rozhodnutí Nejvyššího soudu a jejich odůvodnění. Z důvodů rozsahu této práce byl kladen důraz především na ta rozhodnutí, kterými soud vytvořil teoreticko-právní doktríny, které dlouhodobě ovlivnily dění ve společností a právní vztahy mezi jejími členy. Ze stejného důvodu jsou také úmyslně opomenuta některá důležitá rozhodnutí, kterými soud rozhodl zcela specifické politické spory, jakými byly například Nixon v. Spojené státy či Bush v. Gore.

2.Ústavní soudnictví

2.1. Kontinentální typ právní kultury a ústavní soudnictví

Typem právní kultury se označuje velký právní systém, zahrnující několik právních řádů, které se vyznačují shodnými rysy ve způsobu tvorby, interpretace a aplikace práva. Jako kontinentální typ právní kultury je označováno pojetí práva převládající v naprosté většině evropských zemí. Toto pojetí vychází především z římskoprávní tradice a dále také z přirozenoprávní teorie v její racionalistické podobě (Gerloch, 2005:112-113). Vrchol rozvoje tohoto pojetí práva pak lze datovat do přelomu osmnáctého a devatenáctého století, kdy se prosadilo ve většině zemí na evropském kontinentě. Kromě těchto zemí pak ve své modifikované podobě dosáhl rozvoje také v jiných zemích světa, zejména potom ve španělských, francouzských, portugalských, holandských a belgických kolonií. Tento systém práva se vyznačuje mnoha charakteristickými znaky, které jej také odlišují od systému angloamerického a systému islámského.

Tím prvním a velmi podstatným znakem kontinentálního typu právní kultury je rozhodující důraz, který kontinentální právo klade na zákon, jako rozhodující právní pramen. Soudci tak při svém rozhodování musejí dbát především ustanovení zákona a až v dalším uvažování jiné prameny práva. Dalším podstatným rysem kontinentálního typu právní kultury je snaha o shrnutí norem, které upravují podobné společenské vztahy do společných souborů, označovaných jako kodex. Systematika tohoto členění může být různá, ale typicky se vyskytují například trestní či občanské zákoníky. Jak již bylo výše zmíněno, kontinentální typ právní kultury vychází z tradice klasického římského práva a s touto skutečností také souvisí i dělení práva na právo veřejné, sestávající z norem, jež upravují právní vztahy mezi jednotlivcem, na jedné straně a státem, jako nadřízeným subjektem, na straně druhé a právo soukromé, které zahrnuje normy upravující vztahy mezi jednotlivci a dalšími subjekty. S tímto faktem také souvisí systematika kontinentálního práva a jeho terminologie, která v mnoha ohledech právě z římského práva dodnes vychází (Gerloch, 2005:113).

Na rozdíl od amerického modelu, který je postaven na uspořádání, ve kterém se na kontrole souladu legislativních aktů se základním zákonem podílí celá soustava federálních soudů v čele s Nejvyšším soudem, prosadil se na evropském kontinentě spíše model takzvaného koncentrovaného soudnictví. Tento model počítá s vytvořením instituce, která stojí mimo soustavu soudů, a jejímž úkolem je posuzovat soulad legislativních aktů s ústavou.

Tento model převážil ve většině zemí na evropském kontinentě, ale v mnoha zemích lze najít v rámcích tohoto konceptu značné odchylky.

Počátky moderního ústavního vývoje se na evropském kontinentě objevují během devatenáctého století a jsou spojeny s přijímáním státních ústav, kterým je přiřknuto postavení základního zákona, jenž rozhodující měrou determinuje rozdělení moci ve státě. Účelem těchto ústav je na jedné straně provádět dělbu moci mezi jednotlivé orgány tak, aby nedocházelo k její přílišné koncentraci tak typické pro období evropského absolutismu a na druhé straně mají tyto ústavy plnit funkci garanta základních občanských práv, jejichž katalog většina z přijímaných ústav obsahuje[1]. Specifické postavení má potom v tomto období moc soudcovská. Jelikož konflikty o rozdělení moci se ve většině zemí především dotýkaly exekutivy a legislativních sborů, zůstala soudcovská moc částečně stranou a při rozdělování moci bylo její postavení částečně oslabeno. Přestože některé země ve svých základních zákonech počítaly s vytvořením ústavních soudů, nejednalo se zdaleka o tak významné instituce, jak je známe dnes. Tehdejší ústavní soudy byly spíše institucemi, které formálně plnily úlohu dozoru nad ústavním pořádkem, v praxi však nebyly vybaveny dostatečně silnými pravomocemi, které by těmto institucím dovolily být skutečným garantem ústavnosti.

Zásadní proměna postavení ústavního soudnictví v politickém systému mnoha zemí přichází během dvacátého století, především s ohledem na následky dvou světových válečných konfliktů. Během období, kdy v některých evropských zemích došlo k nástupu totalitních režimů, bylo ústavní soudnictví v těchto zemích zcela potlačeno. Tímto postupem bylo mimo jiné umožněno zcela nekontrolovatelně zasahovat do základních práv jednotlivců. Poté, co po konci druhé světové války bylo zřejmé, že pro efektivní soudní kontrolu těchto práv je nutno vytvořit takovou instituci, která bude schopná efektivně dohlížet na porušování základních práv ze strany státní moci, převážilo pojetí ústavního soudnictví počítající se silným ústavním soudem jako nezávislou institucí stojící mimo soustavu obecných soudů[2]. Ve většině zemí má instituce plnící úlohu ústavního soudu funkci negativního zákonodárce, tedy orgánu, který svým autoritativním výrokem může prohlásit jakýkoliv legislativní akt za neplatný pro jeho rozpor se základním zákonem. Tato úloha je pro fungování státu založeného na dělbě moci zcela zásadní, jelikož umožňuje jednotlivým složkám státní moci v potřebné míře omezovat složky ostatní a představuje jeden ze základních stavebních kamenů moderních demokratických států.

[1] www.ustavnisoud.cz
[2] tamtéž

2.2. Angloamerický typ právní kultury a ústavní soudnictví

Během dlouhého vývoje právních odvětví a koncepcí vznikl ve středověké Anglii právní systém dnes běžně označovaný jako angloamerický typ právní kultury. Tento typ právní kultury čerpá především z *common law*, tedy z anglického obecného práva tvořeného soudními precedenty a obyčejovým právem. Soudní precedent je tedy rozhodujícím pramenem práva, o nějž se tento systém při interpretaci a aplikaci práva opírá. Jedná se o soudní rozhodnutí, které se stává normou v případě, že upravuje právní vztahy doposud právem neregulované. Musí tedy splňovat podmínku, že se jedná o první individuální rozhodnutí takového případu a pro budoucí stejné případy se stává závazné do té míry, ve které tyto právní vztahy upravuje. Jako soudní precedent není označováno pouze rozhodnutí soudu v takové věci, ve které dosud žádný jiný soud nerozhodl, ale také případ, který byl již v minulosti soudem posuzován, ale při pozdější aplikaci tohoto rozhodnutí byly soudem shledány podstatné rozdíly odůvodňující vytvoření precedentu nového. Tato metoda bývá označována jako odlišování[3] a jejím výsledkem je nový precedent odlišující se od precedentu předchozího, ale pouze s odůvodněním, že existence podstatných skutečností nedovoluje aplikaci precedentu původního.

Z výše uvedeného vyplývá, že v angloamerickém systému právní kultury se soudci podílejí na tvorbě práva přímo svými rozhodnutími a částečně tak suspendují funkci moci zákonodárné. Přestože v poslední době výrazně narůstá počet společenských vztahů, jejichž úpravu obsahuje zákon přijatý parlamentem, převažující úloha soudního precedentu, jako rozhodujícího pramene práva, zůstává nedotčena. Mezi jednotlivými zeměmi, ve kterých angloamerický systém právní kultury nalezl své uplatnění, existují podstatné rozdíly související s odlišným historickým vývojem a dalšími faktory (Kuklík, Seltenreich, 2007: 18). Tyto rozdíly lze nejlépe pochopit na odlišném vývoji práva ve Velké Británii a ve vývoji práva v britských koloniích na americkém kontinentě. Přestože i v těchto koloniálních osadách bylo po dlouhou dobu dominantním pramenem práva *common law*, po získání nezávislosti na mateřské zemi se právní vývoj začal ubírat jiným směrem. Při tomto vývoji sehrál důležitou úlohu fakt, že po přechodném období jedenácti let, následujícím po americké revoluci, kdy osady tvořily ne příliš efektivně fungující konfederaci, byla přijata psaná ústava a z ní vycházející federativní uspořádání nově založeného státu. Zatímco ve Velké Británii nahrazuje funkci jednotného ústavního zákona mnoho právních pramenů, v amerických

[3] volný překlad anglického právního termínu *distinguishing*

koloniích byla tato právní materie shrnuta do psaného zákona, s jehož ustanoveními vyslovily jednotlivé státy svůj souhlas.

Ve Velké Británii si svoji úlohu jako pramen práva zachoval právní obyčej, v amerických koloniích k jeho přijetí nedošlo. Další důležitá skutečnost ovlivňující odlišný právní vývoj také vychází z toho, že federativní uspořádání nově vzniklého státu umožnilo i jednotlivým státům federace schvalovat své zákony a upravovat tak společenské vztahy, které ústava k úpravě výslovně neukládala celku. Z historického hlediska lze také pozorovat proces, při kterém Spojené státy americké opouštěly jednotlivé prvky dřívějšího britského práva a přizpůsobovaly si jej svým specifickým společenským podmínkám. Zatímco ve Velké Británii si svoji úlohu pramene práva stále zachoval systém ekvity, právní obyčej a také právní literatura, v amerických zemích byly tyto prameny postupně opouštěny (Kuklík, Seltenreich, 2007: 20). Z dnešního pohledu významné rozdíly spočívají také ve vztazích mezi psaným statutárním právem a *common law*. Ve Velké Británii, vzhledem k doktríně suverenity parlamentu, nemůže soudní precedent odporovat zákonu, ve Spojených státech však, na základě dekoncentrované podoby ústavního soudnictví, Nejvyšší soud na federální úrovni a obdobně Nejvyšší soudy členských států federace mohou odmítnout aplikaci zákona na konkrétní případ s odůvodněním jeho neústavnosti, přičemž jejich rozhodnutí má precedenční charakter.

3. Postavení Nejvyššího soudu v americkém politickém systému

3.1. Teoretické základy amerického politického systému

Přestože myšlenka dělby moci ve státě vznikla na evropském kontinentě již v první polovině osmnáctého století, lze jako částečně paradoxní označit skutečnost, že se své realizace dočkala až na konci tohoto století na americkém kontinentu. Charles Louis Montesquieu de Secondat, který je považován za původce takového uspořádání ve státě, při kterém se o moc dělí několik institucí, původně vytvořil koncept, který počítal pouze s konkurující si mocí výkonnou a mocí zákonodárnou. I tak však tato idea představovala v dobách, kdy v mnoha evropským zemím dominoval absolutismus, přelom, který se určujícím způsobem promítl do uspořádání mnoha státních celků.

Jedním ze států, ve kterých se tato myšlenka výrazně prosadila, se staly Spojené státy americké. Jak již bylo výše zmíněno, v prvních letech poté, co se americkým osadám podařilo

získat nezávislost na britské koruně, přetrvávala mezi místními obyvateli obava z přílišné centralizace státní moci. Tato zkušenost vycházející z dlouhého období britské nadvlády se také promítla do nově vytvořeného konfederačního uspořádání země. Vzhledem k tomu, že se poměrně záhy toto spojení ukázalo jako nefunkční, byli zástupci bývalých kolonií nuceni hledat takové řešení, které by zajistilo dostatečnou efektivitu fungování státu. Tímto řešením se stalo vytvoření federální republiky založené na rozdělení státní moci mezi exekutivu, legislativu a moc soudní tak, jak byla nastíněna v navrhované ústavě. Text tohoto základního zákona, který je dodnes jednou z nejdéle platných ústav na světě, představoval kompromis, na kterém se shodli zástupci třinácti amerických států. Jedním z principů, na kterých byl tento dokument vytvořen, se stal systém brzd a protivah[4], který počítal s takovým institucionálním uspořádáním, při kterém se jednotlivé složky moci měly navzájem omezovat a vyvažovat tak, aby ani jedna z nich nebyla nadána takovými pravomocemi, které by jí umožňovaly zastínit složky ostatní. Zcela specifická úloha v tomto systému potom připadla moci soudní, která se měla stát protipólem jak moci výkonné, tak moci zákonodárné.

Postavení moci soudní v nově utvářeném americkém systému vlády potom nejlépe vystihl jeden z předních politických myslitelů na americkém kontinentě Alexandr Hamilton ve své stati, která byla zveřejněna v tisku a měla dopomoci k prosazení myšlenky republikánského uspořádání státu mezi členy americké veřejnosti[5]. Hamilton ve svém textu judikaturu označil za nejslabší a tím pádem nejméně nebezpečnou složku moci, která ze je ze své vlastní přirozenosti nejlépe předurčena k tomu, aby se mohla stát nejpevnějším garantem prosazování práva a spravedlnosti v nově vznikajícím státě. Vzhledem k tomu, že nedisponuje ani silovými prostředky, ani se nepodílí na tvorbě pro společnost závazných pravidel, je nejlépe vybavena k tomu, aby svým úsudkem nejefektivněji zajišťovala pořádek a stabilitu práva ve společnosti. Za tímto účelem je však nutno zajistit její absolutní nezávislost na ostatních složkách moci ve státě. Tohoto cíle mělo být dosaženo mimo jiné i tím, že osoby, které by měly působit ve funkcích soudců, musí být zcela ochráněny před tím, aby do jejich působení jakýmkoliv způsobem zasahovali členové ostatních složek státní moci. Jako na jednu ze záruk Hamilton nahlížel na doživotní výkon funkce soudce, který má zajistit existenční stabilitu a jistotu, že soudce nebude vystaven jakémukoliv tlaku.

Důležitým aspektem, který jen dokresluje důležitost postavení moci soudní v americkém systému vlády, je potom pravomoc jednotlivých soudů posuzovat soulad přijímaných zákonů s ústavou a, v případě shledaného rozporu mezi těmito dvěma předpisy, pravomoc takový

[4] překlad anglického právního termínu *checks and balances*
[5] Listy federalistů, Alexander Hamilton: Federalista č. 78

zákon prohlásit za neplatný. Zde tvůrci americké ústavy vycházeli z předpokladu, že základní zákon představuje společenskou smlouvu mezi lidem a vládou, která byla zmocněna k tomu, aby zemi spravovala. Za tohoto předpokladu potom u každého ze zákonů přijatých legislativním sborem, u kterého by existoval rozpor s touto společenskou smlouvou, vyvstává nutnost existence orgánu, který je oprávněn takový právní konflikt posoudit a případný rozpor zrušením takového zákona i napravit. K tomuto Alexander Hamilton ve své stati uvedl: *„Příslušnou a zvláštní oblastí působnosti soudů je výklad zákonů. Ústava je základním zákonem a musí za něj být soudci pokládána. Jim tedy náleží, aby určili její smysl právě tak, jako smysl všech jednotlivých výnosů vycházejících ze zákonodárného orgánu. Pokud by se mezi nimi objevil nesmiřitelný rozpor, měl by mít samozřejmě přednost dokument, který má vyšší závaznost a platnost; jinými slovy Ústava by měla mít přednost před zákony a záměr občanů před záměrem jejich zástupců.“*[6]

Hamilton však odmítá interpretaci, která považuje moc soudní za moc nadřazenou mocím ostatním. Za nejsvrchovanější považuje vůli lidu tak, jak byla vyjádřena v základním zákoně, zatímco všechny složky moci ve státě se mají podílet na tom, aby tato vůle byla plněna. Funkce moci soudní spočívá v tom, že je schopna svojí vahou zabránit tomu, aby tato vůle byla porušována. Toto uspořádání státní moci tak, jak jej popsal Alexandr Hamilton, bylo ve své době zcela unikátní a lze jej označit za jeden ze základních stavebních kamenů budoucího rozvoje země. O jeho nadčasovosti svědčí i fakt, že podobný systém vlády, jaký popisovali přední američtí političtí filosofové konce osmnáctého století, se v průběhu následujících desetiletí začal prosazovat i mnoha zemích na evropském kontinentě.

3.2. Vznik instituce a ústavní zakotvení Nejvyššího soudu

Nejvyšší soud Spojených států amerických vznikl po přijetí Ústavy USA 17. září 1787 zástupci třinácti nezávislých amerických států. Před přijetím základního zákona se často objevovaly názory požadující slabou soudní moc a dokonce se mezi zástupci několika států rozšířil názor, že by měla být soudní moc zcela potlačena z důvodu její možné převahy nad legislativou a exekutivou, která by tak narušovala systém brzd a protivah, jeden ze základních principů, na základě kterých byl základní zákon vytvořen. Ústava ve svém článku III zřizovala Nejvyšší soud jako nejvyšší soudní instanci s tím, že autoři základního zákona ponechali podrobnosti, organizační a funkční věci na legislativě Kongresu. Ten na své vůbec první schůzi v září roku 1789 přijal Zákon o soudnictví *(Judiciary Act of 1789*)[7], který mimo

[6] Listy federalistů, Alexander Hamilton: Federalista č. 78
[7] celým názvem *An Act to establish the Judicial Courts of the United States*

jiné upravoval složení a procedurální záležitosti týkající se Nejvyššího soudu. Zákon stanovil počet soudců Nejvyššího soudu na šest, vymezoval postavení předsedy Nejvyššího soudu, který měl mimo jiné především organizační pravomoci. Zákon dále přiznával Nejvyššímu soudu pravomoc vydávat v určitých případech soudní příkazy, které měly osoby, v jejichž neprospěch bylo rozhodnuto, donutit pod pohrůžkou sankce ke splnění povinnosti stanovené v rozsudku[8]. Tato část zákona byla v roce 1803 prohlášena za neústavní v procesu Marbury v. Madison (Rehnquist, 1987:32).

Postavení Nejvyššího soudu v ústavním systému Spojených států amerických, stejně jako rozsah kompetencí, kterými disponuje, jsou obsaženy v článku III americké ústavy a podobně jako ostatní ustanovení základního zákona představují kompromis, na kterém se byli delegáti ústavodárného shromáždění schopni shodnout. Článek III Ústavy Spojených států amerických v oddílu 1 uvádí: „*Moc soudcovská přísluší ve Spojených státech Nejvyššímu soudu a takovým nižším soudům, které zřizuje Kongres. Soudcové Nejvyššího soudu i nižších soudů jsou ustavování trvale, za svou službu dostávají náhradu, která nesmí být během trvání jejich služby snížena*“ (Tindall, Shi, 1996: 820) Z oddílu 1 vyplývá, že Nejvyšší soud jako jediná soudní instituce vzniká přímo na základě ustanovení ústavy, ostatní nižší soudy musejí být zřízeny Kongresem.

Hned na počátku interpretace ústavních článků vymezujících postavení a pravomoci Nejvyššího soudu je třeba zmínit, že tento soud sice již od doby krátce po svém vzniku fakticky působí jako soud ústavní s pravomocí prohlásit zákon nebo jeho část za neústavní, a tím ho tak nepřímo vyřadit z aplikace na společenské vztahy, které má upravovat. Tato pravomoc ale nenáleží Nejvyššímu soudu na základě ustanovení ústavy samotné, nýbrž vychází z praxe, v níž nejdůležitější úlohu sehrál na první pohled ne příliš kontroverzní případ Marbury v. Madison, o kterém bude blíže pojednáno později v této kapitole.

Další ustanovení oddílu 1 článku III pojednává o tom, že soudci Nejvyššího i nižších soudů jsou do svých funkcí ustavováni na trvalo[9] (Tindall, Shi, 1996: 820). Výjimkou z doživotního výkonu funkce soudce Nejvyššího a také nižších soudů jsou případy, kdy se soudce rozhodne svého postu vzdát a také případy, kdy je tohoto postu proti své vůli zbaven. Toto může mít dalekosáhlé politické konsekvence především v případech uprázdněného křesla soudce Nejvyššího soudu, detailněji o této záležitosti bude pojednáno v následujících kapitolách. Ustanovení o náhradách za výkon funkce má za účel zajistit pokud možno co

[8] http://www.constitution.org/uslaw/judiciary_1789.htm

[9] V americkém originále *shall hold their offices during good behavior*, což lze volně přeložit po dobu dobrého chování, ale toto zcela nevystihuje právnický význam tohoto termínu, lze operovat i s termínem po dobu bezúhonnosti.

nejvyšší nezávislost a nestrannost osob, které tento úřad vykonávají, zejména důležitou roli hraje potom zákaz snižovat toto ohodnocení po dobu výkonu úřadu. Tím tělesem, které rozhoduje o výši náhrady, je podle ústavy Kongres, který by potenciálně takovými opatřeními mohl vytvářet tlak na nejvyšší soudní instanci, a tak ustanovení o zákazu snižování náhrad má především za úkol tomuto tlaku snižování zabránit.

Oddíl 2 článku III americké ústavy stanoví: „*Moc soudcovská vztahuje se na všechny případy práva a spravedlnosti, spadající pod ustanovení této ústavy, zákonů Spojených států a mezinárodních smluv, ať už existujících , nebo těch, které budou uzavřeny jménem Spojených států; vztahuje se dále na všechny záležitosti vyslanců, jiných zástupců Unie a konzulů – na otázky admiralitní a námořní jurisdikce, na spory mezi občany různých států Unie; na spory mezi občany téhož státu, kteří si činí nároky na pozemky ležící v různých státech Unie, na spory mezi státem nebo jeho členy a cizími státy nebo jejich občany a poddanými.*

Nejvyšší soud je první stolicí ve všech případech týkajících se vyslanců, konzulů nebo jiných zástupců Unie a také tehdy, vystupuje-li stát jako jedna ze stran. Ve všech ostatních zmíněných případech je Nejvyšší soud instancí odvolací, a to jak právně, tak fakticky s těmi výjimkami a podle takových pravidel, které stanoví Kongres.

Pro všechny přestupky, s výjimkou velezrady, jsou příslušné porotní soudy , soudní řízení probíhá v tom státě, kde k přestupku došlo; nedošlo-li však k přestupku na území některého státu, řízení probíhá v místě nebo místech, které určí zákonem Kongres“ (Tindall, Shi, 1996: 821).

Oddíl 2 článku III ústavy se zaobírá výlučně otázkami příslušnosti a pravomoci soudů. Nejvyššímu soudu je vyhrazena výlučná pravomoc ve věcech konzulů, vyslanců a jiných zástupců Unie. S tímto ustanovením bezprostředně souvisí pro Nejvyšší soud přelomový případ Marbury v. Madison, ve kterém se soudce William Marbury domáhal u Nejvyššího soudu jako soudu první instance svého právního nároku na místo obvodního soudce, na které byl jmenován jen krátce před nástupem nové administrativy prezidenta Jeffersona, která toto jeho jmenování odmítla potvrdit. Jednou z otázek, kterou se v tomto případě musel soud zaobírat, byla otázka, zda je soud v takovéto věci věcně příslušný s pravomocí rozhodnout ve prospěch té či oné strany.[10] Na základě oddílu 2 článku III ústavy má Nejvyšší soud původní originální jurisdikci pouze ve věcech zahraničních zástupců a také v případech, kdy některý ze států Unie vystupuje jako strana sporu. Ve výše zmíněném případu soudce Marburyho tak tedy musel Nejvyšší soud rozhodnout o tom, že není věcně příslušný řešit tento spor a žalobu

[10] http://www.law.umkc.edu/faculty/projects/ftrials/conlaw/marbury.HTML

zamítl jako neodůvodněnou, přestože ve všech ostatních bodech se soud vyjádřil ve prospěch žalobce a potvrdil jeho nárok na jmenování. Soud tedy nemohl pravomocně rozhodnout v jeho prospěch, protože mu k tomu na základě ústavy nenáležela pravomoc (Rehnquist, 1987: 29). Tento případ byl ale o to složitější, že již na konci 18. století, krátce po přijetí základního zákona, Kongres schválil Zákon o soudnictví,[11] který rozšiřoval původní jurisdikci Nejvyššího soudu o další oblasti, včetně těch týkajících se například jmenování a odvolávání soudců nižších soudů. Podle tohoto zákona měl rozhodovat Nejvyšší soud jako soud první instance také ve sporech, které se týkaly těchto otázek a právě o tento právní předpis opíral soudce Marbury svůj nárok na podání žaloby k Nejvyššímu soudu, která měla potvrdit jeho právo na jmenování. Při rozhodování v případu Marbury v. Madison mezi lety 1801, kdy řízení začalo a 1803, kdy soud vynesl svůj verdikt, musela šestičlenná skupina soudců pod vedením předsedy Johna Marshalla rozhodnout mimo jiné také o tom, zda běžný zákon, v tomto případě výše zmíněný zákon o soudnictví z roku 1789, může upravovat kompetence soudů a jiných orgánů, které tvoří ústavní systém země odchylně od toho, jak jsou tyto kompetence upraveny v ústavě. Tato otázka přivedla soudce k úvahám o samotném významu ústavy jako základního zákona a její rigiditě, neměnnosti, která měla být jedním z hlavních principů, na kterých byl tento dokument vytvořen. Ústava jako taková má za cíl především zajistit stálost v právním a politickém systému země a za tímto účelem jsou časté změny považovány za nežádoucí. Pokud by mohl Kongres, jako jedna ze složek vlády, změnit svým legislativním aktem ustanovení ústavy, podkopávalo by to samotné základy stabilně fungujícího demokratického státu a také proto se Nejvyšší soud rozhodl, v tomto případě prohlásit zákon za neústavní, protože podle jeho názoru odporoval ustanovením základního zákona a také ústavním principům.

Toto rozhodnutí mělo zásadní význam pro celé ústavní uspořádání amerického systému vlády, protože Nejvyšší soud se tímto postavil do role negativního zákonodárce a ochránce ústavnosti, který může v případě, že shledá rozpor mezi ustanoveními základního zákona a běžných zákonů přijatých Kongresem, tyto běžné zákony prohlásit za neústavní a vyloučit je tak z používání. Toto zásadní rozhodnutí Nejvyššího soudu ve své době nevzbudilo tolik pozornosti, jak by se dalo očekávat, ale především díky silným argumentům ve prospěch stability ústavního uspořádání, kterými toto rozhodnutí podepřel předseda soudu John Marshall, nebylo zásadně zpochybňováno a koncepci soudního přezkumu ústavnosti[12], která

[11] *Judiciary Act of 1789*
[12] anglický právní termín judicial review

umožňuje soudům vyřadit neústavní zákon z používání se podařilo prosadit (Rehnquist, 1987: 34).

Oddíl 2 článku III ústavy tedy přiznává Nejvyššímu soudu originální jurisdikci v záležitostech konzulů a jiných zástupců Unie a také v případech, ve kterých alespoň jako jedna ze stran sporu vystupuje stát. Těmito jsou případy, ve kterých proti sobě stojí dva státy unie, na jedné straně sporu stát a na druhé fyzická nebo právnická osoba domácí či zahraniční a také případy, ve kterých ve sporu proti některému ze států Unie vystupuje federální vláda Spojených států amerických. Ve všech ostatních případech má Nejvyšší soud postavení odvolací instance, která je v soudním systému Spojených států amerických instancí konečnou a proti jejímuž rozhodnutí není možno se odvolat.

Oddíl 3 článku III americké ústavy, který je posledním z ustanovení v té části ústavy, která vymezuje moc soudní, se zaobírá vymezením trestného činu velezrady a příslušnými tresty a pro pojednání o postavení Nejvyššího soudu v ústavním systému Spojených států amerických není podstatná.

Za zmínku ale stojí věta z článku II, který vymezuje exekutivní moc, v této části ústavy se stanoví: *„Prezident na radu a se souhlasem Senátu jmenuje též vyslance, jiné zástupce státu a konzuly, soudce Nejvyššího soudu a všechny ostatní úředníky Spojených států, jejichž jmenování není upraveno jinak a jejichž úřad je zřízen zákonem*“ (Tindall, Shi, 1996: 820). U tohoto ustanovení je třeba zdůraznit, že termín “na radu a se souhlasem Senátu“ neznamená totéž, co na návrh a se souhlasem. Stanovisko Senátu k případnému nominovanému soudci je tedy nezávazné a prezident tak může na tento post navrhnout kohokoliv dle svého názoru. Senát ale musí takového kandidáta prostou většinou ve funkci potvrdit.[13]

[13] podkapitola Vznik instituce a ústavní zakotvení Nejvyššího soudu je v doslovném znění převzata z bakalářské práce Politické aspekty nominačního procesu soudců Nejvyššího soudu ve Spojených státech amerických, autor práce Martin Zástěra, Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy, 2009

4.Politický charakter instituce Nejvyššího soudu

4.1. Personální obsazování soudu, nominační proces

Dříve, než bude podrobněji pojednáno o samotném rozhodování soudu a jeho dopadu na politický proces v zemi, je třeba se také zmínit o procesu, při kterém jsou soudci do svých pozic dosazováni. Americká ústava z roku 1787 se omezuje pouze na ustanovení, které prezidentovi dává pravomoc jmenovat mimo jiných funkcionářů také soudce Nejvyššího soudu, a to se souhlasem Senátu. Tento souhlas Senátu je zamýšlen jako následný poté, co byl prezidentem kandidát navrhnut, takže výklady ústavy, které operovaly s možností, že by se Senát vyjadřoval ke kandidátovi ještě předtím, než je tento prezidentem navržen, zůstaly bez odezvy. Byť je v ústavě proces jmenování soudců upraven pouze kuse, ve skutečnosti se jedná o komplikovanou a v některých případech i delší dobu trvající proceduru, do které se kromě prezidenta a Senátu zapojují i další instituce a organizace.

Je logické, že v případě výběru kandidáta na funkci soudce Nejvyššího soudu se prezidenti pokoušejí vybrat takového člověka, jehož politická orientace a hodnotové zaměření je s tím prezidentovým v souladu. Vzhledem k tomu, že v mnoha sporných případech Nejvyšší soud rozhoduje pouze většinou jednoho hlasu, tedy pěti ku čtyřem, má každá jednotlivá nominace velký význam pro budoucí rozhodování této instituce. Již po dlouhou dobu je zřejmá poměrně ostrá ideová vyhraněnost jednotlivých soudců a v souvislosti s Nejvyšším soudem se tak mluví o existenci konzervativního a liberální křídla. Každá jednotlivá nominace tak může značně ovlivnit jednu či druhou skupinu a její vliv na rozhodování. Je však třeba zmínit, že možnost dosadit na místo soudce Nejvyššího soudu navrženého kandidáta, vyvstává pouze za situace, že je některé z devíti křesel soudců této instance uvolněno, a k tomuto dochází ve velmi nepravidelných cyklech. Vzhledem k tomu, že jsou soudci do svých funkcí jmenováni doživotně a tyto funkce vykonávají po celou dobu své bezúhonnosti[14], dochází k uvolnění místa soudce Nejvyššího soudu ve většině případů z důvodu rozhodnutí stávajícího soudce funkce se vzdát nebo z důvodu úmrtí. Kromě těchto možností může být soudce ze své funkce, podobně jako prezident, odvolán pomocí procedury *impeachmentu*, ale přestože je tato možnost zakotvená v americkém právním řádu, nebyla nikdy v historii využita. Prezident a také další političtí představitelé mají tedy minimální možnost ovlivnit načasování odchodu soudce a zároveň vzniku možnosti vybrat jeho nástupce.

[14] ústavní termín *during good behaviour*

Jak již bylo výše zmíněno, uvolnění místa soudce Nejvyššího soudu je velmi nepravidelným jevem, a zatímco někteří prezidenti mají možnost výrazněji ovlivnit složení soudu, v mnoha případech také došlo k tomu, že hlava státu během svého působení v úřadu neměla možnost navrhnout ani jediného kandidáta. Personální složení soudu má výrazný vliv na rozhodování této instituce a to vzhledem ke skutečnosti, že prezidenti na uvolněná místa v naprosté většině případů dosazují takové kandidáty, u kterých předpokládají, že budou při výkonu funkce uplatňovat takové postoje, které budou v souladu s těmi, které vyznává hlava státu. Tímto mohou prezidenti velmi výrazně zasahovat do složení nejvyšší soudní instance v zemi a ovlivnit tak její následné rozhodování, a to i na mnoho let poté, co opustí svůj úřad. Vzhledem k tomu, že soudci jsou do funkce dosazování doživotně, znamená příležitost navrhnout svého kandidáta na toto místo velkou možnost k tomu, aby hlava státu ovlivnila právní a politický vývoj země na mnoho let dopředu.

Při samotném výběru kandidáta na uvolněné místo je kladen důraz na mnoho faktorů. Mnoho odborníků se domnívá, že by výběr soudců Nejvyššího soudu měl být opřen především o profesní kompetentnost a odbornost daného kandidáta. Zároveň také prezidenti se snaží zdůrazňovat, že je to především odbornost a osobní integrita kandidáta, která ve výběru sehrála rozhodující roli. V naprosté většině případů však můžeme pozorovat, že při výběru hrají důležitou roli mnohé další skutečnosti. Následkem toho potom mohou být z výběru vyřazeni kandidáti, kteří by byli profesně vysoce kvalifikováni, zatímco hlava státu vybere osobu, která lépe splňuje jeho kritéria v daném momentu. Přestože tedy panuje obecně rozšířená představa, že vybrán by měl být ten kandidát, který je nejlépe profesně kvalifikován, skutečnost je taková, že každá nominace na uvolněné místo soudce Nejvyššího soudu je politickou záležitostí, při které odbornost kandidáta hraje jen částečnou úlohu. Těmi dalšími kritérii jsou především politická a ideologická orientace kandidáta, jeho schopnost přesvědčit spřízněné i opoziční členy Senátu o vhodnosti své nominace a dále potom skutečnosti související s reprezentativností výběru směřující k tomu, aby své zástupce v nejvyšší soudní instanci v zemi měly všechny početnější skupiny obyvatelstva, a to především s důrazem na rovnoměrnost geografického zastoupení, zastoupení náboženství, pohlaví, etnika a rasy.

O tom, že při výběru kandidáta hraje odborná způsobilost pouze dílčí úlohu, svědčí i fakt, že pouze zhruba polovina jmenovaných soudců, dříve než nastoupila na místo soudce Nejvyššího soudu, vykonávala obdobnou pozici při federálních soudech a soudech jednotlivých států federace. Ostatní navržení a schválení kandidáti dříve vykonávali různé pozice ve federální nebo státní exekutivě, v jedné ze dvou komor parlamentu nebo například pracovali v soukromých právnických společnostech. Tato skutečnost také souvisí s tím, že pro

funkci soudce Nejvyššího soudu ústava ani zákon nestanoví žádné formální předpoklady, a tak právní vzdělání nebo praxe ve výkonu funkce soudce nižších soudů nejsou z právního hlediska nutné. Vzhledem k tomu, že v době přijetí americké ústavy ani v první polovině devatenáctého století na americkém kontinentě neexistovaly právnické univerzity v podobě, jak je známe dnes, funkce soudce tak byla zastávána i osobami bez právnického vzdělání. Toto až do roku 1957 platilo i o Nejvyšším soudu, protože právě v tomto roce s nástupem soudce Charlese Whittakera došlo k tomu, že poprvé v historii soudu byli všichni jeho členové také absolventy právnických univerzit (O´Brien, 2005:34). Zároveň ani nedostatek soudcovské praxe není považován za skutečnost, která by měla kandidáta znevýhodňovat a v historii lze nalézt mnoho případů soudců, kteří se těšili velkému respektu i přesto, že předtím působili v soudcovské funkci pouze krátce.

Při oznamování jména kandidáta není prezident vázán žádnými lhůtami, jelikož ani ústava ani zákon tyto lhůty nestanoví, a nabízí se mu tak několik možností, jak a kdy toto jméno oznámit. Ve většině případů již v momentu nástupu nové administrativy má hlava státu k dispozici seznam možných kandidátů pro případ, že by došlo k uvolnění místa soudce Nejvyššího soudu, a tak v případě potřeby může s tímto seznamem nakládat. Obecně platí, že prezident oznámí jméno možného kandidáta na uvolněné místo v poměrně krátké době poté, co je veřejnosti zřejmé, že k tomuto uvolnění dojde, řádově v horizontu dnů či týdnů. Vyloučen ale není ani odlišný postup, kdy hlava státu s tímto oznámením vyčkává delší dobu. Obě tyto varianty mají své výhody i nevýhody. V případě brzkého oznámení jména kandidáta může mít tento postup psychologický efekt, kterým se prezident snaží vyjádřit své absolutní a nezpochybnitelné přesvědčení o navrženém člověku. Členům obou komor zákonodárného sboru, státním institucím i nestátním organizacím, jakož i veřejnosti je tak umožněno prověřit profil navrženého kandidáta a uplatnit své případné připomínky. V případě pozdějšího oznámení jména kandidáta je naopak doba, po kterou lze zjišťovat relevantní skutečnosti, poměrně omezena, což může nést za následek i to, že případné důležité informace nebudou v čas zjištěny a v případě schválení vyjdou na světlo až v době výkonu funkce.

Ústava při nominačním procesu přiznává výslovně úlohu pouze prezidentovi a Senátu, postupem doby ale na významu v této proceduře začal nabývat také soudní výbor Senátu [15], jeden z povinně ustavovaných výborů horní komory, který kromě jiných kompetencí v oblasti justice, hodnotí také kandidáty na místa soudců nižších federálních soudů a soudu nejvyššího. V druhé polovině dvacátého století se vyvinula praxe, při které soudní výbor Senátu zve

[15] United States Senate Committee on the Judiciary

nominované kandidáty ke slyšení a dotazuje se jich na skutečnosti, které s funkcí soudce Nejvyššího soudu souvisejí. Tato praxe byla následně v osmdesátých letech doplněna o další rozměr, kdy tato slyšení začala v přímých přenosech vysílat televize a veřejnosti se tak naskytla možnost celý proces přímo sledovat. Zatímco v historii byli kandidáti poměrně odříznuti od samotného schvalovacího procesu, dnes jsou jeho aktivními účastníky a svým vystupováním během tohoto procesu mohou přímo ovlivnit jeho výsledek. Především vystoupení před výborem, které se stalo postupem času více a více medializovanou záležitostí, je vhodnou příležitostí pro kandidáta, jak si na svou stranu získat nejen členy výboru či ostatní senátory, ale také například širokou veřejnost (Watson, Stokey, 1997:121).

Postupem času se také zvýšila detailnost, se kterou je nominovaný kandidát senátním výborem prověřován. Celý proces před senátním výborem tak lze rozdělit do tří fází, kdy v první jsou zjišťovány relevantní skutečnosti o kandidátovi, jeho dřívějším životě, práci a především rozhodování. Druhou fází je potom následně slyšení před členy výboru, kdy kandidát odpovídá na položené dotazy a objasňuje svá stanoviska. Třetí a závěrečnou fází je potom rozhodování výboru na základně zjištěných skutečností a jeho doporučení plénu komory. Okruh oblastí, které jsou při slyšení kandidáta prověřovány, se postupem času standardizoval a navržené osoby jsou dotazovány především na svou právní kvalifikovanost, své dřívější činy a rozhodnutí, jakož i na sporné společenské a politické otázky. Další oblastí zkoumání je také ústava Spojených států a přístup navrženého kandidáta k jednotlivým ustanovením. Takto lze poznat kandidátovu právní filosofii a tato zjištění mají následně význam v úvahách o tom, jak by navržený kandidát mohl ovlivnit budoucí rozhodování soudu. V posledních několika desetiletích se v této souvislosti nejvíce diskutovanými staly především sporné společenské otázky, jako například otázka potratů, umělého ukončení života, sňatků osob stejného pohlaví, výuky náboženství na školách a další. Při kladení otázek týkajících se kontroverzních společenských témat tak může docházet i k politikaření, kdy se jednotliví členové výboru snaží vystupovat jako rázní zastánci určitého stanoviska. Vše se odvíjí od politického složení soudního výboru senátu, kde zasedají zástupci Demokratické i Republikánské strany a také od osoby navrženého kandidáta, jehož právní, politická a hodnotová orientace může být známá i na základě jeho dřívějšího rozhodování.

Po ukončení slyšení před soudním výborem tento výbor vypracovává zprávu, ve které hodnotí navrženého kandidáta. V této zprávě bývá zpravidla obsaženo také doporučení plénu horní komory, které je učiněno na základě hlasování členů soudního výboru. Lze tvrdit, že v případě kladného doporučení soudního výboru následné projednání navrženého kandidáta v Senátu není příliš sporné a v naprosté většině případů je takovýto kandidát i schválen. Jinak

je tomu, když výbor horní komoře doporučí navrženého kandidáta nepřijmout, i když ani záporné doporučení neznamená automaticky neúspěch takové nominace. V mnoha případech je tak do funkce potvrzen i kandidát, jehož soudní výbor nedoporučil, zpravidla se tak děje menším počtem hlasů.

Poté, co je senátním výborem Senátu předložena zpráva obsahující hodnocení kandidáta, je projednání jeho nominace zařazeno na program jednání komory. Při tomto jednání je otevřená obecná rozprava, při které mají jednotliví členové komory možnost vyjádřit se k navrženému kandidátovi a uvést argumenty v jeho prospěch či takové, které naopak hovoří pro zamítnutí nominace. Mnozí senátoři jako hlavní důvod svého rozhodnutí uvádějí odbornou způsobilost navrženého kandidáta, ale lze konstatovat, že při tomto rozhodování hrají mnohem podstatnější úlohu politické důvody. Především ti členové horní komory, kteří jsou zároveň členy strany, jejíž zástupce vykonává úřad prezidenta, mají z důvodů politické loajality mnohem menší tendence hlasovat proti navrženému kandidátovi, zatímco členové opoziční strany mohou nominaci kandidáta navrženého prezidentem opoziční strany značně zkomplikovat. Mnohé se zároveň odvíjí od doby, kdy je nominace Senátu předložena, od politického složení horní komory a od dalších politických faktorů. V případech, kdy hlava státu navrhuje kandidáta na uvolněné místo soudce Nejvyššího soudu v době, kdy strana, za kterou byl zvolen prezident, disponuje většinou členů v horní komoře, umožňuje tato situace prezidentovi navrhnout i kandidáta, který by za jiných okolností byl velmi kontroverzní. Takový kandidát má potom značnou šanci, že jeho nominace bude přijata. Podobně je tomu i v situaci, kdy je kandidát navrhnut v počátečním období, kdy prezident svůj úřad vykonává, tedy v období několika měsíců od voleb. Opačně je tomu v případech, kdy prezident dokončuje své funkční období a na základě jeho veřejné podpory, jeho vlastního rozhodnutí do dalšího funkčního období nekandidovat, nebo při výkonu již druhého a tedy posledního možného volebního období, lze předpokládat, že již dál v nejvyšší exekutivní funkci pokračovat nebude. Pro takovou situaci se vžil termín *lame duck president* a její význam na nominační proces soudců je takový, že v době, kdy je zřejmé, že prezident nebude dále uplatňovat svůj vliv v exekutivní funkci, motivace členů Senátu, včetně těch z jeho vlastní strany, k tomu, aby zvolili navrhnutého kandidáta, je značně oslabena (Rutkus, 2005:20). V mnoha případech tak došlo k tomu, že byl v senátním hlasování odmítnut kandidát navržený ke konci funkčního období prezidenta. Pravděpodobnost takového odmítnutí samozřejmě vzrůstá s tím, o jak sporného kandidáta se jedná.

Jednací řád Senátu nestanoví pro projednání a rozhodnutí o nominaci žádné časové lhůty. Tím, že tyto lhůty chybí se tedy těm členům horní komory, kteří s nominací nesouhlasí,

otevírá poměrně rozsáhlá možnost, jak toto jednání prodloužit. V americkém politickém systému existuje procedura zdržování[16] , která spočívá v tom, že členové Kongresu svým opakovaným vystupováním v rozpravě chtějí docílit toho, aby nedošlo k projednání určitého bodu, resp. k hlasování o něm a to tak, že jednání komory je ukončeno dříve, než je možné o takovémto bodu hlasovat. Tato praxe bývá běžně využívána při legislativním procesu a lze ji uplatnit také při schvalování kandidátů na různé pozice ve státní správě i soudnictví. K jejímu uplatňování však dochází mnohem častěji u federálních soudů nižších stupňů, zatímco u nominací do Nejvyššího soudu se s ní lze setkat spíše výjimečně. Ve většině případů je tak nominace projednána a je o ní hlasováno v průběhu několika měsíců od chvíle, kdy je prezidentem jméno kandidáta oznámeno.

Při pohledu do historie lze pozorovat, že zhruba každá pátá nominace na uvolněné křeslo soudce Nejvyššího soudu skončila neúspěšně. Zhruba ve třetině z těchto případů došlo k tomu, že byl navržený kandidát Senátem odmítnut, ve zbylých případech byla nominace hlavou státu stažena tak, aby nebyla riskována případná porážka, nominace byla odložena nebo k případnému hlasování z výše zmíněných důvodů nedošlo.[17] Jak již bylo výše zmíněno, důvodů neúspěšné nominace může být hned několik. Typicky těmito důvody je především opozice vůči prezidentovi za situace, kdy většinou v horní Komoře Kongresu disponuje opoziční strana, dále potom také situace, kdy prezident končí svůj mandát a lze předpokládat, že ve výkonu úřadu nebude pokračovat. Vzhledem k tomu, že každá jednotlivá nominace může znamenat výraznou změnu v ideovém složení soudu, jsou také častěji odmítnutí kontroverzní kandidáti s výrazným ideologickým zaměřením. Není ale ani v zájmu Senátu a jeho členů, aby Nejvyšší soud nebyl plně obsazen. Za takové situace by mohlo docházet k tomu, že by soud v některých případech nebyl schopen rozhodnout většinovým počtem svých členů. Během celého nominačního procesu však probíhá poměrně intenzivní komunikace mezi Bílým domem a horní komorou Kongresu, která má za cíl omezit riziko zamítnutí kandidáta a v případě výrazné opozice proti navrženému kandidátovi, je o této opozici prezident předem informován a může na takovouto situaci reagovat. Je pak již jen na jeho rozhodnutí, zda chce i přes nesouhlas výrazné části senátorů prosazovat již navrženého kandidáta nebo svoji volbu ještě zváží.

Při samotném hlasování o jménu navrženého kandidáta stačí k jeho přijetí prostá většina hlasů všech senátorů, tedy 51. V historii lze pozorovat mnoho případů, kdy byl navržený kandidát potvrzen velmi výraznou většinou hlasů, jakož i případů, kdy tato většina byla velmi

[16] americký politologický termín *fillibustering*
[17] viz Tabulka 1 – Neúspěšné nominace

těsná a opírala se pouze o hlasy několika málo senátorů. Samostatnou kapitolou jsou potom případy, kdy byl navržený kandidát v hlasování horní komory odmítnut. I vzhledem ke komunikaci mezi zástupci exekutivy a členy Senátu většinou nedochází k tomu, že by kandidát, jehož nominace je předem projednána a jejíž podpora je předem zajištěna, byl v samotném hlasování odmítnut. Většinou však lze názor velké části senátorů zjistit již mnohem dřív než dojde k projednání v soudním výboru. S ohledem na tuto skutečnost lze konstatovat, že v poslední době nedochází příliš často k situacím, kdy prezident trvá na jménu nominovaného kandidáta, přestože proti tomuto kandidátovi existuje výrazná opozice mezi členy horní komory. Spíše než by hlava státu riskovala politický neúspěch, je nucena navrhnout takovou osobu, která bude pro členy Senátu přijatelná a i proto velká část navržených kandidátů bývá do funkce potvrzena výraznou většinou hlasů.[18]

4.2 Politické aspekty výkonu funkce soudce Nejvyššího soudu

Jak již bylo výše zmíněno, prakticky každý prezident usiluje o to, aby jím navržený kandidát v případě potvrzení nominace, ve funkci soudce Nejvyššího soudu prosazoval takové ideologické a hodnotové zaměření jako hlava státu, která jej do funkce navrhla. Tyto snahy o ideologické formování složení nejvyšší soudní instance jsou však mnohdy úspěšné jen zčásti a to z mnoha důvodů. Tím prvním a nejvýznamnějším je především skutečnost, že ani prezident ani navržený soudce nemohou předem předpovídat, jaké případy bude soud v budoucnu rozhodovat v průběhu trvání soudcovského úřadu toho kterého soudce. A tak i přestože byl na základě předchozího rozhodování do funkce navrhnut takový kandidát, jehož dřívější práce vykazovala určité ideové, hodnotové či politické přesvědčení, neznamená tato skutečnost, že v tomto projevu bude soudce pokračovat i při výkonu funkce soudce Nejvyššího soudu. Jmenováním do funkce se soudce stává zcela nezávislým a není tak při svém rozhodování vázán ničím jiným než svým přesvědčením. I z tohoto důvodu tak dochází k mnoha situacím, kdy soudce při svém rozhodování hlasuje zcela v rozporu s názorem prezidenta či dalších členů exekutivy, kteří jej do funkce navrhli.

Existuje rozšířená představa o tom, že členové Nejvyššího soudu působí převážně za zavřenými dveřmi, bez toho aniž by se na veřejnosti a ve veřejném politickém životě příliš projevovali. Skutečnost je však taková, že členové nejvyšší soudní instance jsou také

[18] podkapitola Personální obsazování soudu, nominační proces je zkrácenou verzí čtyřdílné kapitoly Nominační proces obsažené v bakalářské práci Politické aspekty nominačního procesu soudců Nejvyššího soudu ve Spojených státech amerických, autor práce Martin Zástěra, Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy, 2009

politickými aktéry, kteří se poměrně běžně objevují i v rolích, které pro soudce v jiných zemích nejsou tradiční. Více než sedmdesát soudců, kteří kdy vykonávali úřad soudce Nejvyššího soudu před svým nástupem do funkce radilo prezidentům či členům Kongresu v otázkách domácí i zahraniční politiky, dále potom v otázkách jmenování soudců nižších federálních soudů a soudu nejvyššího, jakož i v dalších otázkách souvisejících se soudní mocí. Ještě větší počet soudců sděloval své názory na výše uvedenou problematiku prostřednictvím svých veřejných projevů či publikací. Etický kodex zakazuje soudcům účastnit se a vystupovat na politických akcích, jakož i veřejně vyjadřovat svoji politickou podporu určitému kandidátovi. Tento kodex se však nevztahuje na soudce Nejvyššího soudu, a tak se jeho členové při svých vyjádřeních politického charakteru stávají častým terčem kritiky ze strany politických zástupců či zájmových skupin (O´Brien, 2005:98).

V současné době jde o jev spíše výjimečný, ale v dřívějších dobách členové Nejvyššího soudu v několika případech využili své pozice k dalšímu uplatnění v politickém životě. Předseda Nejvyššího soudu John Marshall vykonával krátce úřad ministra zahraničí a například Oliver Wendell Holmes po odchodu z funkce působil jako velvyslanec ve Francii. Někteří další se také účastnili kampaní za zvolení svých přátel do pozic guvernérů či prezidenta země. Předseda soudu Salomon Chase dokonce v roce 1868 kandidoval na úřad hlavy státu a také další členové soudu se aktivně zapojili do práce pro různé prezidentské kandidáty. S postupem doby a také se zvyšující se institucionální důležitostí Nejvyššího soudu se však čím dál tím méně soudců zapojovalo přímo do politického procesu, aby během dvacátého století takové aktivity pozvolna zcela vymizely. Zároveň však i v této době téměř všichni předsedové Nejvyššího soudu působili jako konzultanti pro hlavu státu. Je zřejmé, že při institucionální dělbě moci je jakékoliv přímé zapojení soudce do politického procesu nežádoucí, a tak členové Nejvyššího soudu musejí při svém působení dbát především na to, aby svým jednáním nepřivedli soud do střetu zájmů, což prakticky bez výjimky také činí. Konzultace, které soudci zástupcům výkonné nebo zákonodárné moci poskytují, jakož i například příjmy z pedagogické činnosti mohou být předmětem kontroverze. Soudcům je tak umožněno v takových případech, kdyby mohly být vzneseny pochybnosti o jejich podjatosti, odmítnout hlasování v takovéto věci. Neexistují žádná formální pravidla pro takovéto odmítnutí, a tak toto záleží pouze na uvážení soudce, který následně své rozhodnutí nemusí formálně odůvodňovat (O´Brien, 2005:89).

Z rámce zákonem stanovené náplně práce také vybočují situace, při kterých byli členové Nejvyššího soudu pověřeni určitými funkcemi v oblasti zahraniční politiky. Soudci tak hned v několika případech působili jako neformální vyslanci, diplomaté a vyjednavači zájmů země

v zahraničí. V oblasti domácí politiky potom jednou z možných činností soudce může být předsednictví komise sestavené za účelem prošetření určité záležitosti. Nejznámějším případem je komise, která byla ustavena k prošetření zavraždění amerického prezidenta Johna Fitzgeralda Kennedyho, a do jejíhož čela byl jmenován tehdejší předseda Nejvyššího soudu Earl Warren[19]. Na rozdíl od těchto zákonem nepředvídaných funkcí americká ústava předpokládá zvláštní postavení předsedy Nejvyššího soudu při projednávání obžaloby[20] vznesené Sněmovnou reprezentantů proti prezidentovi. Projednání této obžaloby probíhá před Senátem a toto jednání řídí právě předseda Nejvyššího soudu. K tomuto došlo v historii Spojených států amerických pouze ve dvou případech. V roce 1868 tehdejší předseda soudu Salmon Chase předsedal procesu vedeném proti prezidentu Andrew Jacksonovi. Tento proces však díky jednomu jedinému hlasu nedošel k tomu, aby bylo o odvolání prezidenta plénem komory hlasováno (Tindall, Shi, 1996:357). Druhým a v obecném povědomí rozšířenějším byl potom proces s prezidentem Clintonem, jemuž předsedal William Rehnquist. Ani tato obžaloba však neskončila odvoláním hlavy státu, přestože tentokrát došlo k závěrečnému hlasování, ve kterém byl Clinton těsnou většinou osvobozen (Tindall, Shi, 1996:803).

V souvislosti s legislativním procesem je také zcela běžné, že soudci vyjadřují svůj názor na zamýšlené změny zákona a zároveň se tak snaží při jeho tvorbě uplatit svůj vliv. Toto lobování během legislativního procesu má dlouhou historickou tradici a soudci se při něm vyjadřují jak k záležitostem bezprostředně se dotýkajících fungování Nejvyššího soudu tak i k záležitostem týkajících se jednotlivých právních odvětví. Zejména v první uvedené oblasti legislativních změn, tedy takových, které mají upravovat fungování nejvyšší soudní instance, mají soudci výrazný zájem na to, aby přijatá legislativa byla v souladu s jejich názorem na lepší funkčnost instituce. V historii členové soudu po dlouhou dobu usilovali o to, aby byla zrušena nebo přinejmenším výrazně omezena jejich povinnost objíždět několikrát do roka jim přidělené soudní obvody, ve kterých měli nad rámec své práce u Nejvyššího soudu vykonávat svoji pravomoc. Důvodem této iniciativy byla především nadměrná zátěž, která s tímto objížděním souvisela, která měla za následek, že soudci nebyli schopni se plně koncentrovat na svoji práci v nejvyšší soudní instanci. Po dlouho trvajícím tlaku ze strany soudců tak byl konečně v roce 1891 přijat zákon[21], který rušil povinnost soudců objíždět tyto obvody a vytvořil nově stálé obvodní odvolací soudy. Dalším případem výrazného uplatňování soudcovského vlivu na legislativu byla také iniciativa, kterou soudci usilovali o omezení

[19] http://www.history-matters.com/archive/contents/contents_wc.htm
[20] v americké právní terminologii *impeachment*
[21] The Judiciary Act of 1891

množství případů, které byl povinen soud projednávat. Vzhledem ke strmě vzrůstajícímu počtu případů, které byla každoročně soudci povinni projednat a rozhodnout se postupem času stávalo víc a víc nemožné tomuto požadavku vyhovět. Na základě podnětu ze strany soudu a jeho členů tak by ve dvacátých letech přijat zákon, který omezoval množství případů, které musel soud projednat a zároveň byla soudu svěřena pravomoc rozhodnout o tom, které případy projedná a které nikoliv. Během dvacátého století se soud pravidelně vyjadřoval i k dalším zamýšleným změnám v oblasti justice. Tou nejvýznamnější pak byla patrně reforma Nejvyššího soudu z pera Franklina Roosevelta. Ten zamýšlel výrazně rozšířit počet členů soudu tak, aby na nově vytvořená místa mohl dosadit nové členy, jejichž rozhodování by bylo v souladu s politickou linií Nového údělu prosazovanou prezidentem. Tento návrh se však setkal s výraznou kritikou a to z řad soudců samotných, členů obou komor legislativního sbor a také široké veřejnosti. Tehdejší předseda Nejvyššího soudu Charles Evans Hughes dokonce poslal několika zákonodárcům dopis, ve kterém vyjadřoval vůli všech stávajících členů soudu, kteří se ostře stavěli proti zamýšlené reformě a považovali tuto změnu za zásah moci výkonné do institucionální nezávislosti moci soudní. I na základě argumentace v tomto dopise obsažené byl ve výsledku Rooseveltův plán na reformu soudu při hlasování v Kongresu zamítnut (Rehnquist, 1987:128).

I na základě výše zmíněných skutečností se tak lze důvodně ptát na to, zda Nejvyšší soud a jeho jednotliví členové vykonávají své funkce nezávisle a nestranně. V průběhu vývoje amerického politického systému však docházelo k částečnému prolínání soudní moci a moci legislativní i výkonné, které nejsou v ostatních zemích běžné. Působení členů Nejvyššího soudu nad rámec jejich povinností vyplývajících z jejich funkce však v naprosté většině není považováno za střet zájmů ani za jednání, které by ohrožovalo soudcovskou nezávislost. Ta je předpokládaná a zajišťována ústavou, která v několika článcích upravuje náležitosti související s výkonem soudce Nejvyššího soudu. Ústavně je tak stanoven zákaz snižování soudcovského platu ze strany Kongresu a zároveň také doživotní výkon funkce, který trvá po dobu bezúhonnosti. S tímto ustanovením také souvisí možnost zbavit stávajícího soudce funkce procedurou podobnou odvolání prezidenta. Proces *impeachementu* je však v kompetenci Sněmovny reprezentantů a lze jej vyvolat pouze na základě důvodného podezření z protiprávního jednání. Presto, že formálně existuje možnost zbavit soudce jeho funkce, dochází k takovémuto postupu velmi zřídka. Při pohledu na historické statistiky tak lze konstatovat, že během necelých dvou a půl století existence Spojených států amerických bylo k procesu odvolání přistoupeno pouze u necelých pěti desítek soudců federálních soudů. Z tohoto počtu však jen necelá jedna třetina soudců musela čelit procesu a pouze zhruba

každý sedmý soudce, proti kterému byla tato procedura vyvolána, byl nakonec ve výsledku ze své funkce skutečně odvolán. Co se týká členů Nejvyššího soudu, bylo v celé jeho historii formálně vzneseno obvinění pouze proti dvěma členům nejvyšší soudní instance, k hlasování o odvolání však nedošlo (O´Brien, 2005:101). Problém, který v této souvislosti vyvstává spočívá především v konkrétním určení důvodů, pro které může být soudce ze své funkce odvolán. Jak již bylo dříve uvedeno, soudcovská nezávislost by měla být mimo jiné zajištěna doživotním výkonem funkce soudce a to po dobu bezúhonnosti. Problém však spočívá především ve značné vágnosti tohoto termínu, který si mnozí členové legislativy snaží vykládat značně extenzivně za účelem dosažení svých politických cílů. Objevují se tak názory, že porušení zásady dobrého chování po dobu trvání funkce může spočívat i v méně závažných pochybeních v případech, že určitá skupina zákonodárců hodlá usilovat o odvolání soudce. Na druhé straně však tyto názory nenacházejí výraznější odezvu a v naprosté většině případů, ve kterých byl soudce zbaven funkce, k tomuto opatření došlo na základě závažného protiprávního jednání.

Přestože k odvolání soudce dochází velmi zřídka, není ani Nejvyšší soud, ani jeho jednotliví členové zcela zproštěni odpovědnosti. Soud je institucionálně odpovědný za své fungování a rozhodování. Ostatní politické instituce a veřejnost mohou významně reagovat na určitá soudní rozhodnutí. Soudci jsou neustále pod drobnohledem médií a výkon jejich funkce je tak velmi detailně pozorován. Zároveň také soudci ostatních federálních soudů či soudů jednotlivých států i vysoce postavení členové právnického stavu mohou vytvářet další normy, podle kterých je výkon funkce soudců Nejvyššího soudu poměřován. Je však také nutno zdůraznit, že i sami soudci nejvyšší soudní instance v naprosté většině případů nejednají v rozporu se společenskými normami a s očekáváním většinové části veřejnosti. Důvodem je jednak to, že instituce na vrcholu pyramidy soudní moci a její jednotliví členové sami usilují o dosažení vysoké úrovně předvídatelnosti soudního rozhodování a zároveň také o to, aby po sobě po odchodu ze své funkce zanechali dobrý odkaz. Podobně jako jiní političtí představitelé tak při svém rozhodování dbají o to, aby jejich jméno bylo zapsáno v historii pozitivním písmem (O´Brien, 2005:104).

5. Rozhodování soudu a jeho význam na politický proces

Rozhodování Nejvyššího soudu ve Spojených státech amerických je procesem, při kterém se nejvyšší soudní instance v zemi dostává do centra pozornosti, a to především proto, že v mnoha případech má právě rozhodování soudu významný dopad na společnost a vztahy mezi jejími členy. S tím také souvisí i zvýšený zájem subjektů podílejícím se na chodu politického systému. Zejména se jedná o zástupce moci výkonné, zákonodárné a dále také zástupce zájmových skupin a právnického stavu. O tom, jak se rozhodování Nejvyššího soudu promítá do amerického politického života, bude pojednáno v následujícím textu.

Proces rozhodování soudu prošel v během doby existence této instituce mnohými změnami. Zatímco v prvních letech po svém vzniku nebyla role Nejvyššího soudu v americkém soudním a politickém systému plně ukotvena, postupem času se jeho postavení stávalo pevnějším. Během počátečních několika desetiletí fungování soudu byla také zažita praxe, že soud rozhoduje veškeré případy, které jsou mu k rozhodnutí předloženy. Postupem času a z důvodu výrazného rozšiřování území Spojených státu však počet případů, které měl soud rozhodnout, dramaticky rostl a zažitá praxe tak musela být korigována, aby se během první poloviny dvacátého století ustálila do podoby, jak ji známe dnes. Zákonem o soudnictví z roku 1925[22] byla soudu svěřena pravomoc vybrat z případů, které se k soudu dostaly, ty, které soud rozhodne a naopak ty případy, ve kterých bude takové rozhodnutí odepřeno. Tato pravomoc byla vzhledem k výraznému nárůstu případů (k Nejvyššímu soudu se podle statistik dostane okolo devíti tisíc případů za rok) žádoucí, na druhé straně však tato možnost přinesla kritiku související s tím, že by mohla být soudem v mnoha případech odepřena spravedlnost.

Stejně jako ostatní soudy je ale i soud nejvyšší odkázán na případy, které jsou mu předloženy na základě žalob a to jak v odvolacím řízení tak i v situacích, kdy má původní rozhodovací pravomoc. Možnost rozhodnout o tom, které případy budou soudem projednány a které nikoliv však zároveň umožnila soudu stanovit si svůj vlastní rozvrh práce a agendu, kterou se bude zabývat. Tato relativní volnost však sebou přinesla značnou kritiku, která zdůrazňuje, že Nejvyšší soud jako instituce, která může neomezeně rozhodovat o tom, který případ projedná a který ne, ve svých rukou koncentruje příliš velkou moc a může svým rozhodováním ovlivňovat politický proces v zemi způsobem pro soudní moc nežádoucím. O tom, zda tomu tak je či nikoliv, by měla pojednávat tato kapitola, která je rozdělena do několika tématických okruhů, se kterými rozhodování Nejvyššího soudu souviselo a nadále souvisí.

[22] The Juduciary Act of 1925

5.1. Rasová segregace

Jednou z nejvýznamnějších oblastí, ve které rozhodování soudu sehrálo klíčovou úlohu, je problematika rasové segregace, která hýbala americkým politickým děním prakticky od získání nezávislosti na Velké Británii. Již v době osidlování severoamerického kontinentu se místní obyvatelé potýkali s nedostatkem pracovních sil, který byl pro budoucí rozvoj kolonií velmi podstatný. V reakci na tento stav vznikla instituce nesvobodné práce bílých a také instituce otroctví. V prvním případě se jednalo o bílé obyvatele kolonií, kteří byli buď k nesvobodné práci odsouzeni a její výkon byl trestem za protiprávní jednání nebo tito obyvatelé prostřednictvím práce spláceli svým věřitelům dluh, který jim vznikl v souvislosti s přepravou z britského království na území nově osídlovaných amerických kolonií.
S postavením nesvobodného obyvatele, jehož povinnost spočívala ve výkonu práce, souvisela i další právní omezení týkající se zejména svobody pohybu, na druhou stranu však tento status byl zpravidla časově omezen na několik let a nepřecházel tak na další generace toho kterého nesvobodného pracovníka a jeho potomci se tak rodili svobodní. Jinak tomu však bylo u instituce otroctví, které postupem času zcela nahradilo instituci nesvobodné práce bílých obyvatel (Kuklík;Seltenreich, 2007:357). Černí otroci byli dováženi do severoamerických kolonií již v době jejich osidlování britskými obyvateli během sedmnáctého století, aby se následně stali nepostradatelnou pracovní silou, na které výrazně záviselo hospodářství v mnoha osadách. S dovozem afrických otroků také souviselo vymezení jejich právního statusu. K tomuto vymezování docházelo postupně a právní postavení otroků se v jednotlivých osadách lišilo s tím, že na severu byla tato právní úprava v určitých ohledech pro otroky příznivější. Společným rysem však bylo to, že otrok se v očích práva stává věcí se všemi z toho plynoucími důsledky-je děděn, prodáván, kupován, zastavován pro dluhy a zdaňován jako každé vlastnictví. Nemůže svědčit proti bělochům, volit, vlastnit nebo legálně uzavírat sňatek. Naopak jeho vlastník jej má živit a netrestat krutěji než vyžaduje situace(Kuklík;Seltenreich, 2007:357).

Po získání nezávislosti na Velké Británii a přijetí federální ústavy se postavení otroků výrazně nezměnilo. Podobně tomu bylo také u svobodných černochů, kteří stejně jako otroci nedisponovali prakticky žádnými ústavními právy. Toto platí především o jižních státech nově vzniklé federace, zatímco v severních oblastech se začali objevovat tendence k omezování otroctví. Zejména státy Nové Anglie na severovýchodě Spojených států tak postupem času omezovaly otroctví do takové míry, aby následně tyto státy mohly svá území

deklarovat jako svobodné. V souladu s ústavou tak došlo k tomu, že každý ze třinácti států nově vzniklé unie měl svojí vlastní právní úpravu otroctví, která se mezi jednotlivými státy značně lišila. Zatímco na jihu přetrvávala rigidní úprava, která na otroka nahlížela jako na věc, v severních oblastech již byla černochům přiznávána poměrně rozsáhlá práva, přestože samotná rasová segregace v mnoha ohledech přetrvávala. S tímto stavem také souvisí potencionální právní konflikt, který spočívá v odlišné právní úpravě postavení černochů a jejich práv. V mnoha případech tak soudy musely rozhodovat ve sporech, ve kterých si otroci nárokovali práva na základě jejich domnělého nabytí podle jim příznivější právní úpravy platné ve státech na severu země. Tyto spory se týkaly zejména majetkových práv, práv vzniklých ze závěti, jakož i práva na získání svobodného postavení. S posledně zmíněným pak souvisí nejvýznamnější případ, který v této souvislosti rozhodoval Nejvyšší soud a jehož rozhodnutí mělo značný ústavní význam a výrazně ovlivnilo další vývoj země.

5.1.1. Dred Scott v. Sandford

Již v roce 1820 byl Kongresem přijat zákon známý pod označením Missourský kompromis[23], který upravoval podmínky přijímaní nových členských států do unie. Účelem přijetí tohoto zákona bylo zachování stejného počtu zástupců otrokářských a svobodných států v horní komoře Kongresu za podmínek přijímání nových členů a stát Missouri byl tak do Unie přijat jako stát otrokářský, zatímco stát Maine jako stát svobodný, čímž bylo zajištěno zachování rovnováhy sil v Senátu, zatímco ve Sněmovně reprezentantů již byla zřejmá převaha lidnatějšího Severu. Tímto zákonem byla také stanovena geografická hranice otroctví, která podle ustanovení zákona probíhala pásem vymezeným třicátým šestým stupněm a třicátou minutou severní šířky. Na sever od této hranice tak nadále mohly být zakládány pouze svobodné státy, zatímco jižně bylo otroctví povoleno. Zákon také upravoval problematiku uprchlých otroků, kteří podle jeho ustanovení měli být vždy navráceni svým majitelům.

Zeměpisná hranice otroctví stanovená Missourským kompromisem byla zrušena o 34 let později zákonem o Kansasu a Nebrasce[24], který stanovil, že o tom, zda bude stát přijat do Unie jako otrokářský či svobodný rozhodne místní obyvatelstvo v lidovém hlasování. Tento zákon vyvolal vlnu nevole především ze strany odpůrců otroctví a stal se podnětem pro vznik Republikánské strany, která právě zrušení této instituce postavila do středu svého programu (Rehnquist, 1987:57).

[23] The Missouri Compromise
[24] The Kansas–Nebraska Act of 1854

Problematika uprchlých otroků se čím dál tím víc dostávala do středu pozornosti vzhledem ke svému ústavnímu rozměru a dopadům na koncepci amerického federalismu, a tak se několika spory vztahujícími se k této otázce musel zabývat také Nejvyšší soud. Ten v roce 1851 odmítl projednat případ Strader v. Graham, který se týkal právního statutu otroka, který se vrátil do otrokářského státu poté, co několik let pobýval ve svobodném státě Ohio. Nejvyšší soud zde neshledal důvod pro to, aby v tomto případě rozhodl federální soud a ponechal tak v platnosti rozhodnutí soudu ve státě Kentucky, který potvrdil status otroka i přes jeho pobyt ve svobodném státě[25]. O pět let později se však soud zabýval případem, který vykazoval podobné rysy, s tím rozdílem, že tentokrát se nejednalo o svobodný stát, ale stát, na jehož území otroctví zakázal Kongres. Žalujícím byl v tomto případě otrok Dredd Scott narozený ve státu Virginia. Spolu se svým majitelem Scott cestoval na území několika států unie včetně svobodných států Illinois a wisconsinských teritorií, která byla na základě Missourského kompromisu prohlášena za svobodná území. Během pobytu na těchto území navíc jeho majitel dovolil Scottovi uzavřít sňatek, což otrokům právní řád nepovoloval vzhledem k tomu, že jim bylo obecně zapovězeno vstupovat do jakýchkoliv smluvních vztahů. Po smrti svého majitele, připadl Dredd Scott spolu se svojí rodinou do vlastnictví vdovy po zesnulém majiteli. Poté, co se s novou majitelkou Scott nedohodl na podmínkách vyplacení z otroctví, rozhodl se podat žalobu, která se opírala o argument, že jeho dlouholetá přítomnost na svobodných území jej zbavuje postavení otroka a nárokoval pro sebe a členy své rodiny osvobození. Po několika neúspěšných procesech před soudy nižších instancí se spor na základě odvolání žalujícího dostal před Nejvyšší soud. Tímto se otázka otroctví a právního postavení černochů dostala do centra pozornosti a rozhodnutí soudu v této otázce mělo mít dalekosáhlé následky (Vischnieski, 1988:378).

Více než kdy jindy se také do popředí dostala otázka personálního složení soudu s ohledem na geografický původ jeho členů. V době, kdy soud rozhodoval o případu Dredda Scotta, byl počet jeho členů díky přijímání nových členských států do unie ustálen na čísle devět. Z tohoto počtu hned pět stávajících členů soudu pocházelo z otrokářských států a mnozí obyvatelé těchto států věřili, že právě tato většina zajistí rozhodnutí v jejich prospěch. Otázkou, se kterou se v tomto případě musel soud vypořádat, bylo především to, zda je na základě ústavních ustanovení příslušný v tomto případu rozhodovat. Podle Článku III Ústavy Spojených států se soudcovská moc Nejvyššího soudu vztahuje mimo jiné i na spory mezi občany různých států Unie. S ohledem na toto ustanovení se soud musel vypořádat s otázkou,

[25] http://www.legalaffairs.org/issues/March-April-2006/review_Lundberg_marapr06.msp

zda jde v tomto případě o spor občanů různých států Unie, když Dredd Scott na základě svého tvrzeného občanství státu Missouri žaloval zmocněnce své majitelky pocházejícího ze státu New York.

Několik členů soudu se domnívalo, že by soud měl v tomto případu rozhodnout stejně jako ve výše zmíněném případu Strader v. Graham, ve kterém soud neshledal zákonný podklad pro federální jurisdikci a odmítl se případem zabývat. Rozhodnutím nezabývat se tímto případem soud mimo jiné odmítl přiznat žalobci právo soudit se před federálními soudy.Většina členů soudu však s tímto postupem nesouhlasila a případ se dostal na pořad jednání v druhé polovině roku 1856. Přes určité spory mezi členy soudu týkající se rozsahu projednávaného případu a jeho dopadu na ústavní systém země, přednesl předseda soudu Roger Taney o několik měsíců později většinové stanovisko soudu. Ten poměrem sedm ku dvěma hlasům rozhodl v neprospěch žalobce. Taney, který byl výrazným zastáncem instituce otroctví a při mnoha příležitostech tento svůj názor vyjádřil, však v odůvodnění svojí argumentací překvapil i mnohé své kolegy, kteří jinak hlasovali stejně jako předseda soudu (Rehnquist, 1987:61). Taney v odůvodnění mimo jiné uvedl: „*Otázka zní jednoduše takto. Může se černoch, jehož předkové byli do této země dovezeni a prodáni jako otroci, stát členem politického společenství vytvořeného a uvedeného v život Ústavou Spojených států, a jako takový získat nárok na všechna práva, výsady a svobody, které tento nástroj zaručuje občanovi? Jedním ze zmíněných práv je v případech specifikovaných Ústavou vést soudní spory před soudem Spojených států.*

...Před námi leží otázka, zda třída lidí popisovaná v námitce tvoří součást lidu a zda její členové jsou občany se všemi s tímto souvisejícími právy. Domníváme se, že nikoli, že jí označení "občané" v souladu s Ústavou nepřísluší a nikdy nebylo zamýšleno, aby příslušelo, a že si proto nemůže nárokovat žádné z práv ani výsad poskytovaných a zaručovaných uvedeným nástrojem občanům Spojených států (Hall, Wiecek, Finkelman, 1991:208-212).[26]

Tato část Taneyho odůvodnění ještě sama o sobě v dobovém kontextu nebyla nikterak kontroverzní a lze tvrdit, že se s ní ztotožnila i většina členů soudu. Ten při projednávání případu operoval s koncepcí dvojího občanství a rozhodl tak, že člověku, který je občanem jednotlivého státu Unie nenáleží automaticky všechna práva a výsady vyplývající z občanství Spojených států. Soud vyjádřil své přesvědčení o tom, že stanovení pravidel pro naturalizaci a získání občanství Spojených států je plně v kompetenci Kongresu a žádný stát Unie nemůže svým zákonodárstvím tento status svému občanu udělit (Rehnquist, 1987:61).

[26] český překlad převzat z knihy Kuklík, Seltenreich: Dějiny angloamerického práva, Linde Praha, 2007, str. 649

Přestože soud mohl ve svém odůvodnění rozhodnout poměrně stručně a bez jakýchkoliv pochybností, pustil se jeho předseda Taney ve svém odůvodnění i do dalších teoreticko právních úvah o postavení černochů ve společnosti. V nich mimo jiné uvedl*:" Příslušníci zmíněné třídy byli v čase přijetí ústavy pokládáni za podřízené a méněcenné bytost, podrobené dominantní rasou a podléhající její autoritě, ať už jako osoby osvobozené či nikoli, jimž nepřísluší jiná práva ani výsady než ty, které jim držitelé moci a vlády podle svého uvážení udělí. ...Podle názoru soudu vyplývá z legislativy, událostí a jazyka užívaného v době Prohlášení nezávislosti, že ani třída osob dovezených v postavení otroků, ani jejich potomci bez ohledu na to, zda došlo či nedošlo k jejich osvobození, nebyli uznáni jako součást lidu, ani se na ně neměly vztahovat obecné formulace užité v tomto právním dokumentu. …Po více než jedno století na ně bylo nahlíženo jako na bytosti nižšího řádu, zcela nezpůsobilé ke spojení s bílou rasou, a to jak ve společenských, tak v politických vztazích, bytosti natolik podřadné, že neměly žádná práva, která by bílý muž byl zavázán respektovat"* (Hall, Wiecek, Finkelman, 1991:208-212)[27].

Nad rámec výše zmíněného ještě Taney ve svém odůvodnění nastínil další možný vývoj v případě, že by soud rozhodl jinak: „*Kdyby byli černoši přijímáni jako občané a měli nárok na občanské výsady a svobody, byli by tím vyňati z možnosti uplatnění speciálních zákonů a policejních opatření, jež byly danými státy pokládány za nezbytné pro jejich vlastní bezpečnost. Příslušníci černé rasy, považovaní za občany ve kterémkoli státě Unie by tak získali nárok vstoupit na území libovolného státu, kdykoli se jim zachce, získali by tím možnost svobody projevu na veřejnosti i v soukromí, získali by tím možnost pořádat veřejná shromáždění týkající se politických záležitostí a také možnost vlastnit a nosit zbraně na každém kroku"* (Hall, Wiecek, Finkelman, 1991:208-212)[28].

Tato část odůvodnění měla zcela zjevně podepřít zamítavé rozhodnutí v případu a vyvolat strach z možného uvolnění právního postavení černého obyvatelstva. Soud tedy zamítl žalobcovo odvolání s odůvodněním, že jako příslušník černé rasy není občanem ani státu Missouri ani Spojených států a nemá tedy právo na vedení sporu před soudem.

Navzdory závěru, že byl soud vzhledem k nedostatečnému právnímu nároku žalobce nepříslušný k tomu předložený spor projednávat, rozhodl o tom, že Scottův status nesvobodného otroka zůstal nezměněn i přes jeho několikaletý pobyt na území, které Missourský kompromis z roku 1820 prohlašoval za svobodné. Přestože v době projednávání případu byl Missourský kompromis již překonán dalším zákonodárstvím, které upravovalo

[27] český překlad převzat z knihy Kuklík, Seltenreich: Dějiny angloamerického práva, Linde Praha, 2007, str. 650
[28] tamtéž, str. 651

otázku otroctví, muselo být o případu rozhodnuto právě v kontextu s tímto zákonem, který byl platný v době skutkových okolností rozhodných pro tento případ. Již soud nižší instance rozhodl o několik let dříve v neprospěch Scotta, když zamítl jeho žádost o prohlášení za svobodného. Učinil tak však na základě ustanovení zákona státu Missouri, který toto osvobození nedovoloval. Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí postupoval zcela jinak a své rozhodnutí odůvodnil také tím, že v přijetí Missourského kompromisu, který stanovil geografickou hranici otroctví, spatřoval neoprávněné zasahování Kongresu do pravomoci států a tento zákon tak shledal protiústavním s ohledem na ustanovení pátého dodatku ústavy, podle kterého nikdo nesmí být zbaven majetku bez řádného soudního procesu (Vischnieski, 1988:393). Své rozhodnutí v tomto bodě předseda soudu zdůvodnil takto: „*Podle zákona přijatého Kongresem, na němž žalobce zakládá své právo na svobodu, budou otroctví a nedobrovolná služebnost, s výjimkou případů, kdy jde o trest za spáchaný zločin, navždy zrušeny ve všech částech území postoupeném Francií pod označením Louisiana, jež se rozkládá na sever od hranice na úrovni třiceti šesti stupňů a třiceti minut severní zeměpisné šířky a jež není součástí státu Missouri. Na prahu této části šetření se musíme vyrovnat s úskalím v podobě otázky, zda byl Kongres s odkazem na kteroukoli z pravomocí svěřených mu ústavou oprávněný takový zákon přijmout…Podle názoru soudu se pravomoc Kongresu "disponovat územím i jiným majetkem náležejícím Spojeným státům a vydávat v souvislosti s tím všechna potřebná pravidla a opatření" měla týkat území , které v době přijetí ústavy náleželo či na které si činili nárok a bylo uvnitř hranic, jež byly stanoveny smlouvou s Velkou Británií, takže nemůže mít žádný vliv na území získané později od cizí vlády…Pravomoc, která by federální vládě umožňovala získávat a vlastnit kolonie a závislá teritoria, jejichž zákony by bez omezení sama vytvářela, by tedy byla neslučitelná s její existencí v současné podobě…Nikdo, jak předpokládáme, nebude prosazovat názor, že Kongres může pro dané teritorium vytvořit zákon ustavující náboženské vyznání nebo omezující svobodný výkon náboženství nebo omezující svobodu slova, tisku či právo lidu žijícím na zmíněném teritoriu pokojně se shromažďovat, případně sepisovat petice za nápravu křivd…Tyto a další pravomoci ve vztahu k právům jsou federální vládě jednoznačně a pozitivně odepřeny, práva na soukromý majetek jsou střežena neméně pečlivě. Práva na majetek jsou tedy spojena s právy osob a vycházejí z téhož základu v podobě pátého dodatku ústavy, podle něhož nesmí být žádná osoba bez řádného soudního procesu připravena o život, svobodu ani majetek. Zákon přijatý Kongresem a zbavující občana Spojených států jeho svobody a majetku jen proto, že vstoupil na jisté teritorium Spojených států nebo na ně přemístil svůj majetek, aniž*

přestoupil jakýkoli zákon, lze za řádný soudní proces označit jen stěží.“ (Hall, Wiecek, Finkelman, 1991:208-212)[29].

Výše zmíněné odůvodnění předsedy soudu však bylo pouze jedním z několika stanovisek, které členové soudu v tomto případu poskytli. Pouze dva členové soudu se připojili k Taneyho stanovisku a odůvodnění týkající se rozhodnutí, že příslušníci černé rasy nepožívají statusu občana. Ve zbylých částech svého odůvodnění našel předseda soudu podporu i u dalších třech členů soudu. Soudce Nelson vyjádřil názor, že v projednávaném případě mělo být rozhodnuto striktně a jen o otázce, zda pobyt Scotta v severozápadních teritoriích znamenal jeho osvobození či nikoliv a své záporné stanovisko opíral o ustanovení zákona státu Missouri a nikoliv o ustanovení zákona přijatého Kongresem roku 1820 jako Roger Taney. Jak již bylo výše zmíněno, rozhodnutí soud přijal v poměru sedmi ku dvěma hlasům, když soudce Curtis a soudce McLean vyjádřili svůj nesouhlasný názor v celém rozsahu odůvodnění tak jak jej sepsal předseda soudu (Rehnquist, 1987:62).

Zatímco soud při svém rozhodování v souladu s většinovým míněním společnosti a její politické reprezentace usiloval o to, aby byla otázka otroctví jednoznačně vyřešena, podařilo se mu jednoznačně určit pouze hranice pravomoci Kongresu týkající se úpravy právních vztahů v teritoriích. V otázce otroctví naopak rozhodnutí v případu Dredda Scotta, které označilo příslušníky černé rasy za lidi podřadné bez jakéhokoliv nároku na práva a svobody vymezené pouze pro občany Spojených států, znamenalo vyhrocení sporů mezi zastánci a odpůrci otroctví a je všeobecně označováno za jednu z příčin vypuknutí občanské války mezi severními svobodnými a jižními otrokářskými státy. S odstupem času tak toto rozhodnutí soudu nemohlo být hodnoceno jinak, než jak jej ve své úvaze popsal pozdější předseda Nejvyššího soudu Charles Evans Hughes, který jej označil jako “*sebezničující zranění*“, ze kterého se soud v následujících letech jen těžko léčil (Rehnquist, 1987:62).

Rozhodnutí v případu Dredda Scotta a precedent , který z něho vzešel,nejen že neznamenal trvalé urovnání sporů v otázce otroctví a právního postavení černochů, jak si členové soudu přáli, ale naopak znamenal vyostření sporů týkající se této otázky. Před projednáváním a vynesením rozhodnutí v tomto případu zástupci Demokratické strany usilovali o zrušení geografické hranice otroctví tak, jak ji představoval Missourský kompromis. Toto se jim nakonec podařilo po přijetí zákona o Kansasu a Nebrasce v roce 1854. Tento zákon umožňoval zavedení otroctví i na územích, na kterých bylo dříve zakázáno. I s ohledem na tento stav bylo rozhodnutí v případu Dredda Scotta vykládáno tak,

[29] český překlad převzat z knihy Kuklík, Seltenreich: Dějiny angloamerického práva, Linde Praha, 2007, str. 652-653

že Nejvyšší soud podporuje tento vývoj. Rozhodnutí soudu v tomto případě se stalo častým argumentem těch, kteří usilovali o jednoznačné rozšíření otroctví. Zejména obyvatelé jižních států nespokojení s nedostatečnou úpravou v zákoně o Kansasu a Nebrasce obhajovali své postoje tím, že mají ústavně zaručené právo přivést otroka na území teritorií a zde s ním nadále volně disponovat bez ohledu na to, jaká na tom kterém území bude místní právní úprava. Rozhodnutí Nejvyššího soudu pomohlo tento názor ospravedlnit. Rozšiřování teritoriálních oblastí vedoucí ve výsledku k přijímání nových států do unie by znamenalo v případě přijetí většího počtu otrokářských států výrazné oslabení Severu, které by se při třípětinovém počítání otroka pro účely stanovení počtu zástupců federální legislativy výrazně promítlo i ve složení Kongresu, kde by hrozila většina skládající se ze zástupců otrokářských států. Přestože Taney věřil, že rozhodnutí představuje kompromis, který by urovnal spory v otázce otroctví tím, že by s konečnou platností precedenčního rozhodnutí soudu nedal prostor pro jakékoliv odlišné interpretace, vyvolalo toto rozhodnutí přesně opačné reakce. Výrazně posílila opozice proti otroctví formující se již delší dobu v severních státech, naopak Demokratická strana se díky vnitřním sporům týkající se do velké míry právě otázky otroctví, začala štěpit. Mezi obyvateli jižních států, kteří usilovali o odtrhnutí od zbytku unie naopak vznikalo přesvědčení, že za této situace mohou stupňovat své požadavky a rozhodnutí soudu se jim pro tento účel stalo užitečnou zbraní (Rehnquist, 1987:65).

I s odstupem mnoha let je toto rozhodnutí považováno za jedno z nejspornějších rozhodnutí v celé historii soudu a to z několika důvodů. Soud především poprvé od roku 1803, kdy mu tato pravomoc vznikla, prohlásil zákon přijatý Kongresem za protiústavní a vyřadil jej tak z používání. Toto rozhodnutí sebou přineslo velkou vlnu kritiky, která přetrvává do dnešních dní a opírá se o argument bezprecedentního soudního aktivismu, který se zcela v daném případě vymkl standardním pravidlům ústavní interpretace. Již Marshallovým soudem, který jako první v případu Marbury v. Madison na počátku devatenáctého století obhájil pravomoc soudu prohlásit zákon za protiústavní, byla zavedena doktrína, která umožňovala soudu této pravomoci vyžít pouze za zcela výjimečných okolností. Předseda soudu Marshall ve výše zmíněném případu ve svém odůvodnění mimo jiné vyjádřil názor, že pravomoc soudu prohlásit zákon přijatý Kongresem je tou nejvyšší možnou, kterou může kterýkoliv soud disponovat a tato by měla být využívána jen ve zcela výjimečných případech, ve kterých rozpor z ustanoveními základního zákona znamená závažné právní následky[30]. Nejvyšší soud v případu Dredda Scotta jednal také v rozporu

[30] http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?court=us&vol=5&invol=137

s předpokladem, že soud nikdy nebude rozhodovat otázku týkající se ústavního práva, pokud rozhodnutí v této otázce není zcela nezbytné pro dosažení rozhodnutí v samotném případu. Přestože se ve výše zmíněném a citovaném odůvodnění snažil předseda soudu Taney hledat spojitost mezi základním zákonem a projednávaným případem, lze tvrdit, že odůvodnění, které by se opíralo o jiné předpoklady tak jak jej ve svých separátních odůvodněních vyjádřili další soudci, by zcela jistě postačilo pro rozhodnutí sporu. Tento názor vycházel především z předpokladu, že příslušník černé rasy nebyl ani občanem státu ani občanem Spojených států a tudíž neměl právo požadovat prostřednictvím žaloby u federálního soudu ochranu svého domnělého subjektivního práva. Podle názoru mnoha, včetně několika členů soudu samotného, měl u tohoto konstatování soud zůstat a nepouštět se do dalších ústavněprávních konstrukcí. Otázka, zda má Kongres pravomoc upravovat právní vztahy týkající se otroctví na území teritorií, tak měla zůstat zcela nedotčena a soud mohl rozhodnout i bez toho, aby se k ní vyjadřoval. V tom, že tak neučinil, je spatřován výraz bezprecedentního soudního aktivismu, který ve výsledku znamenal výrazné poškození reputace Nejvyššího soudu jako garanta ústavnosti a instituci, která bude rozhodovat v předvídatelných mezích (Rehnquist, 1987:68).

5.1.2. Plessy v. Ferguson

Rozhodnutí v případu Dredda Scotta nejenže spory v otázce otroctví neurovnalo, nýbrž se stalo katalyzátorem pro politické změny, které měly následovat a ve výsledku znamenaly úplné zrušení této instituce. Vzhledem k výrazné vlně opozice proti tomuto rozhodnutí se poměrně rychle začala formovat skupina politiků pocházející z Republikánské strany, která se čím dál tím více začala vyslovovat pro úplné zrušení legalizované nadvlády jedné rasy nad rasou druhou. Tato skupina také postupem času začala získávat stále větší politickou podporu a ve společnosti výrazně polarizované nejen v otázce otroctví se stala mluvčím svobodných států. Během poměrně krátké doby se vedoucí postavou Republikánské strany stal muž, jehož následné politické působení mělo v dějinách země zanechat nesmazatelnou stopu. Tímto mužem byl Abraham Lincoln, který se v roce 1860 stal kandidátem strany v prezidentských volbách tohoto roku. Vzhledem k výrazným názorovým rozporům mezi politiky obou stran, z výrazné části týkajících se právě otázky otroctví, došlo k tomu, že do těchto voleb kandidovali čtyři kandidáti, z toho někteří pouze na určitém území, zatímco ostatní se ucházeli o podporu voličů v celé zemi. Vítězem voleb v listopadu roku 1860 se stal kandidát Republikánské strany Abraham Lincoln, který ve volbách sice získal většinový počet volitelů, ale nikoliv většinu hlasů všech voličů a jeho zvolení předznamenalo výrazné politické otřesy, které zemi ovlivnily na dalších několik let (Tindall, Shi: 1996:314).

Po odtržení jižních otrokářských států a vyhlášení Konfederace vypukla v zemi občanská válka, která trvala celých pět let a navždy zůstane černou kapitolou amerických dějin. Po jejím skončení a porážce jižních států bylo zřejmé, že je nutno otázku právního postavení příslušníků černé rasy vyřešit s trvalou platností na ústavněprávní úrovni. S koncem občanské války vyvstala otázka, co se bude dít s mnoha osvobozenými bývalými otroky a zda s nimi bude zacházeno jako s občany rovnými bílé většině. Po ukončení konfliktu následovala série bezprecedentních kroků, které měly zajistit lepší výchozí pozici pro afroamerickou menšinu při procesu začleňování do společnosti. Nejenže byly Kongresem přijaty a následně v rozpětí několika let potřebnou většinou států schváleny tři ústavní dodatky, které rušily otroctví a deklarovaly rovnost mezi občany různé barvy pleti (tyto tři ústavní dodatky se označují jako druhý cyklus oprav ústavy), ale následně také Kongres přijal další zákonná opatření, která umožňovala bývalým otrokům vstupovat do občanskoprávních vztahů, uzavírat smlouvy, domáhat se jejich soudní ochrany, nabývat majetek či si jej pronajímat. Jako klíčové se jeví přijetí čtrnáctého dodatku, kterým bylo přiznáno federální a státní občanství všem osobám narozeným nebo naturalizovaným ve Spojených státech bez ohledu na jejich barvu pleti, čímž bylo jednoznačně popřeno rozhodnutí Nejvyššího soudu v případu Dredda Scotta. Dalšími z opatření byly zákony schvalované za účelem potlačení vlivu některých násilných rasistických skupin, jakými byl například Ku Klux Klan, které se nechtěly smířit se zánikem otroctví a také zákony omezující diskriminační zacházení na veřejných místech (Kuklík, Seltenreich, 2007:411-414).

Tato a další opatření federální legislativy vyvolaly v jižanských státech vlnu odporu, která vyústila ve snahy tato zákonná opatření obcházet a přijímány tak byly na úrovni států zákony, které měly ztížit postavení černošského obyvatelstva. Pomocí těchto takzvaných černých zákoníků se jižanské státy snažily o co možná největší omezení černošského obyvatelstva a zachování jeho podřízeného postavení oproti bílé rase. Stejně jako tomu bylo i u ostatních práv tyto státy také usilovaly o nalezení způsobu jak omezit i nově nabyté volební právo příslušníků černé rasy, které jim garantoval patnáctý dodatek ústavy. Pod záminkou rovného přístupu ke všem tak byli občané této rasy nuceni podstupovat testy gramotnosti či jiné zkoušky, které jim měly výkon tohoto práva všemožně komplikovat. Ke slovu tak nutně musel přijít Nejvyšší soud, který musel svojí rozhodovací praxi přizpůsobit nové ustavní realitě vzniklé z poválečného uspořádání země.

Zprvu se zdálo, že soud bude při svém rozhodování důsledně uplatňovat ochranu práv nově nabytých příslušníky menšin, aby následně zvolil spíše restriktivní výklad těchto nově přijatých dodatků a výrazně tak zbrzdil proces začleňování příslušníků černé rasy do

společnosti. V takzvaných jatečních případech z roku 1873[31] soud rozhodl, že ustanovení týkající se stejné ochrany zákona pro všechny občany tak, jak jej do ústavního pořádku zavedl čtrnáctý dodatek se vztahuje pouze na opatření učiněná federální vládou, zatímco na postupy vlád jednotlivých států se nevztahuje. Tím byl předznamenán i další vývoj v této otázce, kdy Nejvyšší soud svým rozhodnutím výrazně zkomplikoval snahy o faktické zrovnoprávnění černošského obyvatelstva. V roce 1775 byl kongresem přijat zákon o občanských právech[32], který ještě prohluboval změny ve prospěch černého obyvatelstva tím, že státům ukládal povinnost nediskriminovat tyto obyvatele a umožnit jim zasedat v porotách při soudních jednáních, účastnit se veřejného života, jakož i zakazoval vykazování černochů z veřejných hostinců, divadel, dopravních prostředků a podobně. V sérii případů, které se k tomuto zákonu vztahovaly, však Nejvyšší soud v roce 1883 rozhodl, že čtrnáctý dodatek ústavy podobně jako ustanovení výše zmíněného zákona o občanských právech se vztahují pouze na opatření učiněná lokálními vládami, ale nikoli už na ty učiněné jednotlivci. Ve výsledku toto rozhodnutí znamenalo, že zmíněné právní předpisy neposkytovaly právní ochranu proti jednotlivcům či soukromým společnostem, které by svým jednáním poškozovaly subjektivní práva příslušníků menšin. V praxi tak soud popřel většinu z ustanovení zákona o občanských právech a na dlouhou dobu tak zabrzdil proces nastartovaný po skončení občanské války (Kuklík, Seltenreich, 2007: 411-414).

Zřejmě nejdůležitějším rozhodnutím soudu v tomto ohledu pak bylo rozhodnutí v případu Plessy v. Ferguson, které do značné míry determinovalo faktické postavení černého obyvatelstva na další více než půl století. V tomto případě se skupina občanských aktivistů známá pod označením Občanský výbor[33] rozhodla úmyslně vyvolat právní spor týkající se zákona přijatého státem Louisiana, který stanovil povinnost všem železničním dopravcům ve svých vozech vyhradit speciální část výhradně pro občany bílé barvy pleti a taktéž část pro příslušníky černé rasy. Záměrem Občanského výboru bylo docílit soudního rozhodnutí, které by prohlašovalo výše zmíněný zákon za protiústavní a státní legislativa by tak byla donucena k jeho změně. Za tímto účelem skupina vybrala Homera Plessyho, muže smíšeného původu, který měl vyprovokovat své zatčení a zahájení soudního procesu tím, že během své cesty vlakem odmítne opustit prostor vyhrazený pro bílé obyvatelstvo. V červenci roku 1892 byl Plessy podle plánovaného případu zatčen, když se během svého pobytu v části vyhrazené pro bílé obyvatelstvo přiznal ke svému původu a následně vyhrazený prostor odmítl opustit. Při

[31] Slaughterhouse cases
[32] *Civil rights Act of 1875*
[33] *Citizens Comitee*

projednávání případu před soudem státu Louisiana Plessy argumentoval tím, že zákon vyhrazující oddělené prostory v prostředcích veřejné dopravy porušuje ustanovení třináctého a čtrnáctého dodatku ústavy tím, že jej zbavuje práv těmito dodatky přiznaných. Soudce John H. Ferguson však tento návrh zamítl a rozhodl o pokračování stíhání za spáchané protiprávní jednání s tím odůvodněním, že stát Louisiana má nezpochybnitelné právo regulovat fungování železničních společností, pokud svojí činnost provádějí v rámci hranic státu. Poté, co stanovisko soudu první instance potvrdil i odvolací soud, dostal se spor na pořad jednání Nejvyššího soudu Spojených států v první polovině roku 1896[34].

Nejvyšší soud se při svém hlasování rozhodl poměrem sedm hlasů ku jednomu (jeden z členů soudu se zdržel hlasování) zamítnout Plessyho žalobu a potvrdil rozhodnutí odvolacího soudu. Soud neshledal v ustanovení zákonu státu Louisisana žádný rozpor s ústavním pořádkem a především potom s ustanovením čtrnáctého dodatku jak byl tvrzeno žalující stranou. Ve svém rozhodnutí mimo jiné uvedl: "*Zákon, z něhož vyplývá pouze rozlišení bílé rasy od barevné z právního hlediska-rozlišení vycházející z barvy těchto ras, které musí trvat, dokud se bílí lidé budou od barevných takto lišit-nesměřuje k odstranění rovnosti obou ras před zákonem, ani neusiluje o obnovení stavu nedobrovolné služebnosti…Cílem čtrnáctého dodatku nepochybně bylo prosadit naprostou rovnost obou ras před zákonem, ovšem z povahy věci vyplývá, že nemohl usilovat o smazání rozdílů daných barvou kůže nebo vedle politické rovnosti prosazovat i rovnost sociální, případně míšení obou ras za podmínek nevyhovující žádné z nich. Ze zákonů umožňujících, či dokonce vyžadujících jejich vzájemné oddělení na místech, kde by se mohly setkávat, nutně nevyplývá méněcennost kterékoli rasy ve srovnání s druhou a přijímání takových zákonů státními legislativami bývá, byť ne zcela všeobecně, chápáno jako běžný způsob uplatňování jejich pravomoci. Nejčastěji se s touto politikou setkáváme při zřizování oddělených škol pro bílé a barevné děti, jež za oprávněné uplatňování zákonodárné moci považují i soudy států, před nimiž byla politická práva barevné rasy prosazována nejdéle a nejusilovněji…Mylnost argumentu žalobce spočívá dle našeho názoru v předpokladu, že nucená separace obou ras označuje barevnou rasu nálepkou méněcennosti. Pokud by tomu tak bylo, nešlo by o důsledek znění daného zákona, nýbrž čistě o jeho svévolný výklad příslušníky barevné rasy*" (Hall, Wiecek, Finkelman, 1991:250-254)[35].

Rozhodnutí v případu Plessy v. Ferguson tak ještě podpořilo segregační snahy v jižanských státech a stalo se podnětem k zavádění dalších diskriminačních opatření, která

[34] http://www.ourdocuments.gov/doc.php?flash=old&doc=52
[35] český překlad převzat z knihy Kuklík, Seltenreich: Dějiny angloamerického práva, Linde Praha, 2007, str. 684-685

měla příslušníky barevné rasy vytlačit na okraj společnosti. Státním legislativám tak bylo umožněno přijímat ještě rozsáhlejší právní předpisy, které pod souhrnným označením zákony Jima Crowa[36] v rámci soudem posvěcené doktríny „*odděleni, ale rovni*“[37] umožňovaly budovaní separátních škol pro příslušníky barevné rasy, vyhrazení oddělených prostorů v prostředcích hromadné dopravy, restauracích a na dalších veřejně přístupných místech. Tato doktrína, která spočívala na názoru, že státy mohou na svém území vytvořit oddělená veřejná zařízení pro příslušníky obou ras, za předpokladu, že v nich budou vytvořeny formálně stejné podmínky, tak znamenala definitivní konec většiny zákonných opatření, které byly během poválečných let přijímány na podporu začlenění příslušníků barevné rasy do společnosti.

Precedent vycházející z případu Plessy v. Ferguson, který umožnil prohlubování rasové segregace, byl trnem v oku mnoha zastánců zrušení tohoto rozdělení společnosti na rasovém základě. Mezi tyto odpůrce segregace lze zařadit i soudce Nejvyššího soudu Johna Harlana, jediného člena této instituce, který ve výše zmíněném případu odmítl představu rasově rozděleného zákonodárství a proti ní naopak postavil svojí vizi *“barvoslepé ústavy“*a předpokládané negativní dopady rozhodnutí soudu přirovnal k těm, které mělo rozhodnutí v případu Dredda Scotta . V jeho často citovaném a mnohými oceňovaném nesouhlasném stanovisku Harlan mimo jiné uvedl:*“Bílá rasa se v této zemí považuje za rasu dominantní. A také jí je, pokud jde o prestiž, úspěch, vzdělání, bohatství a moc. Nepochybuji rovněž o tom, že jí zůstane, bude-li věrna svému velkému dědictví a bude-li se pevně držet zásad ústavní svobody. Ovšem z hlediska Ústavy a v očích zákona v této zemi neexistuje žádná nadřazená, dominantní či vládnoucí třída občanů. Nejsou zde žádné kasty. Naše Ústava je barvoslepá a u občanů a u občanů nerozlišuje ani netrpí žádné třídy. Pokud jde o občanská práva, jsou si všichni občané před zákonem rovni. I ten nejponíženější je roven nejmocnějšímu. Jde-li o občanská práva zaručená nejvyšším zákonem země, pohlíží zákon na všechny lidi stejně bez ohledu na jejich postavení či barvu. Je tedy politováníhodné, že tento vysoký tribunál, svrchovaný vykladač základního zákona země, dospěl k názoru, podle něhož stát smí upravovat přístup občanů k občanským právům čistě na základě jejich rasové příslušnosti“* (Hall, Wiecek, Finkelman, 1991:250-254)[38]

Navzdory mnoha nesouhlasným stanoviskům s rozhodnutím soudu a vytvořením doktríny *„odděleni, ale rovni“,* tyto názory zůstaly nevyslyšeny a tato doktrína charakterizovala uspořádání americké společnosti po dalších šest desetiletí. Během této doby státy

[36] The Jim Crow laws
[37] separate but equal
[38] český překlad převzat z knihy Kuklík, Seltenreich: Dějiny angloamerického práva, Linde Praha, 2007, str. 687

vystupňovaly své úsilí o to postavit barevné obyvatelstvo na okraj společnosti a za tímto účelem byly vedle zákonů zavádějící oddělené prostory pro vzdělání, hromadnou dopravu, jakož i oddělené hotely či restaurace, přijímány i další zákonná opatření zakazující například rasově smíšená manželství. V mnoha ohledech bylo také za pasivního přihlížení Nejvyššího soudu omezováno rovné volební právo garantované patnáctým dodatkem. Prostředkem k dosažení jeho omezení pro příslušníky barevné rasy se mimo testů gramotnosti, stala také jeho vazba na vlastnictví půdy či omezení vycházející z předpokladu, že volebním právem mohou disponovat pouze ti členové společnosti, jejichž předkové byli svobodní. Těmito a mnoha dalšími opatřeními tak státy dosáhly toho, že právní postavení barevného obyvatelstva se ve faktické rovině naprosto lišilo od toho, které přepokládala ústava. V první polovině dvacátého století byly také v jižanských státech podněcovány rasistické nálady, což v mnoha případech vyústilo ve fyzické útoky proti příslušníkům barevné rasy (Kuklík, Seltenreich, 2007:413).

5.1.3. Brown v. Board of Education of Topeka

Rasová segregace, tak jak byla determinována doktrínou *„odděleni, ale rovni“* vyjádřenou v odůvodnění případu Plessy v. Ferguson přetrvala ve Spojených státech až do počátku druhé poloviny dvacátého století. Postupem času se však stále objevovaly snahy tuto doktrínu prolomit, Nejvyšší soud však v žádném případu nevyjádřil dostatečnou vůli k tomu, aby byl precedent vzešlý z výše zmíněného případu překonán. Změna kurzu však nastala na počátku padesátých let dvacátého století s nástupem bývalého guvernéra státu Kalifornie a představitele Republikánské strany Earla Warrena na uvolněné místo předsedy soudu. Přestože to v době, kdy prezident Eisenhower Warrena na uvolněný post navrhl, předpokládal jen málokdo, Nejvyšší soud se během šestnácti let pod jeho vedením stal institucí zcela klíčovou v procesu historicky nejvýraznějšího rozšíření ústavní ochrany práv a svobod stejně tak jako ochrany práv menšin.

Earl Warren byl do čela soudu potvrzen v roce 1953 a již během svého prvního roku v úřadu se mu dostalo příležitosti projednávat případ, jehož dopad na americký ústavní systém byl zcela zásadní. Soud musel již v průběhu několika předešlých desetiletí rozhodovat několik případů, které napadaly rozhodnutí v případu Plessy v. Ferguson a usilovaly o změnu doktríny *„odděleni ale rovni“*, ale názory členů soudu se vždy lišily natolik, že nikdy nebylo dosaženo takové většiny, která by byla schopna tento precedens s dostatečnou přesvědčivostí zvrátit. Přesvědčivost v této souvislosti souvisí především s tím, že i kdyby byla nalezena většina jednoho či dvou hlasů vyjadřující se ve prospěch změny klíčové doktríny determinující rasové

rozdělení společnosti, vždy by následně hrozilo, že by v případě několika personálních změn nové personální složení soudu vyjadřovalo opačný názor a znovu by tak došlo ke změně k původnímu. Tento problém s nezvratností rozhodnutí nabývá na závažnosti především v klíčových ústavních rozhodnutích s celospolečenským dopadem a je tak zvykem, že předseda soudu či výrazná většina jeho členů, kteří se kloní k určitému rozhodnutí usiluje o to, aby takové rozhodnutí bylo přijato jednomyslným rozhodnutím všech devíti soudců. Do padesátých let dvacátého století Nejvyšší soud nikdy nevyjádřil dostatečnou vůli provést změnu, která by umožnila překonání soudně posvěcené rasové segregace a pokud už se zdálo, že by mohlo být dosáhnuto potřebné většiny, jednalo by se s největší pravděpodobností o rozhodnutí opírající se o jeden či dva hlasy, což by s nejspíše vedlo k výrazným společenským a politickým střetům ve společnosti.

V roce 1953 se na pořad jednání soudu dostala skupinová žaloba podporovaná Národní asociací za podporu barevného obyvatelstva[39], ve které se žalující strana domáhala zrušení doktríny *separate but equal* v oblasti veřejného školství. NAACP se jako jedna z nejvýraznějších skupin bojujících za občanská práva již dlouho angažovala v oblasti veřejného školství. Důležitá však byla změna strategie této organizace tak, aby od úsilí o nastolení rovných podmínek ve školách pro bílé a barevné žáky přešla ke snaze absolutně odstranit rozdělení veřejných školních zařízení založené na rase (Kuklík, Seltenreich, 2007:440). Toto hnutí za občanská práva, jehož vliv v průběhu padesátých let výrazně stoupal, se prostřednictvím své pobočky ve státě Kansas rozhodlo zorganizovat soudní proces, ve kterém mělo vystupovat třináct rodičů černé barvy pleti na podporu svých dětí, kterým byla odepřena možnost navštěvovat veřejná školní zařízení. Za tímto účelem tedy organizace doporučila těmto rodičům, aby podali přihlášku do těchto školních zařízení. Poté, co byly tyto přihlášky podle předpokladů zamítnuty, obrátila se organizace na soud s žalobou, která se opírala o tvrzení, že zákon státu Kansas, který umožňoval zřizovat oddělená školní zařízení pro bílé žáky a ta pro příslušníky černé rasy porušuje čtrnáctý dodatek ústavy, který každému občanu spojených států zajišťuje stejnou ochranu práv. Žalobu soud první instance zamítl odvolávajíce se na rozhodnutí Nejvyššího soudu v případu Plessy v. Ferguson a z něho vzešlou doktrínu *separate but eqal.* Následně se zástupci NAACP rozhodli pro postup, který měl projednávání případu dovést až před nejvyšší soudní instanci v zemi.

Nejvyšší soud se při projednávání tohoto případu rozhodl o jeho spojení s několika dalšími, které vykazovaly podstatné shodné znaky. Jednalo se o několik případů týkajících se

[39] *NAACP-National Association for the Advancment of the Coloured People*

rasové segregace ve školních zařízení pocházejících z několika státu unie. Každý z těchto případů potom obsahoval určité právní aspekty, které bylo vhodné dle názoru soudu obsáhnout v jedno soudní stanovisko. Tento postup je zákonnou úpravou umožněn a soud také tohoto postupu zpravidla ve vhodných případech využívá. Společná žaloba potom na popud zástupců NAACP nesla jméno Olivera Browna, jednoho ze žalujících rodičů.[40]

Do středu pozornosti soudu se tak opět dostal čtrnáctý ústavní dodatek přijatý v roce 1868, který mimo jiné všem státům zakazuje vydat nebo provádět zákon, který by omezoval svobody nebo výsady občanů a ukládá povinnost poskytovat každému občanu stejnou ochranu zákona. Poté, co soud zařadil případ na pořad jednání, Earl Warren vyjádřil názor, že rasová segregace ve stávající podobě může být zachována pouze v případě, že bude uznáno, že černošské obyvatelstvo je podřazené ostatním rasám a zároveň vyjádřil svůj jednoznačný nesouhlas s tímto stavem. Tímto položil základ pro další jednání soudu a pro možné překonání precedentu vzešlého z případu Plessy v. Ferguson. Zprvu se zdálo, mezi členy soudu existuje dostatečná většina ochotná podpořit tento názor, Warren však usiloval o to, aby se rozhodnutí v tak závažné otázce mohlo opřít o co možná největší většinu a zároveň nebyla členy soudu ve velké míře vyjádřována odlišná stanoviska opírající se o odlišné argumenty. Poté, co se i doposud poslední nerozhodnutý člen soudu rozhodl toto rozhodnutí podpořit, mohl Warren přednést jednomyslné rozhodnutí soudu, které je díky svému ústavnímu dopadu dodnes považováno za jedno z nejdůležitějších rozhodnutí v celé jeho historii (Rehnquist, 1987:196-197).

V tomto rozhodnutí bylo konstatováno, že současná situace v oblasti veřejného školství je zcela odlišná od té, která byly v zemi v době, ve které byl přijat čtrnáctý dodatek a tudíž o žalobě nelze rozhodnout na základě historického výkladu, o který se soud mimo jiné pokusil. Warren v jediném odůvodnění soudu, které bylo v tomto případu soudem předloženo, uvedl: *„Přistupujeme-li k danému problému, nemůžeme vrátit hodiny zpět do roku 1868, kdy byl přijat příslušný dodatek, ani do roku 1896, kdy padlo rozhodnutí v případu Plessy v. Ferguson. Musíme na veřejné školství pohlížet ve světle celého jeho vývoje a celonárodního významu, jaký má dnes v životě Ameriky. Jedině tak lze určit, zda je segregací ve veřejných školách žalujícímu upírána stejná ochrana zákona“* (Hall, Wiecek, Finkelman, 1991:510-513).[41]

Dále ve svém odůvodnění odpovídá Warren na otázku, zda rasová segregace ve veřejných školních zařízeních odpírá rasově definované skupině obyvatelstva právo na rovný přístup ke

[40] http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?court=US&vol=347&invol=483
[41] český překlad převzat z knihy Kuklík, Seltenreich: Dějiny angloamerického práva, Linde Praha, 2007, str. 770

vzdělání, přestože tato oddělená zařízení navenek vykazují znaky, které je dovolují označit za rovnocenné. Ve svém odůvodnění si předseda soudu vypomohl i citováním soudce odvolacího soudu ve státě Kansas, který jeden z případů projednával, aby v něm rozhodl v neprospěch žalobce avšak za současného konstatování negativního vlivu doktríny „*odděleni ale rovni*“ na jednotlivé žáky: *„Jsou-li žáci oddělení od svých vrstevníků s podobnými schopnostmi čistě kvůli své rase, vzniká v nich dojem méněcenného společenského postavení, jež se může do jejích srdcí a myslí zapsat zcela nesmazatelně. Vliv této separace na možnosti vzdělávání byl dobře vyjádřen soudem řešícím případ v Kansasu, ačkoliv tento soud považoval za nutné rozhodnout v neprospěch černošských navrhovatelů:*

„Segregace bílých a barevných dětí ve veřejných školách má na barevné děti zhoubný vliv. Její dopad je o to větší, je-li posvěcena právem, neboť separace ras bývá vykládána jako známka méněcennosti černošské rasy. Pocit méněcennosti ovlivňuje motivaci dítěte k učení. Segregace posvěcená právem má tedy sklon zpomalovat vzdělanostní a duševní vývoj černošských dětí a ochuzovat je o některé výhody, kterých by se jim dostalo v rasově integrovaném systému školství.“…

„Dospíváme k závěru, že doktrína „oddělení, ale rovni“ je na poli veřejného školství nepřijatelná. Oddělená vzdělávací zařízení jsou ve své podstatě nerovnocenná. Proto jsme přesvědčeni, že navrhovatelům a dalším osobám v podobné situaci, jejichž žaloby se dostaly před soud, je v důsledku segregace, proti které protestují, upřena stejná ochrana zákona zaručovaná čtrnáctým dodatkem. Tento názor činí bezpředmětnou jakoukoli diskusi na téma, zda taková segregace rovněž narušuje klauzuli o řádném soudním procesu, tvořící součást čtrnáctého dodatku“ (Hall, Wiecek, Finkelman, 1991:510-513).[42]

Podobně jako tomu bylo v případě Plessy v. Ferguson i rozhodnutí v případu Brown v. Board of Education of Topeka, Kansas vyvolalo rozsáhlé spory týkající se interpretace základního zákona. Spíše sociologicko-psychologická nežli právní argumentace tohoto rozhodnutí ze strany soudu poskytla kritikům tohoto rozhodnutí celou řadu argumentů, obviňujících soud z přehnaného soudního aktivismu (Kuklík, Seltenreich, 2007:441).

. Jednohlasnost rozhodnutí soudu, o kterou někteří jeho členové tak usilovali i za účelem neposkytnout odpůrcům především z jižanských států potřebný argumentační prostor, však dodávala tomuto stanovisku soudu slušnou argumentační oporu.

Reakce na rozhodnutí soudu v případu Brown v. Board of Education na sebe nenechala dlouho čekat a především v jižanských státech tamější političtí představitelé a další aktivisté

[42] český překlad převzat z knihy Kuklík, Seltenreich: Dějiny angloamerického práva, Linde Praha, 2007, str. 771

organizovali protestní akce, které měly vyjadřovat důrazný nesouhlas se zrušením rasové segregace na poli veřejného školství. Za zmínku stojí především incident v Little Rocku, hlavním městě státu Arkansas, kde museli přístup studentů černé barvy pleti na místní univerzitu zajišťovat až příslušníci federální Národní gardy stejně jako protestní akce guvernéra státu Alabama a pozdějšího prezidentského kandidáta George Wallace, který se rozhodl bránit barevným studentům v přístupu na bílé školy vlastním tělem a od tohoto protestu ustoupil až pod pohrůžkou zatčení vojsky Národní gardy (Tindall, Shi, 1996:679).

Mnohé školy zároveň hledaly různé způsoby a možnosti jak obcházet rozhodnutí soudu, které rušilo segregaci ve veřejném školství tak, aby byl zachován dosavadní raz vzdělávacích institucí a nedošlo k výraznému přílivu studentů černé barvy pleti. Aby dosáhli stanoveného cíle, rozhodly se jednotlivé školní rady, zřízené státy za účelem regulace školství, v mnoha případech dokonce pro zavření některých škol, zatímco jiné byly narychlo prohlašované za soukromé tak, aby je nadále mohly navštěvovat pouze bílé děti. K tomuto postupu do určité míry přispěl i Nejvyšší soud, který necelé dva roky po rozhodnutí případu Brown v. Board of Education rozhodoval jiný spor týkající se desegregace veřejného školství, v němž několik škol požadovalo úlevy, které by umožnily pomalejší integraci. Tyto školy ve své stížnosti vyjadřovaly názor, že příliš rychlé začleňování barevných studentů do škol, které byly dosud vyhrazeny pouze bílému obyvatelstvu je logisticky náročné, snižuje úroveň výuky a vyvolává mnohé negativní reakce u studentů. Nejvyšší soud v rozhodnutí, které je obecně označováno jako Brown II, uložil školám povinnost, aby v integraci barevného obyvatelstva postupovali *„s veškerou možnou rychlostí“*. Tato vágní formulace však nijak nespecifikovala žádné časové lhůty, ani kontrolní mechanismy, čehož využilo mnoho škol k tomu, aby pod záminkou různých překážek prodlužovalo faktické rozdělení škol na rasovém základě ještě po mnoho let poté, co toto rozdělení bylo soudem prohlášeno za protiústavní.[43]

Jak již bylo výše zmíněno, rozhodnutí soudu v případu Brown v. Board of Education bylo ihned po svém uveřejnění podrobeno značné kritice právnické obce a i dodnes je způsob, jakým soud došel ke svému rozhodnutí, považován za velmi kontroverzní. Důvodem je především argumentace soudu vyjádřená v odůvodnění opírající se o psychologické teze považující segregované školství za značně škodlivé pro černou rasu, která se díky takovému rozdělení musí cítit jako méněcenná. Mnozí odborníci v oblasti práva však především soudu vytýkají skutečnost, že o zrušení segregace ve veřejném školství mohl zcela snadno a z právního hlediska čistěji rozhodnout na základě právních argumentů, které by vycházely

[43] http://www.crmvet.org/tim/timhis55.htm#1955ads

především ze samotné protiústavnosti rozdělení lidí na základě rasy a nemusel se zbytečně pouštět do vlastních právních konstrukcí a úvah, které ve výsledku tvoří pomyslnou kaňku na tomto rozhodnutí. Nutno však zároveň dodat, že rozhodnutí samotné a precedens z něho vycházející je prakticky všemi politickými představiteli respektován a jeho správnost je zpochybňována pouze úzkou skupinou zastánců rasově rozdělené společnosti. Nesporným faktem však zůstává skutečnost, že právě tímto rozhodnutím soud započal dobu výrazných změn týkajících se občanských práv a práv příslušníků menšin (Toobin, 2007:25).

5.1.4. Lovings v. Virginia a affirmativní akce

V následujících letech se ke slovu výrazným způsobem dostala hnutí za občanská práva, která v rozhodnutích Nejvyššího soudu dostala velmi potřebný argumentační arzenál, s jehož pomocí usilovala o ještě výraznější vyjádření rovnosti barevné rasy a většinové rasy bílé. Spolu se vzrůstajícím vlivem těchto uskupení rostla i politická vůle tyto názory prosadit prostřednictvím potřebné legislativy. Nejvýraznějším vyjádřením těchto snah je potom série rozsáhlých zákonů přijatých v první polovině šedesátých let za administrativy prezidenta Johnsona.[44] Tyto zákony výrazně rozšiřovaly oblast ochrany práv příslušníků menšin a mimo jiné stanovily absolutní zákaz diskriminace na veřejných prostranstvích, v zaměstnání či v oblasti hlasovacího práva.

Krátce po přijetí těchto zákonů se Nejvyšší soud musel zabývat případem, který přivedl do centra pozornosti další klíčovou otázku týkající se rasové segregace. Touto otázkou byla smíšená manželství uzavřená příslušníky různých barev pleti, která byla mnohými státy postavená mimo zákon a uzavření takového manželství bylo považováno v mnoha státech za zločin, za nějž hrozil až několikaletý trest odnětí svobody. Přijímat takovouto legislativu státům umožňoval precedent vycházející z rozhodnutí Nejvyššího soudu v případu Pace v. Alabama z roku 1883, který dovolil prohlásit uzavření smíšeného manželství za zločin spolu s následnými trestněprávními konsekvencemi. Důvodem tohoto rozhodnutí bylo tvrzení, že legislativa, která zakazuje příslušníkům různých ras uzavírat spolu manželství se stejnou měrou dotýká individuálních práv obou těchto skupin a neporušuje tak ustanovení čtrnáctého dodatku o stejné ochraně zákona.[45] Po dlouhou dobu soudy rozhodovaly v souladu s tímto precedentem, a tak až do druhé poloviny šedesátých let nic nenasvědčovalo jeho překonání.

V roce 1967 však Nejvyšší soud zařadil na pořad jednání případ manželů Lovingových, kteří se zákaz uzavírání smíšených manželství platný ve svém domovském státě Virginia

[44] zejména se jedná o tyto zákony: The Civil Rights Act of 1964 a The National Voting Rights Act of 1965
[45] http://caselaw.lp.findlaw.com/cgi-bin/getcase.pl?court=us&vol=106&invol=583

rozhodli obejít tím, že spolu uzavřeli sňatek na území kolumbijského distriktu, kde právo takovýto postup umožňovalo. Po návratu do Virginie byli oba manželé zatčeni a při následném procesu usvědčeni ze spáchání zločinu. Oběma manželům byl soudem první instance uložen trest odnětí svobody v trvání jednoho roku podmíněný na pětadvacet let za podmínky, že pár opustí území státu. V případu se začali angažovat i zástupci hnutí za občanská práva, kteří se posléze zasadili o to, aby se po neúspěšném jednání u odvolacího soudu případem zabýval Nejvyšší soud. V atmosféře převratných změn v oblasti rasové segregace, kterými Spojené státy v prošly během posledních patnácti let, tak soud rozhodoval v otázce, která se jevila být jedním z pozůstatků právně posvěceného rozdělení společnosti na základě rasy. [46]

Výsledkem bylo jednomyslné rozhodnutí soudu v poměru devíti k žádnému hlasu ve prospěch žalujících manželů. Toto rozhodnutí rušilo veškeré trestněprávní postihy uložené za spáchání protiprávního jednání a nad rámec tohoto zrušení prohlašovalo veškerou legislativu zakazující smíšená manželství za protiústavní s odkazem na čtrnáctý ústavní dodatek a jím garantovanou stejnou ochranu zákona pro každého amerického občana stejně jako právo na spravedlivý proces garantované týmž dodatkem. Soud ve svém rozhodnutí mimo jiné uvedl: *„Uzavření manželství je jedním ze „základních práv občana“ , toto právo je fundamentální pro naší samotnou existenci a přežití…Odepření této základní svobody člověka na základě tak neudržitelných právních argumentů jako je rasová klasifikace občanů vyjádřená v těchto zákonech, klasifikace, která je zcela v rozporu s principem rovnosti, který tvoří základ čtrnáctého dodatku, by zcela nesporně znamenalo odepření spravedlivého procesu, garantovaného tímto dodatkem, pro všechny občany státu. Čtrnáctý dodatek v žádném případě nedovoluje omezení práva uzavřít sňatek na základě rasové diskriminace. Na základě našeho základního zákona svoboda uzavřít či neuzavřít manželství s osobou jiné rasy náleží pouze jednotlivci a do této svobody nemůže být státem zasahováno“.*[47] Soud také ve svém rozhodnutí vyjádřil přesvědčení, že zákony zakazující uzavírání smíšených manželství jsou státy přijímány pouze a jen z důvodu zachování nadřazenosti bílé rasy: *Neexistuje žádný jiný relevantní právní důvod pro přijímání takových zákonů než ten na základě rasové diskriminace ospravedlnit klasifikaci občanů na základě rasy. Skutečnost, že stát Virginia reguluje svými zákony pouze uzavírání manželství, které se týkají příslušníků bílé rasy,*

[46] http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?court=us&vol=388&invol=1
[47] tamtéž

demonstruje fakt, že takováto rasová klasifikace slouží pouze a jen k zachovávání nadřazenosti bílé rasy.“[48]

Rozhodnutí Nejvyššího soudu v případu Lovings v. Virginia znamenalo další z řady úspěchu hnutí za občanská práva a následkem tohoto rozhodnutí výrazně vzrostl počet takto uzavřených manželství. Precedent vycházející z tohoto rozhodnutí byl další z řady, který potvrzoval liberální kurz rozhodování soudu a symbolicky tak završoval revoluci v oblasti občanských práv, ke které svým rozhodováním výrazně přispěl. Odmítnutí zákazu smíšených manželství prostřednictvím legislativy jednotlivých států také následně znamenal povzbuzení snah skupin, které usilovaly o rozšíření konceptu manželství i pro osoby stejného pohlaví. K projednávání sporů týkající se této otázky se Nejvyšší soud dostal ve větší míře v devadesátých letech a během prvního desetiletí jednadvacátého století, ale postoj soudu k problematice uzavírání sňatku osobami stejného pohlaví je spíše zdrženlivý.

V letech následujících po rozhodnutí soudu v případu Lovings v. Virginia se ve Spojených státech začaly objevovat názory, že pro nápravu historických křivd spáchaných na černém obyvatelstvu a pro lepší začlenění této menšiny do majoritní společnosti by bylo vhodné přijmout zákonná opatření podporující příslušníky menšin v lepším uplatnění v mnoha společenských odvětvích. Tyto názory dostaly konkrétní vyjádření v podobě legislativy, s jejímž přijímáním bylo započato za administrativy prezidenta Nixona a která je obecně známá pod označením affirmativní akce. Pod tímto označením lze chápat zákony, které především v oblasti zaměstnání a školství umožňují přijímat uchazeče s ohledem na jejich rasu či pohlaví za účelem rovnovážného zastoupení. S pomocí těchto zákonů tak bylo umožněno příslušníkům menšin, ale i například ženám, prosadit se v oblastech, ve kterých byly doposud zastoupeny pouze okrajově. Tato legislativa však sebou okamžitě přinesla výraznou vlnu kritiky zdůrazňující především skutečnost, že výsledků affirmativní akce lze dosáhnout pouze za současné diskriminace většiny. Ve zřejmé návaznosti na čtrnáctý dodatek a jeho ustanovení o stejné ochraně zákona se tak spory vycházející z přijatých zákonů v krátké době dostaly na pořad jednání Nejvyššího soudu (Kuklík, Seltenreich, 2007:442-443). Ten v mnoha případech týkajících se především přijímání do zaměstnání a přijímání ke studiu, které rozhodoval od osmdesátých let dvacátého století nedeklaroval jednoznačný postoj. Mnoho případů týkající se affirmativní akce bylo rozhodnuto většinou pouze jednoho hlasu, a tak ústavnost přijaté legislativy byla popřena pouze částečně. Spory vycházející z těchto zákonů tak Nejvyšší soud rozhoduje prakticky až do současnosti a stále nebyl vytvořen

[48] http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?court=us&vol=388&invol=1

jednoznačný precedent, který by affirmativní akci buď výrazným způsobem podpořil či odmítl.

Na problematice rasové segregace a s ní související otázce otroctví lze názorně pozorovat do jak velké míry má rozhodování Nejvyššího soudu vliv na politický proces ve Spojených státech. Doktríny a precedenty soudem vytvořené v této oblasti buď na dlouhou dobu znamenaly utlumení snah o faktické zrovnoprávnění podrobeného obyvatelstva nebo se naopak staly katalyzátorem výrazných politických změn, které měly ve výsledku značný dopad na právní postavení příslušníků menšin. Lze se jen teoreticky zamyslet na tím, jak by se postupný proces zrovnoprávnění černošského obyvatelstva vyvíjel, pokud by Nejvyšší soud v tom či onom případě rozhodl jinak, ale rozhodně však lze tvrdit, že jeho role především v průběhu dvacátého století byla nezastupitelná a nejvyšší soudní instance v zemi se na změnách týkající se práv příslušníků menšin podílela výraznou měrou. Především z důvodů rozsahu této kapitoly jsou záměrně opomenuty případy týkající se jiných menšin zejména indiánského obyvatelstva, hispánské nebo asijské menšiny, ale i na příslušníky těchto menšin mělo rozhodování soudu týkající se příslušníků černé rasy značný vliv. Spolu se zlepšováním právního postavení černochů se úměrně zlepšovalo i právní postavení jiných menšin. Symbolickým vyjádřením tohoto procesu potom může být také obsazení křesla soudce Nejvyššího soudu právě příslušníky těchto menšin. Prvním afroamerickým soudcem, který se stal členem této instituce byl roku 1967 Thurgood Marshall, kterého po jeho odstoupení v roce 1991 nahradil další soudce téže barvy pleti Clarence Thomas. První ženou, která kdy zasedala jako člen Nejvyššího soudu se v roce 1981 stala Sarah Day O´Connor, následovaná v devadesátých letech Ruth Bader Ginsbourg. Prvním zástupcem hispánské menšiny u soudu byla minulý rok jmenována Sonia Sotomayor.

5.2. Federalismus

V průběhu celé historie Spojených států amerických byla otázka rozdělení pravomocí mezi federální vládou a vládami jednotlivých států předmětem mnoha politických a právních sporů. Poté, co bylo po dlouhou dobu obyvatelstvo amerických kolonií podrobováno politickému a ekonomickému útlaku ze strany britské koruny, dosáhla úroveň nespokojenosti s tímto uspořádáním vrcholu a vyústěním bylo hnutí usilující o získání nezávislosti na Velké Británii. Když však byla v roce 1776 vyhlášena nezávislost třinácti amerických kolonií, odpor proti centralizované vládě v jakékoli podobě u mnoha obyvatel kolonií přetrval. Kompromisní uspořádání státního zřízení, které by vyhovovalo pokud možno všem zúčastněným osadám, mělo být dohodnuto na Kontinentálním Kongresu, který byl za tímto účelem svolán v roce 1781. Výsledkem tohoto setkání zástupců všech kolonií se staly Konfederační články, které měly představovat základní zákon nově se utvářejícího státu. Ten měl být volným společenstvím suverénních a politicky nezávislých jednotek, které ve prospěch centrální vlády svěřily pouze omezený počet pravomocí. Podle tohoto dokumentu byly konfederační vládě svěřeny minimální pravomoci v oblasti regulace obchodu, nebyl vytvořen společný soudní systém a centrální vládě nebylo ani přiznáno zmocnění uvalovat na občany kolonií žádné daně. Pravomoc v těchto oblastech naopak v rozsáhlé míře náležela samotným státům.

Poměrně záhy však začalo být zřejmé, že systém konfederačního uspořádání státu, tak jak byl přijat v roce 1781, není příliš funkčním mechanismem a jeho značná roztříštěnost spočívající prakticky pouze na pravomocích náležejícím jednotlivým státům je výraznou překážkou pro hospodářský a politický rozvoj nově se vytvářejícího státu. V reakci na tento stav bylo zástupci jednotlivých kolonií svoláno ústavní shromáždění, které mělo za úkol přijmout potřebná opatření, díky kterým by se Konfederační články po úpravě změnily v zákon, který by umožňoval efektivnější způsob vládnutí. Na tomto shromáždění byly zástupci jednotlivých států vyjádřeny značně odlišné požadavky počínaje od takového státního uspořádání, které by se od toho dosavadního lišilo pouze minimálně až po takové, které počítaly s vytvořením silné centrální vlády, která by disponovala širokými pravomocemi v oblastech klíčových pro efektivní chod státu (Tindall, Shi, 1996:124-126). Kompromisním řešením se stala ústava, která počítala s rozdělením pravomocí mezi centrální vládu a vlády jednotlivých států. Tato ústava vycházející z teoretických koncepcí federalismu umožnila jak centrální vládě tak vládám lokálním regulovat právní vztahy mezi členy společnosti a dalšími subjekty. Základní zákon uznával suverenitu jednotlivých států jakož i federálního celku a oběma svěřil určité výsostné pravomoci, jakož zároveň v určité míře vymezil i oblast pravomocí konkurujících. Důležitým předpokladem následného přijetí tohoto dokumentu při

hlasování v jednotlivých státech potom byla skutečnost, že ústava obsahovala ustanovení, které výslovně počítalo s tím, že pokud tento dokument bude v budoucnu doplňován, musí tomu tak být za současného souhlasu federální vlády jakož i souhlasu výrazné většiny států.

Návrh nového základního zákona vzešlý z ústavního shromáždění byl v mnoha státech přijat velmi rozporuplně. Mnozí občané se obávali výrazného zásahu do prozatímního dominantního postavení států a s ním související ztráty pozic. Vznikla tak vlna odporu, která kritizovala přehnanou centralizaci moci a předpokládané postavení států na druhou kolej. Na podporu dokumentu tak museli vystoupit zástupci federálního uspořádání státu, kteří prostřednictvím mnoha přesvědčovacích akcí usilovali o to, aby návrh ústavy získal mezi obyvatelstvem pokud možno co nejvýraznější podporu. Do historického povědomí se dostala především publikační činnost spoluautorů ústavního textu Alexandra Hamiltona, Jamese Madisona a Johna Jaye, známá pod názvem Listy federalistů. V této sérii osmdesáti pěti článků, které byly postupně publikovány v tisku, autoři usilovali o to, aby veřejnosti vysvětlili účel jednotlivých navrhovaných ustanovení ústavy. Základními principy, na kterých měl být nově konstituovaný stát postaven, měly být především republikánské státní zřízení, dělba moci na federální úrovni, která by byla provedena mezi mocí výkonnou, zákonodárnou a soudní, a také princip federalismu, který počítal s rozdělením pravomocí mezi centrální federální vládou a jednotlivými státy.

Spornou však i nadále zůstávala otázka postavení jednotlivých států v nově utvářené federaci. Panovala obava, že předkládaný návrh usiluje o vytvoření příliš silné centrální vlády a mnohá ustanovení navrhované ústavy této interpretaci napomáhala. Trnem v oku odpůrců návrhu bylo například ustanovení článku 6, které stanoví, že *„tato ústava, zákony Spojených států vydané na jejím základě, jakož i všechny smlouvy, které jsou nebo budou uzavřeny jménem Spojených států, jsou vrcholným právem země; soudci všech států jsou jimi vázáni, i kdyby se v ústavě či zákonech jiného státu vyskytla protikladná ustanovení“.* Kompromisem mezi zastánci a odpůrci navrhované ústavy, která již probíhala procesem ratifikace v jednotlivých státech, měla být listina základních práv a svobod, která se měla stát součástí ústavy pokud možno co nejdříve po jejím přijetí potřebnou většinou devíti států. Základní zákon Spojených států amerických vstoupil v platnost v červnu roku 1788, kdy jej jako devátý ratifikoval stát New Hampshire. Prakticky jedním z první kroků nově ustaveného federálního legislativního sboru bylo potom předložení desíti ústavních dodatků, které pozitivně vymezovaly soubor základních občanských práv a svobod. Desátý dodatek potom stanovil, že *„práva, která ústava výslovně nepřiznává Unii ani je nevylučuje z pravomoci států, náležejí jednotlivým státům nebo lidu“,* čímž byla do ústavního pořádku inkorporována i zbytková

klauzule, na základě které si mohly jednotlivé státy nárokovat poměrně široké pravomoci. Prvních deset dodatků ústavy se do obecného povědomí dostalo pod označením Listina práv a vstoupilo v platnost v prosinci roku 1791 (Tindall, Shi, 1996:138).

Ústava samotná ve svém textu především upravuje organizační záležitosti federální vlády a také vypočítává pravomoci, kterými tato vláda disponuje. Články 1 až 6 obsahují úpravu federální moci, výčet federálních pravomocí, jakož i určitá omezení uložená jednotlivým státům. Například v článku 1 oddílu osmém je výslovně Kongresu svěřena pravomoc ukládat a vybírat daně, cla, dávky a poplatky, platit dluhy, pečovat o obranu země a všeobecný blahobyt ve Spojených státech, vypůjčovat si peníze na účet Spojených států, řídit obchod s cizími národy, mezi jednotlivými státy federace a také s indiánskými kmeny; stanovit jednotná pravidla o naturalizaci a jednotné konkurzní právo na celém území Spojených států, razit peníze, upravovat jejich hodnotu, vyhlašovat válku, zřizovat a udržovat loďstvo a další pravomoci. S ohledem na moc soudní byl základním zákonem výslovně zmíněn pouze Nejvyšší soud, Kongresu však byla svěřena pravomoc zřizovat soudy jemu podřízené. Co se týká pravomocí jednotlivých států, jejich úpravu obsahoval již výše zmíněný desátý dodatek, který stanovil, že veškeré pravomoci, které ústava nepřiznává federální vládě, náležejí jednotlivým státům federace. Státy si nad tento rámec mohly ještě na základě *common law* nárokovat pravomoc přijímat takové zákony, které by regulovaly státní systém zdravotnictví či sociálního zabezpečení týkající se místního obyvatelstva. Jak federální moci, tak i jednotlivým státům potom byla svěřena oblast pravomocí, které vykazují stejné znaky. Těmito pravomocemi jsou například právo ukládat daně či právo půjčovat si finanční prostředky.

Ustanoveními ústavy, které jsou zejména podstatné, i s ohledem na další pojednání o Nejvyšším soudu a jeho rozhodování v oblasti federalismu, a ustanovení, které jsou klíčová pro stanovení hranice mezi pravomocí federace a pravomocí jednotlivých států jsou především ustanovení ústavy týkající se regulace obchodu mezi státy. Mezi další patří ustanovení, které Kongresu přiznává pravomoc vydávat všechny zákony nezbytné[49] k uskutečňování jemu přiznaných pravomocí a také ustanovení již zmíněného šestého článku ústavy, které deklaruje nadřazenost federálního zákonodárství nad legislativou států. Tato ustanovení svěřují federálnímu legislativnímu sboru rozsáhlé pravomoci, zatímco ústava zároveň obsahuje i četná omezení států. Ta nejdůležitější jsou obsažená v Článku IV, který mimo jiné stanoví, že *„veřejné akty, dokumenty a soudní rozsudky kteréhokoli státu se v ostatních státech těší plné důvěře a uznání* nebo například ustanovení oddílu 2 stejného

[49] ústavní termín *necessary and proper*

článku, které říká, že *občané kteréhokoli státu se těší výsadám a svobodám jako občané ostatních států.“*

Lze vyjádřit názor, že jedním z nejdůležitějších úkolů Nejvyššího soudu v desetiletích následujících po přijetí ústavy uvést výše zmíněná ustanovení v život a stanovit svým rozhodováním pevnou hranici mezi pravomocemi federální vlády a států. S odstupem času také lze tvrdit, že úloha soudu v tomto období byla nezastupitelná a Nejvyšší soud se stal jednou z rozhodujících institucí, která se svým vlivem podílela na udržení federativního státního zřízení, které bylo stále ještě v plenkách. Myšlenka federalismu se stala také hlavní dělící linií v nově vzniklém státu a na hranici zastánců a odpůrců tohoto uspořádání státu se také začaly profilovat první politické strany ve Spojených státech. Zatímco obava z příliš silné centrální vlády při asociaci na britský útlak během koloniálního období v myslích mnoha Američanů přetrvávala, Nejvyšší soud v roce 1793 v případu Chrisholm v. Georgia[50] ještě oslabil postavení států, když vytvořil precedent, který umožňoval občanu jednoho státu podat žalobu proti státu jinému. V reakci na toto rozhodnutí Kongres ve velmi krátké době přijal jedenáctý ústavní dodatek, který stanovil, že *soudní moc Spojených států nesmí být vykládána v tom smyslu, že se vztahuje na jakýkoli soudní proces, rozhodovaný podle práva nebo spravedlnosti*[51]*, započatý nebo vedený občany jednoho státu proti jinému státu nebo občany nebo poddanými cizího státu.* Tento dodatek představoval výrazné omezení práva občanů žalovat jiný stát a Kongres jím jednoznačně vyjádřil vůli výraznější měrou neomezovat svobodu jednotlivých států. Přes výrazné protifederální tendence, které ve Spojených státech na přelomu století panovaly, se však Nejvyšší soud ve svém následujícím rozhodování přiklonil k postoji, který ve výsledku znamenal výrazné posílení postavení centrální vlády na úkor států.

5.2.1. McCulloh v. Maryland

Poté, co si soud při rozhodnutí případu Marbury v. Madison vyhradil pravomoc prohlásit legislativní akt Kongresu za protiústavní, zároveň začala vzrůstat jeho váha v americkém politickém systému a jeho jednotliví činitelé museli od této doby počítat s posilující soudní mocí. Rozhodující úlohu v tomto procesu sehrál především tehdejší předseda Nejvyššího soudu John Marshall, který byl výrazným zastánce federativního uspořádání státu. V době, kdy soud rozhodl v případu Marbury v. Madison, seděl Marshall v křesle předsedy soudu teprve dva roky. Vydržel v něm však i během následujících dvaatřiceti let až do své smrti

[50] http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?navby=case&court=us&vol=2&invol=419
[51] *v originále law or equity*

v roce 1835. Během této doby se soud rozhodující měrou podílel na nastavení hranice mezi pravomocemi centrální federální vlády a do nedávné doby ještě zcela suverénními státy (Rehnquist, 1987:37). Na začátku osmnáctého století panovala prakticky mezi všemi politickými představiteli představa, že federální vláda představovaná prezidentem, dvoukomorovým Kongresem a federální větví soudní moci byla vládou omezených či delegovaných pravomocí. Toto znamenalo, že pokud určitá pravomoc nebyla explicitně vyhrazena federální vládě v ústavě, tato vláda takovou pravomocí nedisponovala. Naproti tomu, státy byly považovány za suverénní ve všech ohledech a disponovaly všemi pravomocemi, které základní zákon nesvěřoval federální vládě. Otázkou velkého významu pro budoucí vývoj však zůstávalo, do jaké míry Nejvyšší soud při své interpretaci ústavního textu přizná pravomoci federální vládě v oblastech, ve kterých neexistovala jednoznačná hranice a kde zůstával výrazný prostor pro soudní uvážení.

Základní zákon nad rámec pravomocí výslovně uvedených ve svém textu dává zároveň federálnímu legislativnímu sboru pravomoc vydávat všechny zákony nezbytné k uskutečňování ústavou uvedených pravomocí, jakož i ostatních pravomocí, které ústava propůjčuje vládě Spojených států, jejím departmentům nebo úředníkům. Vágnost ustanovení o nezbytnosti zákonných opatření přijímaných Kongresem tak dávala velmi širokou možnost soudního uvážení a následné interpretace ústavního textu. Nejvyššímu soudu se tak poměrně záhy dostalo možnosti se k tomuto ústavnímu ustanovení vyjádřit v případu McCulloch v. Maryland. Pod tímto označením se nachází případ týkající se Centrální banky Spojených států, jejíž vznik byl na návrh tehdejšího ministra financí Alexandra Hamiltona Kongresem posvěcen zákonem z roku 1791.[52] V období mezi přijetím tohoto zákona legislativním sborem a podpisem prezidenta Washingtona se mezi členy jeho kabinetu rozvinula vášnivá diskuse nad ústavností takového opatření. Výrazným zastáncem odmítavého stanoviska byl potom především ministr zahraničí Thomas Jefferson, který zdůrazňoval skutečnost, že ústava na žádném místě neuvádí pravomoc Kongresu takové rozhodnutí přijmout a vyjádřil názor, že vytvoření takové instituce nelze za žádných okolností považovat za opatření nezbytné k uskutečňování ústavou zmíněných pravomocí. Naproti tomu Hamilton argumentoval vhodností takového opatření a označil jej za ústavní právě s odkazem na ustanovení ústavy zmocňující Kongres přijímat nezbytná zákonná opatření. Hamiltonovi se podařilo o svém názoru přesvědčit ostatní členy kabinetu a zároveň prezidenta, který svým podpisem stvrdil vznik Banky Spojených států, která měla fungovat jako centrální bankovní instituce

[52] The Bank Act od 1791

zajišťující výběr daní a disponující kompetencemi v oblasti regulace hodnoty amerického dolaru (Kuklík, Seltenreich, 2007:527-530). Roku 1816 byla Kongresem zákonná úprava novelizována a byla vytvořena tzv. Druhá Banka Spojených států.[53]

Tato instituce se však netěšila příliš velké přízni v mnoha státech, a tak názory odmítající pravomoci banky vyústily v přijetí některých státních opatření, která měla její působení ztížit. Mezi všemi těmito opatřeními potom vyniká zákon, který v roce 1818 přijal zákonodárný sbor státu Maryland.[54] Tento zákon uvaloval daň na všechny bankovní ústavy, které nebyly povoleny státní legislativou. Mezi těmito ústavy pak byla také Banka Spojených států, zřízená jako veřejnoprávní korporace federální vládou. Daň byla stanovena v úzké návaznosti na hodnotu bankovek vydaných bankou a její zavedení znamenalo znevýhodnění bankovních institucí, kterých se týkalo, oproti bankám, které byly zřízeny státem Maryland. Vzhledem k tomu, že Banka Spojených států byla jedinou bankovní institucí, která provozovala svojí pobočku ve státě Maryland a nebyla schválena místním legislativním sborem, bylo přijetí zmíněného opatření namířeno především proti této instituci. James McCulloch, pokladník baltimorské pobočky Banky Spojených států odmítl tuto daň zaplatit, načež byl státem Maryland zažalován za krácení daně. Soud první i druhé instance státu Maryland rozhodl v neprospěch McCullocha a uložil mu povinnost daň zaplatit. Ten se však s rozsudkem nespokojil a podal stížnost k Nejvyššímu soudu, který o ní rozhodoval v průběhu první poloviny roku 1819 (Rehnquist, 1987:38).

Soud se v jednomyslném rozhodnutí přiklonil k extenzivnímu výkladu ústavy a vyjádřil názor, že přestože ústava výslovně nedává Kongresu pravomoc zřizovat bankovní instituce, propůjčuje mu pravomoc ukládat a vybírat daně. Za tímto účelem je zřízení banky považováno za přiměřené a vhodné. Zároveň soud rozhodl, že vzhledem k nadřazenosti federálních zákonů nad zákony jednotlivých států, nedisponuje stát Maryland žádnou z pravomocí umožňující mu zasahovat do provozu banky prostřednictvím jejího zdanění. V odůvodnění tohoto rozhodnutí se předseda soudu John Marshall nejprve zastavil nad tím, že trvalo necelá tři desetiletí než se pravomoc Kongresu přijmout zákon zřizující Banku Spojených států dostala k soudnímu přezkoumání a vyjádřil názor, že popření této pravomoci po takto dlouhé době by bylo více než zvláštní (Rehnquist, 1987:39).

Samotné právní odůvodnění postavil Marshall na třech předpokladech. Zaprvé, vyjádřil názor, že základní zákon je společenskou smlouvou uzavřenou mezi lidem a vládou, jejímž prostřednictvím americký lid usiluje jazykem ústavy o vytvoření dokonalejší jednoty,

[53] The charter of the Second Bank of the United States
[54] An act to impose a tax on all banks, or branches thereof, in the State of Maryland

nastolení spravedlnosti, upevnění domácího klidu a zabezpečení obrany země. Za tímto účelem také lid odevzdal část své moci ve prospěch unie a tím pádem je touto společenskou smlouvou vázán jak lid sám tak také jednotlivé zákony. Marshall v odůvodnění často operuje s ustanovením preambule ústavy týkající se úsilí o vytvoření dokonalejší jednoty země a v odůvodnění rozhodnutí soudu mimo jiné uvádí: "*Legitimita federální vlády by mohla být mnohem více zpochybňována, pokud by k jejímu vytvoření došlo na základě rozhodnutí států. Avšak rozhodnutí přijmout základní zákon učinil americký lid. Pravomoci by zajisté mohly být vykonávány jednotlivými státy, pokud by tyto svým rozhodnutím vytvořily federální moc a mohly jí disponovat. V době, kdy Spojené státy byly konfederací, jednotlivé státy těmito suverénními pravomocemi bezesporu disponovaly. Poté, co však převážilo přesvědčení, že za účelem „vytvoření dokonalejší jednoty" je nezbytné přeměnit toto spojení v takové, které by zajišťovalo efektivní vládnutí prostřednictvím federální vlády, která by disponovala širokými suverénními pravomocemi a vykonávala tyto pravomoci bezprostředně vůči lidu, bylo všeobecně uznáno, že taková vláda může svoji legitimitu odvozovat pouze a jen od lidu. Vláda země je tedy vládou lidu, odvozenou od něj, vykonávající svojí pravomoc bezprostředně vůči němu a v jeho prospěch".*[55] Marshall vyjádřil přesvědčení, že federální vláda je díky své legitimitě odvozené od lidu Spojených států vládou nadřazenou jednotlivým státům a ty by tak neměly činit jakákoli odporující rozhodnutí. Podle názoru vyjádřeném v odůvodnění je federální vláda, ačkoli disponuje pouze ústavou vymezenými pravomocemi, vládou nadřazenou a neměla by být nadále zpochybňována skutečnost, že v případě rozporu mezí ní a vládami jednotlivých států, by měla být prohlášena její nadřazenost. *„Vláda Spojených států, ačkoli je vládou omezených pravomocí, je v rozsahu daném ústavou nezpochybnitelným suverénem. Tato skutečnost vychází z její samotné přirozenosti. Je vládou všech, její pravomoci jsou odvozeny od všech, zastupuje všechny a stejně tak i pro všechny jedná.*"[56]

Druhým argumentem, na kterém bylo rozhodnutí postaveno, byl názor, že Kongres je oprávněn rozhodovat na základě jednak zmocnění, která jsou v ústavě výslovně uvedena a také na základě zmocnění, která jsou z tohoto dokumentu odvozována. Soud tento názor zdůvodnil mimo jiné tím, že není možné, aby tak stručný dokument, jakým je základní zákon federace, obsahoval výčet veškerých pravomocí Kongresu. Tomu tedy bylo umožněno v určité míře přijímat i taková opatření, která se opírají o ustanovení ústavy, která jej k takovému postupu výslovně neuvedenému zmocňuje. S ohledem na toto stanovisko tak soud dospěl k názoru, že i když ústavní text neobsahuje výslovné zmocnění o zřízení banky, je

[55] přeloženo z http://caselaw.lp.findlaw.com/cgi-bin/getcase.pl?court=us&vol=17&invol=316
[56] tamtéž

v jeho textu však uvedeno zmocnění ukládat a vybírat daně, pro jehož lepší výkon je zřízení banky přiměřeným prostředkem.

Konečně soud věnoval výraznou pozornost ustanovení ústavy, které umožňuje Kongresu vydávat všechny zákony nezbytné uskutečňování uvedených pravomocí. Marshall v odůvodnění rozhodnutí vyjádřil názor, že toto ustanovení dává Kongresu možnost přijímat všechna taková opatření v rámci ústavou mu svěřených pravomocí, které s těmito pravomocemi v rozumné míře souvisejí a nejsou ústavou zakázány. Tímto stanoviskem se tedy soud přiklonil k výrazně extenzivnímu výkladu ústavy a jednoznačně tak odmítl názor, že Kongres smí vykonávat pouze takové pravomoci, které jsou mu základním zákonem výslovně svěřeny. Soud vyjádřil názor, že mnohé pravomoci ústavou svěřené legislativnímu sboru by byly zcela bez významu, pokud by tento sbor nemohl přijímat i další zákonná opatření. Dále potom upozornil na skutečnost, že zmocnění přijímat i další nezbytná opatření je uvedeno v ústavě mezi výsadami federálního legislativního sboru a nikoliv mezi omezeními, tím pádem bylo toto ustanovení autory ústavního textu zamýšleno s ohledem na rozsah pravomocí Kongresu spíše jako rozšiřující nežli omezující. Výraz nezbytný potom soud interpretoval jako výraz umožňující výběr z několika vhodných variant se nabízejících a nikoli jako výraz, který by legislativnímu sboru dával možnost učinit pouze jeden určitý postup nezbytný k provedení určité pravomoci, jak namítali zastánci restriktivního pohledu na toto ustanovení ústavy. John Marshall v odůvodnění rozhodnutí soudu uvedl: „*Soud uznává, podobně jako tak musí učinit každý, že vláda Spojených států, je vládou omezených pravomocí. Zároveň ale pokládáme jednoznačné uspořádání ústavy za takové, které musí zákonodárnému sboru dát možnost uvážení s ohledem na opatření, které je oprávněn přijímat. Možnost tohoto uvážení je nezbytná pro výkon důležitých pravomocí, které ústava této instituci svěřila a které musejí být vykonávány způsobem nejvýrazněji prospěšným pro lid. Za tímto účelem tedy smí Kongres přijímat všechna taková opatření, která jsou zákonná, jsou učiněna v rozumné míře v souvislosti s pravomocemi danými ústavou, opatření, která jsou přiměřená stanovenému cíly, nejsou zakázána a jsou učiněna v rámci a duchu ústavy. Taková opatření jsou v souladu s ústavou.*“[57]

Rozhodnutí Nejvyššího soudu v případu McCulloh v. Maryland bylo prvním významným rozhodnutím, kterým se soud přiklonil k takové interpretaci ústavy, která značně rozšiřovala pravomoci federální vlády. Na základě výše citovaného odůvodnění je i zřejmé, že soud považoval za ústavní prakticky všechna zákonná opatření, která byla odůvodněna svojí

[57] přeloženo z http://caselaw.lp.findlaw.com/cgi-bin/getcase.pl?court=us&vol=17&invol=316

návazností na ústavní zmocnění a definice vyjádřená soudem tak mohla obsáhnout i mnohá opatření, která byla přijata za zcela jiným účelem. Tímto rozhodnutím soud vyjádřil příklon k posilování federální moci a souběžnému oslabování států, které mělo být o několik málo let později prohloubeno dalším soudním rozhodnutím.

5.2.2. Gibbons v. Odgen

Ústava nedává Kongresu generální pravomoc přijímat zákony, naopak každý ze zákonů přijatý tímto legislativním sborem musel být založen na explicitním vyjádření v základním zákoně. Pravděpodobně nejdůležitějším z těchto ustanovení potom je pravomoc Kongresu řídit obchod s cizími národy a mezi jednotlivými státy federace. Nejdůležitějším případem, který musel soud v souvislosti s tímto ustanovením rozhodovat, byl případ, který nese označení Gibbons v. Odgen. Jednalo se o spor, který se týkal lodní dopravy provozované na řece Hudson mezi státy New York a New Yersey. Aaron Odgen byl provozovatelem lodního spojení na této trase a díky licenci jemu udělené státem New York se mohl těšit monopolnímu postavení. Poté, co začal na téže trase své dvě lodi provozovat Thomas Gibbons, který své právo odvozoval na základě Zákona o regulaci lodní dopravy přijatém Kongresem v roce 1793, podal Odgen žalobu k soudu první instance státu New York. V této žalobě se domáhal prohlášení koncese udělené Thomasi Gibbonsovi na základě zákona schváleného kongresem za neplatné a tím pádem také potvrzení svého dominantního postavení garantovaného mu koncesí udělenou státem New York. Soud první instance rozhodl ve prospěch žalobce a potvrdil jeho monopolní postavení. Poté, co se Gibbons odvolal, rozhodl vyšší soud v souladu s tímto rozhodnutím, a tak se Gibbons rozhodl obrátit na Nejvyšší soud (Rehnquist, 1987:37).

Ten tak v poměrně krátké době rozhodoval už druhý případ, který měl mít zásadní dopad na americkou koncepci federálního uspořádání. Šestičlenný soud ve výrazné většině složený ze soudců, kteří vyznávali pojetí federalismu velmi podobné tomu, jak jej hlásali také zástupci Federální strany, nikoho nemohl překvapit tím, když se v jednomyslném rozhodnutí přiklonil na stranu Gibbonse a prohlásil koncesi umožňující provozovat monopolní podnikání udělenou státem New York Aaronu Odgenovi za neplatnou. Překvapením pro mnohé však mohla být interpretace ústavního ustanovení dávající Kongresu pravomoc řídit obchod s cizími státy a mezi jednotlivými státy federace. Soud při svém rozhodování musel zvážit, zda zákon přijatý Kongresem a upravující plavbu ve vodách mezi jednotlivými státy je zákonem přijatým za účelem regulace obchodu mezi státy. Soud nejenže tuto otázku zodpověděl kladně, ale ve svém rozhodnutí vyjádřil názor, že pod označením obchod ústava míní mnohem širší soubor vztahů než pouze zajišťování dopravy, osob či věcí. Pod tímto označením podle členů soudu

je možno zahrnout prakticky všechen obchod se zbožím a službami stejně jako veškeré vztahy vzešlé z obchodního styku. Tato široká definice pojmu obchod v sobě samozřejmě zahrnovala i komerční plavbu lodí ve vodách společných pro více států, tím pádem bylo zřejmé, jakým směrem se bude rozhodování soudu ubírat. Soud zároveň vyložil ustavní termín obchod mezi jednotlivými státy federace jako obchod v určitých ohledech se týkající dvou států a tato interpretace tak mohla obsáhnout i mnohem širší okruh vztahů než pouze standardní obchodní styk mezi dvěma státy či jejich občany. Závěrem tedy bylo jednoznačné stanovisko soudu, které říkalo, že pravomoc Kongresu přijmout zákon regulující plavbu lodí ve vodách mezi jednotlivými státy je nezpochybnitelná a ústava jí garantuje legislativnímu sboru tak, jako by v ústavě bylo samo slovo plavba uvedeno.

Předseda Nejvyššího soudu John Marshall v odůvodnění rozhodnutí mimo jiné uvedl: *"Pravomoc Kongresu řídit obchod mezi jednotlivými státy federace se bezpochyby vztahuje také na regulování plavby. Tato pravomoc se vztahuje na jakýkoliv druh komerčního obchodního styku mezi Spojenými státy a cizími národy jakož i mezi jednotlivými státy federace. Tato pravomoc není omezena vnějšími hranicemi státu, ale zároveň se nevztahuje na obchodní vztahy, které existují čistě uvnitř hranic určitého státu federace. Pravomoc Kongresu řídit obchod je generální a nemá žádná omezení kromě těch, která jsou uvedena v ústavě samotné. Tato pravomoc takto definovaná náleží výhradně Kongresu a žádná její ani dílčí část nesmí být vykonávána státy. Zákony týkající se inspekcí, zdravotnictví, zákony upravující obchod uvnitř hranic státu, jakož i předpisy týkající se vnitřních dopravních tras, lodních spojů apod. přijímané státy nejsou tímto dotčeny a jejich přijímání je vyhrazeno státům. Zákon přijatý státem New York udělující koncesi k exklusivnímu podnikání je v rozporu se zákonem přijatým Kongresem za účelem regulace pobřežního obchodu. Tento zákon byl přijatý v souladu s ústavou a vzhledem ke své nadřazenosti nad státní legislativou, musí být zákon státu New York prohlášen za neplatný, i přestože byl přijat v přesvědčení, že tato pravomoc náleží státu. Koncese udělená na základě zákona přijatého Kongresem za účelem regulace pobřežního obchodu tedy zůstává v platnosti a v podnikání provozovaném na jejím základě může být pokračováno."*[58]

Rozhodnutí soudu mnohé zaskočilo především svým obsáhlým pojetím ústavního termínu regulace obchodu, protože precedens vycházející z tohoto rozhodnutí měl nadále znamenat další oslabení států a jejich pravomocí. To bylo ještě více prohloubeno poté, co soud v několika případech přiznal výhradní právo regulovat vztahy s indiánskými kmeny vztahující

[58] přeloženo z http://caselaw.lp.findlaw.com/cgi-bin/getcase.pl?court=us&vol=17&invol=316

se na území těmito kmeny obydlenými, Kongresu a ve stejné míře tuto pravomoc upřel státům. Toto soudní pojetí obchodu zůstalo na dlouhou dobu nejširší definicí tohoto ústavního termínu a extenzivní interpretace ústavy ze strany Marshallova soudu zůstala nepřekonána až do třicátých let dvacátého století. Marshallovi je jako přesvědčenému federalistovi kromě formulování principu soudního přezkoumávání ústavnosti připisována zásluha na prosazení liberální a široké koncepce výkladu federálních pravomocí vedoucí k vytvoření silné americké ekonomiky a celonárodního trhu (Kuklík, Seltenreich, 2007:394). S odstupem času také lze rozhodování Nejvyššího soudu v prvních desetiletích devatenáctého století považovat za zcela zásadní pro zachování amerického federálního zřízení. Tím, že si soud vydobyl pod Marshallovým vedením silné postavení, stal se tak pevnou součástí amerického ústavního systému a jeho rozhodnutí se těšila značnému respektu. Nejinak tomu bylo i při rozhodování výše zmíněných případů, které do velké míry ovlivnily americké pojetí federalismu a i přes protesty ze strany států se staly důležitými pilíři dalšího vývoje federace.

S úmrtím Johna Marshalla a následnou výraznou personální obměnou Nejvyššího soudu výrazně ovlivněnou dlouhodobým vládnutím zástupců Demokratické strany nastalo období, ve kterém byly mnohé doktríny vytvořené Marshallovým soudem revidovány ve prospěch států. Tehdejší prezident Andrew Jackson, sám výrazný zastánce posílení státních pravomocí na úkor federální vlády, vybral na uvolněné místo předsedy soudu Richarda Taneyho, který jako dlouholetý stoupenec Demokratické strany měl na mnoho otázek týkajících se federalismu podobný pohled (Rehnquist, 1987:44).

Poměrně krátce po svém nástupu do funkce musel Taney rozhodovat několik sporů týkajících se rozdělení pravomocí mezi státy a federální vládu. Při tomto rozhodování Taney nenechal nikoho na pochybách, že jeho pohled na tyto otázky je do velké míry odlišný od toho, který měl jeho předchůdce ve funkci. Jedním z případů, kterými se soud zabýval, a který se výrazně vztahoval k precedentu vzešlému z rozhodnutí v případu Gibbons v. Odgen, byl případ, který nese označení Cooley v. Board of Wardens of the Port of Philadelphia.[59] Případ se týkal úpravy poplatků uložených na základě zákona přijatého státem lodím, které proplouvaly výsostnými vodami tohoto státu. Soud ve svém rozhodnutí tento postup povolil a upravil tak precedent vzešlý z rozhodnutí Marshallova soudu. Soud vyjádřil názor, že samotné zmocnění Kongresu k přijímání zákonné úpravy za účelem regulace obchodu mezi státy neznamená, že by státy byly zbaveny pravomoci upravovat určité aspekty tohoto obchodu. Za situace, že neexistovala Kongresem schválená právní úprava určitého aspektu obchodních

[59] http://www.law.cornell.edu/supct/html/historics/USSC_CR_0053_0299_ZS.html

vztahů, byla právní úprava přijatá státem považována za platnou se všemi následky s tím souvisejícími. Nejvyšší soud pod vedením Taneyho nepřistoupil k rušení rozhodnutí Marshallova soudu a základním precedentům vzešlým z těchto rozhodnutí, umně však existující doktríny modifikoval ve prospěch států, za což se mu dostalo i velmi kladné odezvy ze strany veřejnosti a politických představitelů. Tento případ je pouze jedním z příkladů příklonu k posilování pravomocí států ze strany Nejvyššího soudu, který měl pokračovat i v dalších letech.

Během této doby se do středu pozornosti dostala otázka otroctví, která pro představitele mnoha jižanských států nabývala na významu i s ohledem na stále přetrvávající doktrínu nadřazenosti federální vlády nad jednotlivými státy vzešlou z rozhodnutí Marshallova soudu ve výše zmíněném případu McCulloh v. Maryland. Nejdůležitějším rozhodnutím soudu, týkajícím se pravomocí států v otázce otroctví je potom případ Dredda Scotta, o kterém bylo podrobněji pojednáno v předchozí kapitole. Za zmínku však jistě stojí, že na rozdíl od mnoha předchozích rozhodnutí ve prospěch států se soud po rozhodnutí tohoto velmi kontroverzního případu dostal pod velkou vlnu kritiky a s odstupem času byl mnohými také obviňován z toho, že jeho rozhodnutí znamenalo eskalaci konfliktu, který vedl k občanské válce. Nesporným faktem však zůstává, že rozhodnutí soudu posilující práva států a jejich občanů v otázce otroctví zůstalo především kvůli svému silně rasistickému odůvodnění, sepsaném předsedou soudu zdrojem kontroverzí, které trvají dodnes.

Nejtěžší zkouškou pevnosti federálního uspořádání, které musely Spojené státy během celé své historie čelit, byl občanský konflikt, který vyvolalo odtržení jižanských států. Tato secese byla hrozbou již po několik let především z důvodů vzrůstající nespokojenosti s postavením jižanských států ve federaci. Katalyzátorem tohoto vývoje se potom staly spory ohledně otroctví, které mnozí obyvatelé jižanských států považovali za jednu z posledních svobod, která jim v podle jejich názoru jednoznačně centralizované federaci zůstala. Poté, co byl občanský konflikt po pěti letech ukončen vítězstvím vojsk Unie bylo toto postavení federální vlády ještě posíleno přijetím ústavních dodatků a dalších zákonů, které mimo jiné zcela zakazovaly odtržení jakéhokoliv území od Unie.

Navzdory výše zmíněnému, Nejvyšší soud během osmadvaceti let, ve kterých Richard Taney vykonával úřad jeho předsedy, výraznou měrou ovlivnil americké pojetí federalismu, kdy od jednoznačného příklonu k silné federální vládě prosazované Marshallovým soudem přešel k doktríně takzvaného duálního federalismu, který zdůrazňoval vyrovnané postavení států. Tato doktrína se opírala o předpoklad, že federální vládě je stejně jako státům vyhrazeno vykonávat určitý okruh pevně daných pravomocí a zároveň tyto subjekty odvozují

svojí legitimitu od odlišných zdrojů. Zatímco v případě federální vlády tímto zdrojem byla Ústava Spojených státu, v případě státu tuto úlohu plnily místní ústavy, které ukládaly místním vládám okruh pravomocí výsostně vykonávaných těmito vládami. Lze tvrdit, že soud pod Taneyho vedením usiloval o otupení deklarované nadřazenosti federální vlády a byl v tomto úsilí poměrně úspěšný. Na doktrínu duálního federalismu navázali i Taneyho následovníci a tato se stala klíčovou pro rozhodování Nejvyššího soudu na několik dalších desetiletí (Rehnquist, 1987:53).

5.2.3. Lochner v. New York

Během druhé poloviny devatenáctého století dosáhla svého vrcholu ve Spojených státech průmyslová revoluce a spolu s výrazným rozvojem mnoha odvětví začaly i soudy prakticky v celé zemi, Nejvyšší soud nevyjímaje, rozhodovat ve prospěch volného trhu a svobodné soutěže výrobků a služeb. Toto rozhodování bylo výrazně zaměřeno proti jakékoliv regulaci ze strany federální vlády a za účelem omezení státní intervence na minimum soudy využívaly především ustanovení desátého ústavního dodatku, který stanovil, že práva, která ústava výslovně nepřiznává Unii ani je nevylučuje z pravomoci států, náležejí jednotlivým státům nebo lidu. Tato ochrana práva států však měla své hranice a soudy se v mnoha případech vyslovily také proti přehnané regulaci obchodních vztahů ze strany vlád jednotlivých států. Za tímto účelem byl soudy zdůrazňován především čtrnáctý dodatek a jeho ustanovení o tom, že žádný stát nemá právo zbavit jakoukoli osobu majetku bez řádného soudního procesu. Toto ustanovení se nadále mělo stát hlavním argumentem proti omezování svobody vstupovat do smluvních vztahů ze strany států.

S výrazným rozvojem ekonomiky a průmyslu se také začalo stupňovat úsilí o regulaci pracovních podmínek zaměstnanců v mnoha odvětvích a ve Spojených státech začaly vznikat první odborové organizace, jejichž vliv postupně rostl. Předmětem právní úpravy ze strany států se tak postupně začala stávat především regulace zaměstnávání dětí, úprava minimální mzdy a maximální pracovní doby zejména pro ženy a také právní úprava zabezpečení pracovníků v případě pracovního úrazu (Rehnquist, 1987:107). Postupně se zvyšující rozsah právní úpravy mnoha aspektů pracovního procesu sebou přinesl i mnohé právní spory, které úzce souvisely s takzvanými policejními pravomocemi států, které vycházely z dlouhodobě převažující doktríny duálního federalismu. Pod tímto označením byly chápány takové pravomoci, které byly vykonávány státy na základě místních ústav a dlouhodobě převažující judikatury soudů. V mnoha případech se jednalo o velice široce a vágně definované pravomoci, jejímž společným jmenovatelem bylo to, že mají sloužit k ochraně bezpečnosti,

zdraví, morálky a obecného blaha veřejnosti. Po dlouhou dobu nebyla soudy přijata jednotná definice těchto pravomocí, která by přinesla vyšší právní jistotu a konkrétnost v této oblasti, a tak bylo státům umožněno prostřednictvím těchto neurčitých definic přijímat široké právní předpisy regulující mnohé aspekty soukromého práva pod záminkou, že je tak činěno právě za účelem výkonu těchto pravomocí. Zřejmě nejdůležitějším případem, který Nejvyšší soud v této souvislosti projednával, se stal případ nesoucí označení Lochner v. New York. Rozhodnutí v tomto případě mělo výrazný ústavní dopad na pojetí policejních pravomocí státu, ale zároveň dokumentovalo dlouhodobě výrazný rozpor mezi členy soudu v této otázce.

Spory vzešlé z právní úpravy přijímané státy týkající se pracovního práva se na pořad rozhodování soudu dostaly již koncem devatenáctého století, kdy Nejvyšší soud v případu označeném jako Holden v. Hardy[60] potvrdil ústavnost zákona přijatého státem Utah, který omezoval maximální denní počet pracovních hodin zaměstnanců v hornických profesích na deset. Soud se tehdy s odůvodněním, že se jedná o přijatelný výkon policejních pravomocí státu, který pouze v rozumné míře zasahuje do smluvní svobody jednotlivců, přiklonil ke stanovisku, že stát může v určité míře omezit práva jednotlivců, pokud tak činí v převažujícím veřejném zájmu, který má za účel ochranu zdraví.

O několik let později Nejvyšší soud rozhodoval spor týkající se Pracovního zákona přijatého státem New York, který pro zaměstnance v určitých profesích, včetně pekařů, omezoval maximální počet pracovních hodin na šedesát týdně. Podle ustanovení tohoto zákona tak žádný zaměstnavatel nemohl po svém zaměstnanci požadovat práci nad tento limit a ani zaměstnanci nebylo umožněno odpracovat více hodin. Tento zákon samozřejmě přinesl mnohé spory, týkající se především smluvní svobody, a těmito spory se během krátké doby musely zaobírat také soudy. Nejvyšší soud se případem zabýval roku 1905 a ve svém rozhodnutí, které bylo učiněno nejtěsnějším poměrem pěti ku čtyřem hlasům, mimo to, že zcela popřel rozhodnutí v případu Holden v. Hardy, svým rozhodnutím zároveň vytvořil precedent, který ovlivnil výkon policejních pravomocí států na několik desetiletí (Rehnquist: 1987:106-107).

Pětičlenná většina soudců ve svém rozhodnutí dospěla k závěru, že zákon přijatý státem New York je v rozporu s právem zaměstnavatele i zaměstnance vstupovat dle své vůle do smluvních vztahů. Toto právo je garantováno ustanovením čtrnáctého dodatku, který zakazuje každému státu zbavit občana života, svobody či majetku bez řádného soudního procesu. Omezení pracovní doby ze strany státu tak bylo soudem prohlášeno za nepřiměřený zásah

[60] http://www.law.cornell.edu/supct/html/historics/USSC_CR_0169_0366_ZS.html

státu do svobody občana a zákon byl soudem prohlášen za neplatný pro svůj rozpor s ústavou. V odůvodnění rozhodnutí, které za většinu předložil soudce Peckham se mimo jiné uvádí: *„Nevěříme, že by názory, o něž se tento zákon opírá, byly rozumné. Naopak se domníváme, že podobný zákon, ačkoli byl přijat v rámci předpokládaného uplatňování policejní pravomoci a má se vztahovat ke zdraví veřejnosti, případně ke zdraví jmenovaných zaměstnanců, do zmíněné pravomoci nespadá a proto je neplatný. Tento zákon není v jakémkoli přiměřeném smyslu daného pojmu zdravotním zákonem, nýbrž nezákonným zasahováním do práv jednotlivců, zaměstnavatelů i zaměstnanců, na uzavírání smluv za podmínek, které sami pokládají za nejlepší, nebo na kterých se mohou shodnout s dalšími stranami k podobným smlouvám přistupujícími. Zákony podobné povahy jako ten, který právě posuzujeme, omezující počet hodin, po který mohou dospělý a inteligentní muži pracovat pro svou obživu, jsou pouhými všetečnými zásahy do práv jednotlivce, a před odsudkem je neochrání ani tvrzení, že jsou přijímány v rámci uplatňování policejních pravomocí nebo v zájmu zdraví jednotlivce, do jehož práv zasahují, neexistuje-li jasný a sám o sobě rozumný důvod předpokládat, že nebude-li pracovní doba zkrácena, dojde k výraznému ohrožení zdraví veřejnosti či zaměstnanců…Nemůžeme zavírat oči před tím, že mnohé zákony podobné povahy ačkoliv jsou přijímány pod záminkou uplatňování policejních pravomocí s cílem chránit zdraví nebo blaho veřejnosti, jsou ve skutečnosti přijímány ze zcela jiných důvodů. Jsme oprávnění toto prohlašovat, jestliže je z povahy zákona i subjektu, jehož se dotýká, zcela zřejmé, že zdraví či blaho veřejnosti mají k danému zákonu pouze ten nejvolnější myslitelný vztah. Účel zákona musí být vymezen s ohledem na přirozené a právní důsledky jeho litery; a otázka, zda odporuje či neodporuje Ústavě Spojených států, musí být zodpovězena na základě přirozených důsledků tohoto zákona uvedeného v život, nikoli na základě jeho proklamovaného účelu“* (Hall, Wiecek, Finkelman, 1991:389-392).[61]

Toto rozhodnutí soudu sebou prakticky ihned přineslo značnou vlnu kritiky obviňující Nejvyšší soud ze soudcovského aktivismu, který ústavu interpretuje mnohem liberálnějším způsobem než by bylo vhodné. Svůj nesouhlas za menšinu soudu ve svém často citovaném odůvodnění vyjádřil i soudce Holmes, který stanovisko většiny označil za nerozumné propagování ekonomické teorie sociálního darwinismu a teorie laissez faire (Rehnquist, 1987:107-108). Nezpochybnitelným faktem však zůstává, že rozhodnutí soudu v případu Lochner v. New York svým propojením liberálního pojetí smluvní svobody a ústavního ustanovení o spravedlivém procesu, bez něhož nikdo této svobody nesmí být zbaven,

[61] český překlad převzat z knihy Kuklík, Seltenreich: Dějiny angloamerického práva, Linde Praha, 2007, str. 712

vytvořilo do budoucna důležitý precedent, který s pomocí tzv. *substantive due process of law* umožnil Nejvyššímu soudu prohlašovat mnohá zákonná opatření přijímaná státy za protiústavní.

Již zmíněnou rozpolcenost soudu v této otázce potom dokazuje i případ, který soud rozhodoval pouze o tři roky později. Tento případ označený jako Muller v. Oregon[62] se týkal zákona státu Maryland, který stanovil maximální počet hodin, které mohly odpracovat ženy zaměstnané v prádelnách a továrnách na deset. Nejvyšší soud překvapivě dospěl k jednomyslnému rozhodnutí, které potvrdilo ústavnost tohoto zákona, aniž by však zrušilo precedent vzniklý na základě rozhodnutí v případu Lochner v. New York. Soud totiž ve svém odůvodnění v souladu s tehdejším pohledem na postavení žen ve společnosti spíše než k právním argumentům přistoupil k biologicko-sociologické argumentaci, která zdůrazňovala menší fyzickou odolnost ženského těla oproti mužskému a zároveň postavení žen jako matek a manželek, které jsou v naprosté většině případů závislé na muži živiteli. Soud v tomto rozhodnutí sice demonstrativně deklaroval, že v žádném ohledu nezpochybňuje rozhodnutí v případu Lochner v. New York, vyjádřil však názor, že úprava maximální pracovní doby žen je ve veřejném zájmu, který musí tyto ženy chránit před škodlivými vlivy zhoršující jejich zdraví. Tímto postupem tak soud umožnil odchýlit se od výše uvedeného precedentu v určitých případech, ve kterých to požadoval zvýšený veřejný zájem, a při svém dalším rozhodování především v oblasti pracovního práva žen a dětí této možnosti několikrát využil (Rehnquist, 1987:110).

Během tří desetiletí následující po rozhodnutí v případu Lochner, Nejvyšší soud ve svém rozhodování podpořil zvyšující se regulaci ze strany států a federální vlády pouze částečně. Z velké části potom zákony regulující maximální délku pracovní doby, minimální mzdu a zákony omezující dětskou práci přijímané většinou státy prohlašoval za protiústavní s odkazem na precedent vzešlý z případu Lochner s tím, že tyto zákony a jejich vztah k ochraně zdraví, bezpečnosti, morálky a blaha veřejnosti není dostatečný k tomu, aby tuto regulaci opodstatňoval.

Soud se také postupně začal odkloňovat od argumentace zohledňující ženy jako slabší pohlaví tak, jak byla vyjádřena ve výše zmíněném rozhodnutí v případu Muller v. Oregon. V případu nesoucím označení Adkins v. Children´s Hospital[63] z roku 1923 Nejvyšší soud prohlásil zákon Kolumbijského distriktu regulující minimální mzdu žen za protiústavní díky

[62] http://caselaw.lp.findlaw.com/cgi-bin/getcase.pl?court=us&vol=208&invol=412
[63] http://www.ecasebriefs.com/blog/law/constitutional-law/constitutional-law-keyed-to-chemerinsky/economic-liberties/adkins-v-childrens-hospital

spatřovanému rozporu se svobodou všech občanů podle své vůle uzavírat smluvní vztahy. V rozhodnutí tohoto případu šel soud tak daleko, že popřel potřebu zvláštní ochrany žen, deklarované v případu Muller a vyjádřil názor, že i vzhledem k nově nabytému volebnímu právu žen, deklarovaném devatenáctým ústavním dodatkem, je ženy třeba považovat za rovnocenné mužům v mnoha ohledech včetně uzavírání pracovních smluv. V odůvodnění rozhodnutí v tomto případu soud také vyjádřil přesvědčení, že i přesto, že některá předcházející rozhodnutí soudu polemizovala v určitých ohledech s precedentem vzešlým z případu Lochner, hlavní principy tohoto rozhodnutí nikdy nebyly zpochybněny a měly by zůstat zachovány.

V tomto duchu tak soud rozhodoval prakticky až do poloviny třicátých let, aby pod občanské svobody chráněné čtrnáctým dodatkem před zásahy států v několika rozhodnutích zahrnul kromě svobody vstupovat do smluvních vztahů také například široce pojímanou svobodu slova. Tento trend rozhodování však v době vzrůstající snahy federální vlády i většiny států svými předpisy regulovat mnohé ekonomické vztahy, přinesl časté spory o rozsah soudní moci, které v době ekonomické deprese třicátých let přerostly až v ústavní krizi.

5.2.4. Rooseveltův plán na reformu soudu

Na počátku třicátých let se ve Spojených státech naplno projevila hospodářská krize, která zemi zasáhla již na konci let dvacátých. V prezidentském křesle došlo po volbách v roce 1932 ke změně, když po třech volebních obdobích, kdy v Bílém domě působili republikánští prezidenti, byl zvolen zástupce Demokratické strany Franklin Delano Roosevelt. Jeho obsáhlý plán na podporu a rozvoj hospodářství, známý pod označením Nový úděl (New Deal) začal být realizován poměrně záhy. Prezident se mohl těšit výrazné podpoře ze strany Senátu a Sněmovny reprezentantů, ve kterých demokraté tvořili velkou většinu. Podpora veřejnosti se totiž po dlouhých letech republikánské nadvlády obrátila proti této straně a nejzásadnějším důvodem byla právě hospodářská krize, z jejíhož nezvládnutí a podcenění byly republikánské administrativy obviňovány. Během let 1920 až 1932, kdy prezidentský post zastávali zástupci Republikánské strany, se ale formovalo složení Nejvyššího soudu v podobě, ve které následně soud zasedal také ve třicátých letech, takže jeho většinu tvořili členové nominovaní republikánskými prezidenty Hardingem, Coolidgem a Hooverem. Nejvyšší soud se tak stal poslední baštou Republikánské strany, protože legislativa i exekutiva byla plně v rukou demokratů. Ihned záhy po tom, co začal prezident Roosevelt prosazovat svojí reformní

legislativu v Kongresu, ozvaly se mnohé hlasy včetně těch ze strany soudu, které nesouhlasily s opatřeními, které činila nová administrativa.

Vzhledem k tomu, že trvá zhruba dva roky, než se případ napadnutý u nižšího soudu může dostat na pořad jednání Nejvyššího soudu, proběhly první dvě léta schvalování reformní legislativy poměrně bez problémů. Komplikace nastaly ve chvíli, kdy se Nejvyšší soud musel zaobírat prvními případy, ve kterých shledal rozpor mezi nedávno přijatými zákony a ustanoveními ústavy. Tento trend nabral vzestupnou tendenci a tak Nejvyšší soud většinově obsazen republikánsky smýšlejícími soudci začal prohlašovat za neústavní jednu prezidentovu iniciativu za druhou. Roosevelt, který se v té době těšil velké podpoře ve společnosti, se ve svých četných vystoupeních stavěl k tomuto počínání soudu velmi kriticky a v jeho argumentaci především zdůrazňoval, že složení soudu neodpovídá vůli amerického lidu a je to především on a jemu nakloněný Kongres, které mají mandát k tomu, aby plnili vůli společnosti (O´Brien, 2005: 58). Tento postoj byl následně velmi výrazně potvrzen po volbách v roce 1936, kdy Demokratická strana dosáhla drtivého volebního vítězství a sám prezident obhájil svůj mandát bezprecedentním rozdílem hlasů. To mu dodalo dostatek odvahy k tomu, aby představil svůj plán na reformu justice a především pak Nejvyššího soudu, který mu byl trnem v oku. Tento plán počítal s tím, že bude rozšířen počet soudců Nejvyššího soudu o tolik míst, aby na každého člena soudu, kterému bylo přes sedmdesát let, mohl přibýt jeden další jmenovaný prezidentem. V případě, že by se žádný ze stávajících soudců nerozhodl před schválením zákona odstoupit, vznikla by tak hlavě státu příležitost k tomu, aby jmenoval šest nových členů nejvyššího soudního orgánu v zemi. Prezident tento krok obhajoval především tím, že starší členové soudu již nestačí na to, aby zvládali počet případů a množství práce, kterou funkce soudce obnáší. Zároveň také Roosevelt předpokládal, že mu bude Kongres, v němž většinu tvořili příznivci Nového údělu a prezidenta samotného tak nakloněn, že se schválením reformy Nejvyššího soudu nebude mít výrazný problém (O´Brien, 2005: 63).

Stal se ale pravý opak a mezi zákonodárci a také širokou veřejností se vzedmula vlna nesouhlasu. Dokonce i mnozí demokraté se začali stavět kriticky k návrhu na reformu justice tak, jak ji navrhl prezident a aby byl Nejvyšší soud doplněn o loajální soudce. Poté, co Sněmovna reprezentantů návrh odmítla projednávat, obrátil se prezident na Senát, ve kterém měli demokraté oproti republikánům převahu zhruba čtyř ku jednomu hlasu. Návrhem se začal zabývat senátní soudní výbor, který měl předložit celé sněmovně doporučení o tom, jak má o předloženém zákonu hlasovat. Již od počátku projednávání tohoto bodu v Senátu bylo zřejmé, že mnoho jeho členů vidí v předloženém návrhu snahu prezidenta obejít ústavu a

sestavit si tak nejdůležitější orgán moci soudní podle své libosti. Rooseveltovu zdůvodnění, že stávající soudci především z důvodu vysokého věku na své funkce nestačí a nezvládají případy rozhodovat včas, se mnoha jevil jako nevěrohodný. Bylo tak zcela zřejmé, že prezident bude s pomocí svých spolupracovníků bojovat o každý hlas, aby mohl být jeho návrh schválen. Aby senátní výbor, který se návrhem zaobíral, zjistil další fakta o fungování a efektivnosti soudu, požádal o stanovisko tehdejšího předsedu soudu Charlese Evans Hughese. Ten ve svém dopisu zaslaném předsedovi výboru uvedl, že soud v současném složení náplň své práce plně zvládá, v některých případech dokonce s předstihem a to několik let v řadě. Hughes dále uvedl, že rozšíření počtu soudců Nejvyššího soudu by nepřineslo zvýšení efektivnosti ve fungování a mohlo by naopak znamenat komplikovanější rozhodování (Rehnquist, 1987: 128). Tím, že Hughes předložil fakta o práci soudu, přesvědčil další zákonodárce o zbytečnosti navrhovaného opatření a tak se podpora pro zákon ještě snížila. Následně došlo k tomu, že se soud při svém rozhodování postavil kladně ke dvěma důležitým zákonům, které prezident Roosevelt v rámci Nového údělu předkládal a několik týdnů poté soudce Van Devanter oznámil svojí rezignaci. To ještě více přimělo nerozhodnuté zákonodárce k tomu, aby se postavili na stranu odpůrců reformy soudu, protože opozice proti zákonům navrhovaným prezidentem se přestala zdát tak výrazná a navíc Roosevelt dostal možnost nominovat jednoho svého kandidáta. Ani to mu však nestačilo a v prosazování reformy pokračoval dále a to až do té doby, kdy mu jeho spolupracovníci oznámili, že v Senátu není dostatek hlasů potřebných k tomu, aby zákon prošel. Nespokojený prezident byl tak nucen svůj návrh stáhnout a pověřil spřízněné Senátory, aby alespoň vypracovali kompromisní návrh, který by mu umožnil doplnit soud alespoň o několik členů. I tento druhý návrh však neuspěl a tak se Roosevelt, jinak zažívající úspěch za úspěchem musel smířit s hořkou prohrou, která nejen jeho administrativu, ale také jeho stranu poznamenala na poměrně dlouhou dobu (Rehnquist, 1987: 133).

V neúspěchu reformy Nejvyššího soudu v době, kdy v Bílém domě seděl mimořádně populární prezident a také složení Kongresu bylo jeho plánům mimořádně pozitivně nakloněno, mnoho amerických pozorovatelů spatřuje výraz určité úcty a respektu k instituci Nejvyššího soudu, především potom mezi veřejností a mnoha zákonodárci, a lze předpokládat, že i z tohoto důvodu se již žádný z Rooseveltových následovníků v nejvyšší exekutivní funkci o podobný krok nepokusil.[64]

[64] podkapitola Rooseveltův plán na reformu soudu je v doslovném znění převzata z bakalářské práce Politické aspekty nominačního procesu soudců Nejvyššího soudu ve Spojených státech amerických, autor práce Martin Zástěra, Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy, 2009

5.2.5. West Coast Hotel Company v. Parrish

Za výrazný zlom potencionálních možností na uskutečnění zamýšlené reformy Nejvyššího soudu je také považováno rozhodování této instituce v době, kdy se obě komory legislativního sboru zaobíraly předloženým návrhem na rozšíření počtu soudců nejvyšší soudní instance v zemi. V této době soud rozhodl dva případy, ve kterých se vyjádřil ve prospěch legislativy Nového údělu a mnohé zákonodárce přesvědčil o tom, že zásadní změna této instituce je krajním řešením, ke kterému nebude třeba přistupovat. V případu nesoucím označení NLBR v. Jones&Laughlin soud nejprve nejtěsnějším poměrem pěti ku čtyřem hlasům potvrdil ústavnost tzv. Wagnerova zákona, který výrazně rozšiřoval pravomoc Kongresu regulovat obchod mezi státy, široká definice této pravomoci ještě překonala tu vyjádřenou Marshallovým soudem v případu Gibbons v. Odgen. V druhém případě označeném jako West Coast Hotel Company v. Parrish potom Nejvyšší soud popřel existenci svobody vstupovat do smluvních vztahů chráněné čtrnáctým dodatkem ústavy a de facto tak ukončil třicetileté období, po které precedent vzešlý z případu Lochner dominoval rozhodování této instituce (Rehnquist, 1987:129-130).

V případu West Coast Hotel Company v. Parrish se podobně jako ve výše zmíněném sporu Adkins v. Children´s Hospital jednalo o ústavnost zákona státu Washington stanovujícího minimální mzdu pro ženy. Zaměstnankyně hotelu Elsie Parrish se s odvoláním na tento zákon domáhala zaplacení rozdílu mezi stanovenou minimální mzdou a mzdou, která jí ve skutečnosti byla majiteli hotelu zaplacena. Soud první instance rozhodl ve prospěch žalobkyně s odvoláním na precedent vzešlý z případu Atkins prohlašující zákony upravující minimální mzdu žen za protiústavní. Poté, co se zástupci hotelu odvolali, soud druhé instance rozhodl zcela opačně a potvrdil právo žalobkyně. Spor tak dospěl v roce 1937 až k Nejvyššímu soudu, který o něm rozhodoval právě v době, kdy vrcholil spor týkající se reformy soudu z pera prezidenta Roosevelta.

Soud v tomto případu rozhodl nejtěsnějším poměrem pěti ku čtyřem hlasům ve prospěch regulace minimální mzdy ze strany státu a potvrdil platnost zákona. Rozhodujícím se stal hlas soudce Robertse, který se až dosud stavěl většinou na stranu odpůrců státní regulace. Tento obrat v rozhodování je známý pod označením „včasná změna názoru, která zachránila devítičlenný soud“[65] i s ohledem na to, že od této doby soudce Roberts většinou rozhodoval ve prospěch legislativy Nového údělu. V odůvodnění rozhodnutí v případu West Coast Hotel

[65] *switch in time that save nine*

Company v. Parrish soud dospěl k závěru, že svobodu vstupovat do smluvních vztahů nelze chránit bez omezení vzhledem k tomu, že tato svoboda není vyjádřena explicitně v ústavě a doposud byla soudy dovozována pouze konkludentně. Zároveň soud vyjádřil přesvědčení, že nelze nechat smluvní vztahy mezi zaměstnanci a zaměstnavateli zcela bez právní regulace vzhledem k tomu, že zájmy těchto stran si do velké míry odporují a silnější strana zaměstnavatele tak může pod tlakem vnutit zaměstnanci i podmínky, na které by za jiných okolností nepřistoupil. Za účelem zamezení těchto postupů potom soud dospěl k závěru, že regulace smluvních vztahů, jakož i dalších vztahů, které dosud požívaly právní ochrany svobody, ze strany států je žádoucí a měla by být realizována za účelem ochrany zdraví, bezpečnosti, morálky a blaha veřejnosti.

V odůvodnění soudu je mimo jiné uvedeno: *„Doposud se prakticky všechny případy dotýkající se státní regulace v oblasti zaměstnanosti vypořádávaly se svobodou vstupovat do smluvních vztahů. Co je tato svoboda? Ústava nemluví o této smluvní svobodě. Mluví o svobodě, jejímuž zbavení bez řádného soudního procesu je bráněno čtrnáctým dodatkem. Za účelem ochrany této svobody ústava nehovoří o absolutní a nekontrolovatelné svobodě. Ta má v každém období historie určitý rozměr. Svoboda, o které mluvíme, se rovná svobodě v prostředí společenské organizace, svobodě, která vyžaduje ochranu práva proti zlům, která poškozují zdraví, bezpečnost, morálku a blaho společnosti. Takováto ústavně chráněná svoboda je potom nezbytně předmětem regulace ze strany států a tato regulace, která je v rozumné míře uplatňovaná v souvislosti s příslušným předmětem a která je uplatňována v zájmu společnosti, je spravedlivým procesem…Co jiného by již mělo být v souladu s veřejným zájmem než ochrana zdraví žen před zaměstnavateli, kteří jednají bez skrupulí? A pokud je ochrana těchto žen legitimním zájmem státu při výkonu svých pravomocí, jak může být tvrzeno, že přijatý zákon stanovící minimální mzdu za účelem zajištění prostředků dostatečných pro existenci není v souladu s tímto zájmem? Legislativa státu byla zcela jistě oprávněna zvážit situaci, ve které se nacházejí zaměstnané ženy, skutečnost, že patří do skupiny obyvatelstva, která pobírá tu nejnižší mzdu, jejich kupní síla je poměrně slabá a tím pádem se stávají častými oběťmi těch, kteří této situace využívají. Legislativa také byla oprávněna přijmout takové prostředky, které by tomuto zabránili. Legislativa měla právo dospět k závěru, že právě stanovení minimální mzdy bude důležitým prostředkem při výkonu ochrany…Naším závěrem tak je, že precedenční rozhodnutí v případu Adkins v. Children´s*

Hospital by mělo být a je překonáno a rozhodnutí Nejvyššího soudu státu Washington, který prohlásil zmíněný zákon za takový, který je v souladu s ústavou, potvrzeno“.[66]

Přestože, rozhodnutím v tomto případu nebyl explicitně překonán precedent vzešlý z případu Lochner, znamenalo toto rozhodnutí symbolický konec éry, během které soud tohoto precedentu hojně využíval. Zároveň také změna v postoji většiny Nejvyššího soudu ve prospěch regulace ekonomických vztahů ze strany států a federální vlády, spolu s následnými personálními změnami uskutečněnými Rooseveltovou administrativou znamenala počátek období výrazného posilování pravomocí federální vlády. Během tohoto období Nejvyšší soud, dominantně obsazený kandidáty nejdéle úřadujícího prezidenta v historii Spojených států, nekladl prakticky žádný odpor, a tak byl proces přesunu pravomocí na centrální vládu výrazně usnadněn.

Franklin Delano Roosevelt dostal během svého téměř třináctiletého úřadování v Bílém domě možnost nominovat hned osm soudců Nejvyššího soudu. Když tak po jeho smrti začal vykonávat tento úřad jeho nástupce Truman, nejvyšší soudní instance v zemi byla prakticky zcela obsazena soudci, kteří vyjadřovali podporu legislativním opatřením přijatým za účelem větší regulace ze strany státu během období Nového údělu. V rozhodování ve prospěch federální vlády tito soudci pokračovali i během následujících let, a dali tak zapomenout na období, kdy byla zdůrazňována smluvní svoboda či omezená pravomoc Kongresu regulovat obchodní vztahy mezi státy. Tato klíčová pravomoc federálního legislativního sboru, která byla v minulosti zdrojem mnoha soudních sporů, byla na základě rozhodnutí soudu v případu Wickard v. Filburn[67] rozšířena v dosud bezprecedentní míře, když soud rozhodl, že Kongres je zmocněn přijímat i takové zákony, které upravují právní vztahy, jež mohou mít pouze potenciální dopad na obchodní styk. Tato široká interpretace ústavního článku dávajícímu Kongresu pravomoc upravovat obchod mezi státy tak do budoucna umožnila přijímat i takovou legislativu, která by o století dříve musela být považována za neústavní. Tento příklon k přesunu pravomocí na federální vládu, nastartovaný ve čtyřicátých letech, přetrvával po dlouhá desetiletí, a tak Nejvyšší soud až do poloviny devadesátých let dvacátého století neprohlásil jediný zákon přijatý Kongresem za neústavní na základě jeho rozporu s ústavním zmocněním Kongresu regulovat obchod mezi státy.

[66] přeloženo z http://caselaw.lp.findlaw.com/cgi-bin/getcase.pl?court=us&vol=300&invol=379
[67] http://www.lawnix.com/cases/wickard-filburn.html

5.2.6. Lopez v. Spojené státy

Jedním z nejpalčivějších problémů týkajících se amerického pojetí federalismu se během padesátých let znovu stala otázka rasové segregace. Mnohé jižanské státy v rámci doktríny odděleni ale rovni udržovali pomocí místních právních předpisů stav, kdy existovala oddělená veřejná místa jako například školy, knihovny či stanice. Když byla tato doktrína Nejvyšším soudem zrušena v rozhodnutí Brown v. Board of Education, o kterém blíže pojednává předchozí kapitola, bylo státům upřeno právo přijímat legislativu diskriminující příslušníky menšinových skupin zejména černochů. Jedním z důsledků tohoto rozhodnutí však také bylo přenesení dohledu nad místními školními radami na federální vládu, která tento dohled měla vykonávat prostřednictvím zvlášť zřízeného orgánu. Tento orgán měl nadále mít konečné slovo v otázce, zda místní školní rady jednají v souladu s povinnostmi vzešlými ze zrušení rasové segregace ve školství či nikoliv. Pomocí tohoto rozhodnutí Nejvyššího soudu tak došlo k dalšímu přesunu pravomocí na federální vládu tak, že státy již nadále nedisponovaly v otázkách školství plnou suverenitou jako doposud.

Trend rozhodování, při kterém Nejvyšší soud posvětil přenos pravomocí ze státní úrovně na úroveň federální vlády, pokračoval prakticky až do osmdesátých let a jeho nejvýraznějším vyjádřením byla regulace klíčových otázek zdravotnického systému, mnohých aspektů výkonu hlasovacího práva či důležitá opatření v rámci trestního řízení, která vycházela z nové interpretace práva na soukromí. Tím, že Nejvyšší soud s definitivní platností potvrdil závaznost listiny práv představovanou prvními desíti dodatky i na úrovni států, byla státům omezena mnohá omezení ve výkonu pravomocí, které nadále spadaly pod dohled federální vlády, která v těchto otázkách měla konečné slovo.

Změna nastala až na počátku osmdesátých let s nástupem Ronalda Reagana do prezidentského úřadu. Jím proklamovaná devoluce, která počítala s návratem některých pravomocí zpět na státní úroveň, začala být realizována prakticky záhy. Do této doby fungoval mechanismus přidělování dotací státům na realizaci federálních i státních programů v oblastech školství, sociálních záležitostí, zdravotnictví a dalších tak, že příslušná federální instituce v naprosté většině případů předem rozhodla, na co a v jakém objemu mají být určité finanční zdroje vynaloženy. Součástí Reaganovy koncepce devoluce však měl být i přenos pravomocí na státy i v souvislosti s vynakládáním prostředků z federálního rozpočtu, a tak během několika let výrazně vzrostl objem dotací, o jejichž směřování měly nadále rozhodovat vlády jednotlivých států, zatímco federální moci zůstal dohled nad výkonem těchto pravomocí. Tento trend pokračoval i během devadesátých let a také na počátku jednadvacátého století, a tak zatímco Nejvyšší soud při svém rozhodování uvolňoval otěže

dominantnímu postavení federální vlády pouze pozvolna, politická rozhodnutí představitelů výkonné moci znamenala poměrně rychlý návrat určitých pravomocí na státní úroveň.

Jak již bylo v této kapitole uvedeno, od roku 1935 Nejvyšší soud ani v jednom případě nerozhodl o neústavnosti zákona přijatého Kongresem pro rozpor s ústavou garantovanou pravomocí upravovat obchod mezi státy. Tato z historického pohledu prakticky nejdůležitější ústavou předpokládaná pravomoc tak při značně extenzivním výkladu Nejvyššího soudu umožnila federálnímu legislativnímu sboru přijímat i zákony, které regulovaly i určitá chování jednotlivce v soukromé sféře. Kongres tak mohl přijímat zákony týkající se velmi širokého spektra vztahů s odůvodněním, že tyto vztahy mají v určité míře dopad na mezistátní obchod. Nejvyšší soud tuto argumentaci uznal za oprávněnou, a stal se tak jedním z činitelů, které umožnily nárůst federální regulace do nevídaných rozměrů.

V polovině devadesátých let Nejvyšší soud projednával případ nesoucí označení Lopez v. United States. Jednalo se o spor týkající se ústavnosti federálního zákona zakazujícího držení zbraní v blízkosti školních zařízení. Student texaské střední školy Alfonso Lopez byl přistižen při držení zbraně v prostorách své školy a následně obviněn z přestupku na základě ustanovení výše zmíněného zákona. Sankcí předpokládanou tímto zákonem, kterou uložil soud první instance, bylo šest měsíců trestu odnětí svobody. Lopez se však proti tomuto rozhodnutí odvolal a soud druhé instance rozhodl v jeho prospěch s odůvodněním, že přijatý zákon je v rozporu s ústavou, jelikož regulace držení zbraní v blízkosti školních zařízení nespadá do pravomoci Kongresu upravovat obchod mezi státy. Zástupci federální vlády se proti tomuto rozhodnutí odvolali a Nejvyšší soud se rozhodl případem zabývat. Zástupci federální vlády tak museli dokázat, že přijetí zákona bylo v souladu s ústavou garantovanou pravomocí Kongresu upravovat obchod mezi státy, jelikož právní vztahy tímto předpisem upravované podstatnou měrou ovlivňovali tento obchod.[68]

Základním argumentem, se kterým operovala odvolávající se strana, byl předpoklad, že povolení držení zbraní v blízkosti škol může ovlivnit obchod mezi státy v několika ohledech. Předpokládané násilí, kterému měl zákon zabránit, má za následek materiální škody, se kterými souvisí náklady na jejich odstranění. Tímto také roste cena pojištění, která se v mnoha případech promítá i za hranice určitého státu a takové nestabilní prostředí následně odrazuje potenciální investory. Dalším z argumentů federální vlády byla teze označující držení zbraní ve školách za značně nebezpečné pro výuku samotnou, jelikož potenciální nebezpečí může působit studentům strach a odrazovat je od studia. Jelikož je kvalitní vzdělání

[68] http://www.lawnix.com/cases/united-states-lopez.html

základním předpokladem dobře fungující ekonomiky, promítlo by se toto ohrožení studentů do kvality výuky a následně také do fungování celostátního fungování ekonomiky.

Soud nejtěsnějším poměrem pěti ku čtyřem hlasům rozhodl v neprospěch federální vlády a federální zákon prohlásil za protiústavní pro jeho odpor s ustanovením o regulaci obchodu mezi státy. Přestože tomu tak bylo minimálním rozdílem, Nejvyšší soud takto rozhodl poprvé od třicátých let a ve svém rozhodnutí vyjádřil názor, že Kongres disponuje širokou škálou pravomocí, které mu dovolují regulovat obchod mezi státy. Tato pravomoc je však omezená a neměla by pod termínem obchod obsahovat i nesouvisející právní vztahy, které se navíc v celostátním měřítku do ekonomického chodu země prakticky nepromítají. Pokud by totiž bylo Kongresu umožněno přijímat i taková zákonná opatření, která upravují tak nesouvisející vztahy jako v tomto případě, mohl by pomocí zákonných úprav regulovat prakticky vše a vzhledem k tomu, že ústava federálnímu legislativnímu sboru explicitně vypočítává pouze omezený okruh pravomocí, nemůže Nejvyšší soud na tuto interpretaci přistoupit.[69]

Předseda soudu William Rehnquist v odůvodnění rozhodnutí citoval ze stati nesoucí název List federalistů s pořadovým číslem 45 napsané Jamesem Madisonem: *„Pravomoci, které předkládaná ústava svěřuje federální vládě, jsou malého počtu a přesně stanovené. Ty, které jsou svěřené jednotlivým státům, jsou většího počtu a ústava je přesně nedefinuje“.* Rehnquist v odůvodnění dále uvedl: *Abychom mohli uznat argument federální vlády za odůvodněný, museli bychom shledat tento akt za akt takové povahy, která by ospravedlňovala pravomoc Kongresu jej svým právním předpisem upravovat na základě ústavního zmocnění o regulaci obchodu. Tato právní úprava by byla umožněna na úkor států a jimi vykonávaných policejních pravomocí. Budiž připuštěno, že tento soud v mnoha předchozích případech tuto argumentaci do velké míry připustil a umožnil svým rozhodováním výkon zákonodárné pravomoci Kongresu v této oblasti. Široké pojetí této pravomoci vyjádřené v těchto rozhodnutích nastiňuje i možnost jejího dalšího rozšiřování, ale tento soud již nadále s tímto rozšiřováním nesouhlasí. Kdyby tomu tak nebylo, znamenalo by to, že bychom na ústavní výčet pravomocí nahlíželi tak, že tento explicitní výčet nevylučuje existenci pravomocí ústavou nevymezených a že nikdy nebude možné rozlišit mezí tím, co je jednoznačně celostátní povahy a tím, co je povahy místní. Takovouto interpretaci není tento soud ochoten přijmout“.*[70]

Prolomení dlouhého období, po které soud nedošel k podobnému závěru jako v tomto případě sebou samozřejmě přineslo i mnohá nesouhlasná stanoviska. Jedním z nejvýraznějších potom bylo to, které za s rozhodnutím nesouhlasící většinu soudu přednesl

[69] http://www.lawnix.com/cases/united-states-lopez.html
[70] přeloženo z http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?court=us&vol=000&invol=u10287

soudce Stephen Breyer. Ten především upozorňoval na přetržení kontinuity v rozhodování soudu a s ním související omezení právní jistoty. Ve svém nesouhlasném stanovisku Breyer uvedl: *„Dle mého názoru zmíněný zákon zcela spadá do rámce, v němž Nejvyšší soud rozhodoval během posledních padesáti let a v němž tento soud rozuměl ústavní pravomoci Kongresu upravovat obchod mezi státy.“* Nad rámec tohoto stanoviska také vyjádřil názor, že většinové rozhodnutí soudu v tomto případě představuje výraznou hrozbu pro mnoho platných právních předpisů: „*Kongres v tomto období přijal velké množství zákonů, jejichž podstatnou část tvořila úprava trestního práva, která výslovně odkazovala na tuto pravomoc Kongresu, do jejíhož rámce spadala. Rozhodnutí soudu tak ohrožuje právní jistotu v mnoha právních odvětvích, která až doposud byla pevně zakotvena*.“[71]

Rozhodnutí soudu v případu Lopez v. United States znamenalo vytvoření nového precedentu, který se do budoucna stal jedním z rozhodujících pro zastánce oslabování role federální vlády. Mnohé organizace podporující návrat pravomocí na státní úroveň v něm spatřovaly začátek postupného omezování federální vlády a dodnes mu přikládají velký význam. Nejvyšší soud v několika dalších případech souvisejících s pravomocí Kongresu regulovat obchod mezi státy tento precedent využil k dalšímu omezování rozsahu federálních pravomocí. Nutno však zdůraznit, že optimistické představy zastánců devoluce naplnil pouze z části. Přestože toto rozhodnutí znamenalo výraznou změnu v dosavadním rozhodování soudu, nebylo ani jedno z mnoha předchozích rozhodnutí ve prospěch federální vlády revidováno a zůstalo tak nadále v platnosti (Toobin, 2007:82). Naopak tato rozhodnutí byla v několika následujících případech potvrzena a výklad ústavou garantované pravomoci Kongresu regulovat obchod mezi státy tak do budoucna představuje otázku, se kterou se bude Nejvyšší soud zřejmě čím dál tím častěji vyrovnávat. Jako jeden z nejvýznamnějších právních problému se tak jeví například ústavnost nově přijaté legislativy, která představuje zdravotnickou reformu z pera prezidenta Baracka Obamy. Tento soubor legislativních opatření, který výrazně zasahuje i do pravomocí států tak bude zcela jistě po nabytí platnosti podroben zkoušce ústavnosti v souvislosti s mnohokrát zmiňovanou pravomocí Kongresu upravovat obchod mezi státy.

Jak je patrné z tohoto textu, americká koncepce federálního uspořádání prošla během své existence mnoha změnami. Z počátečního hledání rovnováhy mezi federální mocí a doposud suverénními státy vzešla koncepce základního zákona země, který nadále rozděloval moc mezi centrální vládu představovanou exekutivní mocí v čele s prezidentem, Kongresem

[71] přeloženo z http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?court=us&vol=000&invol=u10287

jakožto federálním legislativním sborem a federální větvi soudnictví na jedné straně a orgány jednotlivých států na straně druhé. V letech následujících po přijetí ústavy, kdy decentralizační tendence přetrvávaly v myslích mnoha obyvatel se jako rozhodující pro udržení federace jeví role Nejvyššího soudu, který svým rozhodováním umožnil centrální vládě vykonávat svoji funkci natolik efektivně, aby ekonomická stabilita země mnohé kritiky tohoto vývoje připravila o argumentační potenciál. I přestože ve druhé polovině devatenáctého století Nejvyšší soud opustil doktríny vytvořené soudem pod vedením Johna Marshalla a umožnil tak státům vykonávat rozsáhlé pravomoci, občanská válka a její následky vedly k dalšímu posilování federální moci, které bylo považováno za nezbytné pro udržení jednoty země. První tři desetiletí dvacátého století pak znamenají dovršení procesu, při kterém Nejvyšší soud při své interpretaci ústavy umožňoval efektivně zamezit státní moci v regulování mnohých právních vztahů a v důsledku toho tak tento proces znamenal prakticky největší oslabení moci státu v celé jeho historii. Opačný proces posilování státní regulace je potom započat během třicátých let v důsledku ekonomické krize a vede k bezprecedentnímu posílení státu, jehož důsledky jsou ve Spojených státech pociťovány prakticky dodnes. Přestože byla v průběhu let státní moc oslabována ve prospěch moci federální prostřednictvím soudní interpretace soudního přezkumu ústavnosti, širokého pojetí ustanovení o regulaci obchodu či aplikace listiny práv a čtrnáctého dodatku přímo na státy, uchovaly si tyto svojí ústavní a politickou suverenitu, jak je dobře patrné zejména na sklonku dvacátého století. Přestože soudnímu rozhodování po dlouhou dobu dominovala interpretace posilující federální moc, státům bylo nadále umožněno upravovat vztahy v politických, ekonomických či sociálních záležitostech v oblastech, ve kterých se Kongres nerozhodl pro celostátní úpravu vzešlou z federální úrovně. Významnou úlohou v tomto procesu potom disponuje Nejvyšší soud, jehož rozhodování je klíčové především z toho důvodu, že jím vyjádřená interpretace ústavy představuje hranici mezi oběma sférami.

5.3.Zásadní společenské otázky

V této kapitole bude podrobněji pojednáno o rozhodování Nejvyššího soudu v otázkách, které dlouhodobě rozdělují americkou společnost a výrazně se promítají i do dění na americké politické scéně. Konkrétně se jedná o problematiku umělého ukončení těhotenství a sňatků osob stejného pohlaví. Již několik desetiletí tato témata rozdělují americkou společnost na dva nesmiřitelné tábory a obě dvě velké politické strany s těmito tématy velmi často pracují za

účelem získání voličské podpory té či oné skupiny. Při troše zjednodušující optiky tak lze tvrdit, že Demokratická strana se dlouhodobě profiluje jako liberální platforma, která stojí na straně zastánců větší svobody obyvatelstva v otázkách potratů, sňatků osob stejného pohlaví a také eutanazie. Naproti tomu Republikánská strana vystupuje jako obhájce tradičních hodnot do velké míry determinovaných protestantskou vírou. Dle mnoha pozorovatelů amerického politického dění ve Spojených státech neexistuje tradiční dělení politických stran na pravici a levici tak, jak je známé například z kontinentální Evropy. Lze tvrdit, že také oba dva velké politické bloky mají v mnoha společenských otázkách velmi podobné názory a nabízená politická řešení se liší pouze v dílčích ohledech. Tímto potom logicky nabývá na důležitosti rozdíl, který plyne z odlišného názoru na výše uvedené celospolečenské otázky, které se tak pro podstatnou část obyvatelstva stávají jedním z nejdůležitějších faktorů při utváření voličských preferencí. Zejména otázka umělého ukončení těhotenství tak během posledních několika desetiletí sehrála v mnoha politických bitvách velmi důležitou úlohu a lze také předpokládat, že například problematika sňatků osob stejného pohlaví může mít podobnou roli v budoucnu.

5.3.1.Umělé ukončení těhotenství

Pojednání o této otázce automaticky svádí k zaměření se na případ Roe v. Wade, který je považován za jeden z nejdůležitějších a zároveň nejkontroverznějších případů v celé historii Spojených států. Mnozí tento případ, kterým se Nejvyšší soud zabýval v první polovině sedmdesátých let, označují jako rozhodnutí v případu Dredda Scotta 20. století, vzhledem k jeho předpokládanému zhoubnému vlivu na americkou společnost. Předtím než bude o tomto případu pojednáno, je nezbytné zaměřit se na rozhodnutí soudu a z nich vzešlé precedenty, které posléze dovolili interpretovat americkou ústavu tak, jak by bylo ještě v nedávné době nemyslitelné.

Jak již bylo výše zmíněno, padesátá a šedesátá léta byla ve znamení revoluce v oblasti občanských práv pod taktovkou Warrenova soudu, který i po zlomovém rozhodnutí v případu Brown v. Board of Education pokračoval v interpretaci ústavy, která znamenala výrazné rozšíření práv obyvatelstva v mnoha oblastech. Mezi mnoha takto rozhodnutými případy potom vyniká ten nesoucí označení Griswold v Connocticut.[72] Jednalo se o spor týkající se zákona státu Connecticut, který zakazoval občanům tohoto státu, včetně manželských párů pořizovat antikoncepční prostředky a zároveň ukládal zákaz pracovníkům v lékařství tyto

[72] http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?court=us&vol=381&invol=479

prostředky předepisovat. Poté, co se Nejvyšší soud rozhodl případem zabývat, musel najít odpověď na otázku, do jaké míry má stát právo regulovat svou legislativou vztahy související s poskytováním antikoncepčních prostředků. Dle některých názorů se soudu nabízela možnost zmíněný zákon prohlásit za odporující ústavě s odkazem na precedent vzešlý z již překonaného rozhodnutí v případu Lochner. Tento postup však soud odmítl s konstatováním, že odmítá být dozorujícím orgánem, který by posuzoval moudrost, potřebnost a vhodnost zákonů vztahujících se k sociálním podmínkám obyvatelstva.

Namísto tohoto postupu soud zvolil zcela nový způsob interpretace ústavního textu, kdy z jeho znění dovodil existenci práva na svobodu, které však následně nespecifikoval. Právní oporou tohoto postupu se stala mnohá ustanovení ústavy, mající za cíl vymezit určitou soukromou sféru jednotlivce. Těmito ustanoveními byly například první dodatek garantující svobodu slova či třetí dodatek zakazující pobyt vojáků v domě bez souhlasu jeho majitele. Podle názoru soudu tato a další ustanovení ústavy mají své tzv. polostíny, které dovolují vymezit určitou nedotknutelnou zónu soukromí, do které nesmí státní moc zasahovat. V kombinaci s devátým dodatkem, který stanoví, že výpočet určitých práv ústavou nesmí být vykládán jako popírání nebo zlehčování ostatních práv náležejících lidu tak soud ve svém většinovém rozhodnutí prohlásil zmíněný zákon za odporující ústavě, vzhledem k tomu, že porušuje právo na soukromí (Kuklík, Seltenreich, 2007:444-445).

Nejvyšší soud poměrně dlouho hledal způsob, jak své rozhodnutí zdůvodnit, jelikož ústavní text na žádném místě právo jedince na soukromí nezmiňuje. V odůvodnění tohoto rozhodnutí je tak patrná určitá nejasnost či nejednoznačnost soudního stanoviska, zároveň je ale zřejmá snaha značně extenzivní interpretací soudu podepřít většinové rozhodnutí. Soudce William Douglas, který jej za většinu soudu předložil, v tomto odůvodnění mimo jiné uvedl. *„Uvedené případy (případy, v nichž soud v předchozích letech svojí interpretací rozšiřoval občanská práva např. v oblasti spolčování či svobody projevu) naznačují, že určité záruky v Listině práv mají své polostíny, jež jsou od těchto záruk odvozeny a pomáhají jim vnuknout život a podstatu…Různé záruky vytváří zóny soukromí. Jak jsme si ukázali, je jednou z nich právo na spolčování obsažené v polostínu prvního dodatku. Další fasetu tohoto soukromí představuje třetí dodatek se svým zákazem ubytování vojáků „v jakémkoli domě“ v době míru bez souhlasu majitele. Čtvrtý dodatek výslovně zaručuje, že „právo národa na ochranu svobody osobní a domovní, písemností a majetku nesmí být porušováno neoprávněnými prohlídkami a konfiskacemi“. Pátý dodatek ve své klauzuli, podle níž nikdo nesmí být nucen svědčit sám proti sobě, umožňuje občanu vytvořit si sféru soukromí, k jejímuž opuštění ve*

vlastní neprospěch nesmí být vládou nucen. Devátý dodatek říká: „Výpočet určitých práv ústavou nesmí být vykládán jako popírání nebo zlehčování ostatních práv náležejících lidu“.

*Řešený případ se tedy týká vztahu zahrnutého do sféry soukromí, vytvořené několika základními ústavními zárukami. A dotýká se zákona, který se vzhledem k tomu, že zakazuje antikoncepční prostředky používat namísto toho, aby reguloval jejich výrobu či prodej, snaží dosáhnout kýženého cíle způsobem pro daný vztah v nejvyšší možné míře destruktivním. Takový zákon neobstojí ve světle známého principu tak často citovaného tímto soudem, podle něhož „úmysl vlády dozírat na aktivity v souladu s Ústavou podléhající státní kontrole nebo těmto aktivitám předcházet, nesmí být realizován prostředky se zbytečně širokým záběrem, které proto narušují oblast chráněných svobod“. (NAACP v. Alabama). Dovolili bychom policii slídit po stopách užívání antikoncepčních prostředků v posvátných prostorách manželských ložnic? Již sama představa podobného jednání je vzhledem k soukromí, jež má zahalovat vztah mezi manželi, odpudivá“ (*Hall, Wiecek, Finkelman, 1991:518-520).[73]

Rozhodnutí soudu v případu Griswold v. Connecticut z roku 1965 sebou prakticky okamžitě přineslo značnou vlnu kritiky a to jak ze strany nábožensky orientovaných skupin tak především ze strany značného počtu zástupců právnického stavu. Tyto skupiny obviňovaly většinu Nejvyššího soudu z extenzivního výkladu ústavy, v jehož důsledku se soud stal v očích kritiků nevolenou institucí, která supluje funkci legislativy. Nejvyšší soud je však prakticky při každém rozhodování sporu, který má podstatný dopad na společenské vztahy, vystaven tlaku z více stran, a tak zatímco odpůrci tohoto rozhodnutí vyjadřovali nespokojenost, opačně tomu bylo u organizací podporujících distribuci antikoncepčních prostředků, které jej považovaly za logické vyústění svých snah o legalizaci této distribuce. Nezvratným faktem bylo však vytvoření precedentu, který počítal s ústavní ochranou práva na soukromí, jehož rozsah byl Nejvyšším soudem nastíněn pouze částečně, a tak bylo prakticky nevyhnutelné, aby se do budoucna tento precedent nestal jádrem sporu v mnoha dalších případech.

V reakci na toto rozhodnutí potom také zástupci Republikánské strany vyjádřili názor, že rozsah extenzivního výkladu ústavy ze strany Warrenova soudu již dosáhl míry, která podkopávala samotné ústavní základy státu a součástí programu této strany se tak stala snaha o zastavení této tendence. Ta samozřejmě počítala i s tím, že bude nutné, aby došlo k personálním změnám v obsazení Nejvyššího soudu, do kterého měli být do budoucna navrhováni zastánci konzervativní linie. Poté, co v prezidentských volbách na podzim roku

[73] český překlad převzat z knihy Kuklík, Seltenreich: Dějiny angloamerického práva, Linde Praha, 2007, str. 791-792

1968 uspěl kandidát Republikánské strany Richard Nixon, naděje na uskutečnění této změny v následujících čtyřech letech vzrostla.

V první polovině roku 1971 Nejvyšší soud projednával případ nesoucí označení United States v. Vuitch.[74] Jádrem tohoto sporu byl zákon přijatý kolumbijským distriktem zakazující umělé ukončení těhotenství kromě případů, ve kterých byl tento lékařský úkon nezbytný pro záchranu života ženy či pro ochranu jejího zdraví. Nejvyšší soud v tomto případě nejtěsnějším poměrem hlasů prohlásil tento zákon za zákon v souladu s ústavou. Tím, že tak učinil, soud umožnil vyšší dostupnost umělého ukončení těhotenství v kolumbijském distriktu, zmíněná ochrana nejen života, ale i zdraví těhotné ženy pod tuto definici dovolila obsáhnout širší spektrum případů žen, které o tento zákrok usilovaly. Nejvyšší soud se však při rozhodování tohoto případu odmítl vyjádřit k otázce, zda má těhotná žena ústavně chráněné právo takovýto zákrok požadovat či nikoli a omezil se pouze na konstatování, že zmíněný zákon není z ústavního hlediska natolik vágní ve své definici ochrany zdraví, aby mohl být prohlášen za neústavní. Zastánce liberální linie Nejvyššího soudu soudce William Douglas, který předložil odůvodnění soudu ve výše zmíněném případu Griswold, s tímto názorem soudu nesouhlasil a ve svém stanovisku vyjádřil názor, že zmíněný zákon považuje za neplatný pro jeho neurčitost, jelikož na jeho základě nelze odvodit, zda duševní újma spočívající v rozrušení či následcích sociálního stigmatu v případě početí nechtěného či nemanželského dítěte lze považovat za újmu na zdraví ženy, které by jí umožňovaly v souladu s ustanovením zákona podstoupit potrat. Zákon kolumbijského distriktu však v celoamerickém srovnání představoval liberálnější právní úpravu této otázky, jelikož umožňoval podstoupit potrat nejen v případě ohrožení života těhotné ženy, ale také při riziku zdravotních následků. Mnoho dalších států naproti tomu přijímalo legislativu, která ženám neumožňovala takovýto zákrok podstoupit buď vůbec a pokud ano, bylo tomu tak pouze v případech, kdy existovalo riziko ohrožující samotný život těhotné ženy (Toobin, 2007:299-300).

Hnutí usilující o liberalizaci legislativy upravující umělé ukončení těhotenství na žádost ženy výrazně nabralo na popularitě především v šedesátých let a v kontextu celospolečenských liberálních tendencí v mnoha oblastech. Nicméně změny těchto právních předpisů, o které tyto aktivistické skupiny usilovaly, představovaly návrat k právnímu stavu, který ve Spojených státech existoval v polovině devatenáctého století, kdy naprostá většina států umožňovala ženám v prvních měsících těhotenství podstoupit lékařské zákroky, které toto těhotenství ukončovaly bez jakéhokoliv omezení. Po konci občanské války však výrazně

[74] http://caselaw.lp.findlaw.com/cgi-bin/getcase.pl?court=US&vol=402&invol=62

vzrostl vliv odpůrců umělého ukončení těhotenství, který vyústil v přijímání restriktivních právních opatření v této oblasti. V roce 1910 všechny státy s výjimkou státu Kentucky na základě svých právních řádů považovaly výkon lékařského zákroku ukončující těhotenství za trestný čin. Naprostá většina států potom podstoupení takového zákroku umožňovala pouze v případech, ve kterých byl život žen bezprostředně ohrožen. Během první poloviny dvacátého století však došlo k částečné liberalizaci této legislativy, a tak v roce 1960 čtrnáct států povolovalo výkon těchto lékařských zákroků i v případech, ve kterých hrozila újma na zdraví těhotné ženy, v případech, ve kterých existovalo riziko poškození plodu a také v případech, kdy k těhotenství došlo v důsledku znásilnění či incestního styku. Čtyři státy, jmenovitě Aljaška, Havaj, New York a Washington, šly dokonce tak daleko, že zrušily veškeré trestněprávní postihy za podstoupení umělého ukončení těhotenství v jeho počátečním stádiu (O´Brien, 2005:4-5).

V roce 1971 se na pořad jednání Nejvyššího soudu dostal případ nesoucí označení Roe v. Wade. Žalobkyní v tomto sporu byla Norma McCorvey, obyvatelka státu Texas, která usilovala o to, aby mohla podstoupit zákrok, který by ukončil její těhotenství, které podle jejího tvrzení vzniklo na základě znásilnění. Vzhledem k tomu, že platná legislativa státu Texas zakazovala provádět potraty až na situace, kdy byl bezprostředně ohrožen život ženy, soudy státu Texas žádost zamítly a Norma McCorvey mezitím porodila a dala své dítě k adopci. Přestože se její tvrzení o znásilnění později ukázalo jako nepravdivé a hlavním důvodem byla špatná ekonomická situace ženy, která usilovala o povolení zákroku, o tento případ se začali zajímat organizace podporující liberalizaci legislativy související s umělým ukončením těhotenství. Tyto organizace přesvědčili Normu McCorvey, aby pod smyšleným jménem Jane Roe podala stížnost k Nejvyššímu soudu a nabídly jí nezbytné právní zastoupení. Soud se případem rozhodl zabývat i přesto, že stěžovatelka již dítě donosila a celý spor se tak přesunul pouze do teoreticko-právní roviny. Tato skutečnost se následně stala důvodem rozsáhlé kritiky soudu ze strany mnohých politických představitelů či zájmových skupin. Tyto zdůrazňovaly, že soud se především již na samém začátku neměl případem zabývat, jelikož skutečnosti, pro jeho posouzení podstatné, již nebyly aktuální. Soud ale případ zařadil na pořad jednání a pozval zástupce obou stran ke slyšení, které mělo proběhnout na konci roku.

Při tomto slyšení byla žalující strana soudem dotázána, zda již tento případ nebyl soudem rozhodnut díky precedentu vzešlého z výše zmíněného případu Vuitch v. United States. Odpovědí na tuto otázku bylo soudu jednoznačné nesouhlasné stanovisko, opírající se především o skutečnost, že zákon státu Texas byl mnohem více restriktivní než ten přijatý

kolumbijským distriktem, který umožňoval ukončit těhotenství i v případech, kdy hrozila újma na zdraví těhotné ženy. Doktorům ve státě Texas nebylo umožněno zvážit možné důsledky těhotenství pro psychický a fyzický stav ženy. Precedent vzešlý z případu Vuitch nebyl texaskými představiteli považován v tomto státě za závazný a lékaři tak byly vystaveni potenciálním trestněprávním následkům, pokud by provedli zákrok ukončující těhotenství i v jiných případech, kdy život těhotné ženy nebyl bezprostředně ohrožen. Těhotné ženy tak byly nuceny k tomu, aby kvůli podstoupení zákroku, který by ukončil jejich těhotenství, cestovaly do některého ze států, kde platná legislativa tuto možnost dával. Ženy, které potom nedisponovaly dostatečnými finančními prostředky pro takovouto potratovou turistiku, tak byly vystaveny pouze možnosti podstoupit zákrok nelegálně často zdraví nebezpečným způsobem či dítě donosit proti své vůli. Určitou právní ironií potom byla skutečnost, že za provedení těchto zákroků potom stát Texas ukládal trestněprávní sankce pouze lékařům, kteří zákroky prováděli, zatímco ženy, které o něj sami požádaly, zůstaly bez postihu. Zástupci žalující strany soudu předkládali argumenty, které měly podepřít přesvědčení, že podobně restriktivní zákony, jako ten přijatý státem Texas, znamenají zásah státu do sféry soukromí, která by měla být chráněna ústavou. Argumentem protistrany bylo naopak tvrzení, že stát má odůvodněný zájem na tom považovat již počatý plod za hodný právní ochrany a za účelem jejího zajištění je tak zákaz potratů legitimním prostředkem výkonu státní moci (O´Brien, 2005:5).

Projednávání případu Roe v. Wade Nejvyšším soudem bylo zajímavé i z jiného než právního hlediska, jelikož časově spadalo do období, kdy soud zasedal pouze v počtu sedmi soudců. Dva členové soudu ze svých pozic před jeho projednáváním odstoupili a kandidáty na uvolněná místa navržené prezidentem Nixonem Senát ještě nepotvrdil do funkcí. Poté, co soud vyslechl obě strany případu, začala mezi stávajícími sedmi soudci debata týkající se rozhodnutí v projednávaném případu. Při této debatě se vytvořila čtyřčlenná většina soudců prosazující názor, že projednávaný zákon by měl být prohlášen za protiústavní, vzhledem k tomu že nepřiměřeným způsobem zasahuje do práva ženy na soukromí chráněného ústavou. Tento pohled zcela odmítal jeden z nejkonzervativnějších členů soudu soudce White, který odmítal koncepci ústavou chráněného práva na soukromí, které by ženě umožňovalo podstoupit svévolně lékařský zákrok ukončující její těhotenství. Soudce White vyjádřil názor, že toto pravidlo ústava na žádném svém místě neuvádí a nelze jej ani považovat za právo předpokládané devátým dodatkem. Dva členové soudu, mezi nimi i jeho předseda Burger, nevyjádřili jednoznačné stanovisko, nicméně projevili názor, že by měl být zákon odmítnut, ale nikoliv na základě porušení práva na soukromí, nýbrž vzhledem ke své terminologické

neurčitosti. Během porady pléna zazněl i návrh, že soud by o projednávaném případu měl rozhodnout až ve chvíli, kdy bude zasedat v plném počtu poté, co budou prezidentem navrhovaní kandidáti potvrzení horní komorou Kongresu do svých funkcí. Důvodem byla především závažnost projednávané otázky, která v americké společnosti po dlouhou dobu vyvolávala velmi rozporuplné reakce.

Vzhledem k tomu, že procesní pravidla soudního jednání dovolují o případu rozhodovat pouze soudcům, kteří jsou členy soudu i při jeho ústním projednávání, znamenal by tento postup opětovné slyšení stran. S opakováním hlavního líčení a pozdržením rozhodnutí nesouhlasila již zmíněná čtyřčlenná většina soudců, jelikož se obávala toho, že by dva nově jmenovaní členové soudu navržení republikánským prezidentem mohli spolu s ostatními vytvořit novou většinu, která by platnost zákona podpořila. K pozdržení rozhodnutí v případu navzdory tomu však skutečně došlo, jelikož se jako neřešitelná ukázala otázka odůvodnění většinového rozhodnutí. Zásadní rozpor potom spočíval především v tom, že zákon by byl odmítnut na základě své nejednoznačnosti a nikoliv pro porušení práva na soukromí.

Případ tak znovu na sklonku roku 1972 projednával již kompletní soud doplněný o soudce Rehnquista a Powella. Obě strany tak opět přednesly před plénem soudu své argumenty. Zástupce žalující strany usilující o zrušení zákona na základě jeho porušování práva na soukromí, mimo jiné uvedla, že od doby, kdy soud rozhodl v případu Vuitch, více než šestnáct set texaských žen podstoupilo lékařský zákrok ukončující těhotenství ve státě New York, zatímco i další za tímto účelem odjely do dalších států. Na dotaz soudu, zda je v argumentaci žalující strany uvažováno také s ochranou práv nenarozeného dítěte, Sarah Weddington, zastupující žalující stranu, uvedla, že ústava počítá výslovně pouze s právy osob „narozených či naturalizovaných ve Spojených státech“, a tak práva nenarozeného dítěte nelze považovat za relevantní pro tento spor. Podle jejího tvrzení se spor týkal především ústavou chráněného práva na soukromí a rozsahu státní moci, který svým regulativním opatřením toto právo porušila. Zástupce státu Texas naproti tomu vyjádřil stanovisko, že ústavní ochrana by měla být vztažena i na dosud nenarozené děti. Na dotaz soudu, zda lze plod považovat z právního hlediska za osobu, jejíž práva jsou chráněna ústavou, zástupce státu Texas uvedl, že mu není znám žádný precedent, který by plod prohlásil za osobu, navzdory tomu však i tento plod má spektrum práv, která by měla být chráněna státem (O´Brien, 2005:5-7).

Zhruba dva měsíce poté, co byly již podruhé vyslechnuty obě strany sporu, dospěl Nejvyšší soud k rozhodnutí, v němž většinou sedmi ku pěti hlasům zrušil zákon státu Texas umožňující ženám podstoupit potrat pouze v případech, kdy je jejich život bezprostředně

ohrožen. V odůvodnění případu soud vyjádřil názor, že tento a všechny podobné zákony jsou nepřiměřeným zásahem do práva na soukromí, chráněném ústavou. V odůvodnění rozhodnutí soudce Blackmun mimo jiné uvedl: *„ Ústava výslovně nezmiňuje žádné právo na soukromí. V řadě rozhodnutí nicméně Soud uznal, že právo na osobní soukromí nebo záruka jistých oblastí či sfér soukromí z ústavního hlediska existují. Soud nebo jednotliví soudci v různých kontextech vskutku nacházeli alespoň kořeny tohoto práva…Toto právo na soukromí ať je již, jak se sami domníváme, zakotveno v konceptu osobní svobody a v omezení pravomoci státu, o nichž hovoří čtrnáctý dodatek nebo v devátém dodatku věnovaném právům náležejícím lidu, je dostatečně široké, aby zahrnovalo právo ženy rozhodnout o ukončení svého těhotenství. Újma, kterou by stát těhotné ženě způsobil upíráním možnosti tohoto rozhodnutí, je zřejmá. Ve hře může být specifické a přímé poškození, z lékařského hlediska diagnostikovatelné již na počátku těhotenství. Mateřství, případně další děti, mohou ženě připravit život a budoucnost plné úzkosti. Bezprostředně může být ohrožena nepříznivými psychologickými následky. Péče o dítě se může stát nepřiměřenou zátěží pro její duševní a tělesné zdraví. Na všechny zúčastněné by též dopadla tíseň spojená s nechtěným dítětem a přivést takové dítě do rodiny neschopné se o něj postarat, ať už psychologicky či jinak, by bylo velmi obtížné. V jiných případech, jako je tento, mohou mít význam i další obtíže a přetrvávající stigma dopadající na svobodné matky. Žena a její ošetřující lékař musejí během vzájemné konzultace uvážit všechny zmíněné faktory“* (Hall, Wiecek, Finkelman, 1991:521-526).[75]

Nejvyšší soud tak potvrdil existenci ústavně chráněného práva na svobodu a v kontrastu se svým rozhodnutím v případu Vuitch zahrnul do svého rozhodnutí i mnohá zdravotnická rizika spojená s potenciální psychickou či tělesnou újmou. Tento postoj soudu byl poměrně překvapivý, jelikož rozsah práva na soukromí, který v odůvodnění podpořila sedmičlenná většina soudu, ještě v nedávné době někteří členové této většiny odmítali. Nejvyšší soud však spolu s potvrzením práva ženy požádat o ukončení těhotenství vyjádřil názor, že toto právo není absolutní a s postupem probíhajícího těhotenství se také zvyšuje právní zájem státu na ochranu dosud nenarozeného plodu. Soud tak s odkazem na nejaktuálnější zjištění odborníků v oboru lékařství vytvořil určité schéma, které počítalo s tím, že žena může v období prvního trimestru svého těhotenství požádat o jeho ukončení bez omezení ze strany státu, během druhého trimestru tak může učinit pouze, pokud vzniklo riziko poškození jejího zdraví. Během závěrečného období těhotenství potom převažuje zájem státu na ochraně plodu a postoupení zákroku ukončujícího těhotenství je ženě umožněno pouze ve výjimečných

[75] český překlad převzat z knihy Kuklík, Seltenreich: Dějiny angloamerického práva, Linde Praha, 2007, str. 794-795

případech, kdy je přímo ohrožen život. Tuto směrnici, která měla nadále upravovat státní zákonodárství v oblasti potratů soudce Blackmun v odůvodnění vyjádřil takto: *„Ve světle uvedených skutečností nesouhlasíme s tím, aby stát Texas na základě přijetí jedné z teorií života směl potlačovat práva těhotné ženy. Opakujeme nicméně, že stát má důležitý a legitimní zájem na zachování a ochraně zdraví těhotné ženy bez ohledu na to, zda v daném státě žije nebo se jedná o osobu, která zde žádá o lékařské vyšetření, a že má i další důležitý a legitimní zájem na ochraně potenciálního lidského života. Tyto zájmy nejsou navzájem oddělené a rozdílné. Význam obou s postupujícím těhotenstvím narůstá a v určitém okamžiku se oba uvedené zájmy stanou „naléhavými“.*

Se zřetelem k důležitému a legitimnímu zájmu státu na matčině zdraví lze za okamžik „obratu k naléhavosti“ podle současných lékařských poznatků označit přibližně konec prvního trimestru. Důvodem je nyní svrchu již zmíněná a potvrzená skutečnost, že do konce prvního trimestru se mohou potraty vyznačovat nižší úmrtností než normální porody. Z toho vyplývá, že zmíněným okamžikem počínaje má stát právo regulovat provádění potratů do té míry, do jaké je regulace vhodná z hlediska zachování matčina zdraví…
Se zřetelem k důležitému a legitimnímu zájmu státu na potenciálním životě je okamžik „obratu k naléhavosti“ dán schopností samostatného přežití. Důvodem je předpoklad, že plod může od tohoto okamžiku smysluplně žít mimo matčinu dělohu. Státní regulační opatření chránící život plodu poté, co tento schopnosti samostatného přežití dosáhl, lze tedy ospravedlnit z hlediska logiky i biologie. Má-li stát zájem na ochraně života plodu , který již dokáže žít samostatně, může při jeho uplatňování dospět k zákazu potratů v tomto období s výjimkou případů, kdy je uvedený zákrok nezbytný k zachování života nebo zdraví matky“ (Hall, Wiecek, Finkelman, 1991:521-526).[76]

Rozhodnutí soudu se prakticky ihned po jeho zveřejnění dostalo na přední stránky téměř všech amerických deníků a do vysílání mnoha televizních stanic. Zatímco jej zastánci práva na svobodné rozhodnutí o ukončení těhotenství kvitovali s povděkem, odpůrci v čele s nábožensky orientovanými zájmovými skupinami jej podrobili ostré kritice. Určitou ironií potom byl fakt, že toto rozhodnutí, které znamenalo průlom v této otázce v celospolečenském měřítku svými hlasy podpořili hned tři ze čtyř soudců, které během svého první funkčního období navrhl prezident Nixon, který si jako jeden z cílů svého prezidentství vytyčil odklon od liberální interpretace ve prospěch občanských práv, jak jej během dvanácti předchozích let praktikoval Warrenův soud. Značná kritika zazněla i ze strany zástupců právnické obce, kteří

[76] český překlad převzat z knihy Kuklík, Seltenreich: Dějiny angloamerického práva, Linde Praha, 2007, str. 797

soudu vyčítali metodiku, kterou k rozhodnutí dospěl, především potom akcentování práva na soukromí, které není v ústavním textu zmíněno. Soud pomocí precedentu vzešlého z výše zmíněného případu Griswold poukazoval na existenci práv vzešlých z blíže nespecifikovaných tzv.polostínů několika ústavních ustanovení, na jejichž základě dovozoval i ústavně chráněné právo na soukromí. Tato teoreticko-právní konstrukce byla pro mnoho zástupců právnického stavu zcela nepřijatelná i vzhledem k tomu, že rozhodnutí v případu Roe v. Wade tuto doktrínu ještě prohlubovalo o právo na požadování umělého ukončení těhotenství (Toobin, 2007:272).

Nejvyšší soud svým rozhodnutím vyvolal ostrou politickou debatu a zejména mnohé zájmové skupiny se začaly mobilizovat za účelem vyjádření svých názorů. Odpůrci rozhodnutí akcentovali nutnost zvolení politických zástupců, kteří se zaslouží o přijetí legislativy, která by zamezovala volnému přístupu k potratům, a zároveň také usilovali o vyvolání nových soudních sporů, které by znamenaly změnu precedentu vzešlého z rozhodnutí v případu Roe v. Wade. Některé skupiny šly však tak daleko, že se obrátily až k organizování násilných aktů zaměřeným proti budovám, ve kterých byly potraty prováděny a také proti lékařům, kteří tyto zákroky prováděli. Podle údajů zveřejněných organizací National Abortion Federation bylo v období mezi roky 1977 a 1987 zničeno při bombových útocích zničeno třicet dva klinik, v dalších třiceti osmi případech byl za účelem poničení v těchto budovách vyvolán požár a více než šest stovek dalších zařízení bylo vystaveno útoku demonstrantů. Zároveň byly vystaveni fyzickým útoků také lékaři, kteří v několika případech byli dokonce usmrceni (O´Brien, 2005:17).

Opozice proti rozhodnutí soudu v případu Roe v. Wade přišla i ze stany zástupců federální legislativy a exekutivy. V poměrně krátké době byly představeny návrhy ústavních dodatků, které měly omezit dopady rozhodnutí, či jej zcela negovat. Tyto dodatky deklarující ochranu nenarozeného plodu prostřednictvím čtrnáctého dodatku však nebyly Kongresem přijaty. Přestože se federálnímu legislativnímu sboru nepodařilo přijmout opatření na ústavní úrovni, schválil celou řadu zákonů, které omezovaly dostupnost potratů ve státních zařízeních, prostředkem v tomto procesu bylo potom především omezení finančních dotací zdravotním zařízením a lékařům, kteří prováděli zákroky ukončující těhotenství. Tato legislativa byla posléze podrobena zkoušce ústavnosti, ve které se soud ve většině případů vyslovil pro její soulad s ústavou, často nejtěsnějším poměrem pěti ku čtyřem hlasům.

Postoj Nejvyššího soudu k otázce umělého ukončení těhotenství a následky s ním související se stal tématem v prakticky všech prezidentských volbách od doby, kdy soud v případu rozhodl. Mnozí členové a příznivci Republikánské strany včetně kandidátů na úřad

hlavy státu se vyslovovali pro přijetí ústavního dodatku, který by chránil práva dosud nenarozených dětí. Především během dvou funkčních období, ve kterých byl prezidentem Ronald Reagan, tyto snahy nabraly na intenzitě a byly učiněny pokusy o přijetí dalších zákonných opatření omezující dopad rozhodnutí soudu v otázce potratů. Sama Reaganova administrativa však nikdy na Kongres nenaléhala tak důrazně, aby byla přijata jednoznačná právní úprava zamezující volnému přístupu k potratům ve formě ústavního dodatku a namísto toho spoléhala na to, že během určité doby bude možné Nejvyšší soud personálně obměnit tak, aby mohlo být následně vyvoláno znovu projednání a potenciálně změněn verdikt (Toobin, 2007:312).

Soud se tak znovu podobně jako ve třicátých letech stal institucí, která se ocitla pod značným politickým tlakem a to jak ze strany podporovatelů i odpůrců rozhodnutí v případu Roe v. Wade. Tomuto tlaku však dokázal odolat a i přesto, že během osmdesátých let prodělal částečnou personální obměnu, v několika svých rozhodnutích potvrdil základní principy rozhodnutí v případu Roe tím, že znovu potvrdil ústavní ochranu práva na soukromí. Vyvrcholení snah o změnu rozhodnutí soudu v otázce potratů přišlo ve druhé polovině osmdesátých let, kdy zástupci Reaganovy administrativy iniciovali hned několik soudních sporů, které měly docílit kýženého cíle pomocí nového rozhodnutí Nejvyššího soudu. Ten v případu Thornburn v. American College of Obstetricaians opět rozhodl pro potvrzení základních principů, na kterých spočívalo rozhodnutí v případu Roe, učinil tak ale pouze nejtěsnější většinou pěti ku čtyřem hlasům, když se předseda soudu Warren Burger, který o třináct let dříve stál na straně většiny v případu Roe, nyní vyslovil pro revizi tohoto rozhodnutí (Toobin, 2007:17-18).

Tato skutečnost s sebou přinesla otázku, jak se bude situace nadále vyvíjet, pokud by došlo k odstoupení některého z liberálních soudců a prezident Reagan, stoupenec výrazně konzervativní linie, by tím pádem dostal možnost navrhnout nového kandidáta. Ve velmi krátké době po rozhodnutí v případu Thornburn oznámil předseda soudu Burger své rozhodnutí odstoupit z funkce. V reakci na toto rozhodnutí byl předsedou soudu jmenován jeho stávající člen William Rehnquist a na uvolněné místo, které tímto vzniklo, prezident Reagan navrhl Antonina Scaliu. Přestože prakticky od počátku jeho působení nebylo pochyb o tom, že ve Scaliovi získal soud člena s výrazně konzervativní hodnotovou a právní orientací, nebyla jeho jmenováním narušena pětičlenná většina, která doposud držela rozhodnutí v případu Roe v platnosti. Tato většina však měla být narušena poté, co i soudce Powell, jeden z nejvýraznějších zastánců rozhodnutí v případu Roe, oznámil svůj úmysl

odstoupit z funkce a na jím uvolněné místo navrhl prezident Reagan Roberta Borga, profesora práva, jenž byl v minulosti jedním z nejhlasitějších kritiků tohoto rozhodnutí.

Nominace Borga sebou prakticky okamžitě přinesla výraznou vlnu odporu ze strany mnoha zájmových skupin a také reprezentantů Demokratické strany, kteří v navrženém kandidátovi spatřovali zastánce extrémně ortodoxní konzervativní linie rozhodování. Netrvalo dlouho a nominační proces přerostl v nejspíše nejvyhrocenější proces navrhování soudce Nejvyššího soudu v historii Spojených států. Borg se dostal pod značnou vlnu kritiky za svá dřívější právní a politická stanoviska, zájmové skupiny začaly organizovat protesty proti jeho jmenování do funkce a proti jeho potvrzení Senátem se začaly vyslovovat také mnohé osobnosti amerického kulturního života. Prezident Reagan však těmto tlakům odmítl ustoupit a i nadále prosazoval Borgovo jmenování. Výsledkem bylo rozhodování senátního pléna, které nominaci Roberta Borga odmítlo poměrem pětaosmdesáti ku dvaačtyřiceti hlasům a připravilo tak Reaganově administrativě těžkou politickou porážku. Poté, co musel Reagan následně odvolat i nominaci dalšího kandidáta Douglase Ginsburga na základě zjištění o tom, že během svých studentských let užíval marihuanu, navrhl prezident konsensuálního kandidáta v osobě Anthony Kennedyho, jehož nominace byla také následně Senátem hladce potvrzena (Eisgruber, 2007: 154-155)..

Již v době, kdy byl Kennedy potvrzen do funkce, rozhodoval Nejvyšší soud další z případů, který se týkal dílčích státních opatření, která měla ztížit dostupnost potratů. Tentokrát se předmětem sporu stal zákon přijatý státem Misouri, jenž zaváděl mimo jiné lékařské testy zjišťující stáří plodu nebo zákaz provádění lékařských zákroků ukončujících těhotenství na státních klinikách. V tomto sporu nesoucím označení Webster v. Reproductive Health Services[77] se soud rozhodl nejtěsnější většinou ústavnost tohoto zákona podpořit na základě závěru, že zmíněný zákon představuje přiměřený regulativní zásah státu a nezasahuje do práv občanů. Soud se však odmítl vyjádřit k samotné otázce ústavou chráněného práva na potrat plynoucího z rozhodnutí Roe, přestože již někteří soudci označovali toto rozhodnutí opírající se o koncepci trimestrů za problematickou. Mezi členy soudu tak začal posilovat názor zdůrazňující nutnost toto rozhodnutí při vhodné příležitosti znovu podrobit zkoušce ústavnosti a existující precedent přezkoumat (Toobin, 2007:53).

Přestože rozhodnutí v případu Webster neznamenalo porušení precedentu vzešlého z případu Roe, podpořilo snahy ze strany států o větší regulaci zdravotních zařízení, ve kterých byly zákroky ukončující těhotenství prováděny. Krátce poté, co soud rozhodl v tomto

[77]

případě, došlo k dalším dvěma personálním změnám v jeho obsazení, když Williama Brennana a Thurgooda Marshalla, považované za členy liberálního křídla soudu, vystřídali David Souter a Clarence Thomas, navržení republikánským prezidentem Bushem. Ze sedmičlenné většiny, která rozhodla ve prospěch práva ženy na ukončení těhotenství v roce 1973 tak v této době zůstal pouze jeden soudce a vše nasvědčovalo tomu, že v dohledné době dojde k přezkoumání rozhodnutí v případu Roe a jeho možné změně.

Případem, ve kterém se stávající soudci chtěli k otázce potratů vyjádřit jednoznačně a zamezit tak opětovnému nastolování této otázky, se stal případ nesoucí označení Planned Parenthood of Southern Pennsylvania v. Casey.[78] Tento případ se na pořad jednání soudu dostal v první polovině roku 1992 a jádrem sporu byla mnohá ustanovení zákona státu Pennsyslvania, který zpřísňoval podmínky přístupu k potratům a mimo jiné požadoval, aby žena před podstoupením zákroku podepsala informovaný souhlas, dále časový úsek minimálně čtyřiadvaceti hodin mezi udělením tohoto podpisu a realizací samotného zákroku. Tato doba měla sloužit k tomu, aby měla žena ještě možnost svoji volbu zvážit. Dále zákon zaváděl povinnost souhlasu alespoň jednoho z rodičů, pokud těhotnou byla nezletilá osoba a v případech, že se jednalo o vdanou ženu, bylo nutno sdělit informaci o provedení zákroku manželovi předtím, než byl tento zákrok proveden. V situaci, kdy byl soud většinově obsazen soudci, kteří byli navrženi republikánskými prezidenty, bylo možno očekávat výrazný odklon, od dosavadně platné doktríny vzešlé z případu Roe (Toobin, 2007:54).

Soud se však k překvapení mnohých vyslovil nejtěsnějším poměrem pěti ku čtyřem hlasům pro udržení základních principů, na kterých spočívalo rozhodnutí v případu Roe a část pensylvánského zákona zrušil pro jeho nadměrné zasahování do práva na soukromí. Soudkyně Sarah O´Connor, která se pro mnohé překvapivě přiklonila na stranu většiny, v odůvodnění rozhodnutí mimo jiné uvedla: *Hned na počátku a zcela jasně musí být zřejmé, že základní principy rozhodnutí v případu Roe, rozhodnutí, které tímto potvrzujeme, má tři části. Tou první je uznání práva ženy podstoupit zákrok ukončující těhotenství v jeho první fázi bez jakéhokoliv zásahu ze strany státu. Předtím, než je plod schopný samostatného přežití mimo tělo matky, není zájem státu natolik silný, aby ospravedlnil zákaz potratů či postup, při kterém stát klade mnohé překážky tomu, aby právo ženy zvolit si podstoupení takového zákroku mohlo být realizováno. Druhou částí je potvrzení práva státu omezit výkon těchto lékařských zákroků v době, kdy je již plod schopen samostatného přežití, vyjma případů, kdy je ohrožen matčin život či zdraví. Třetí část tvoří princip spočívající v tom, že stát má*

[78] http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?vol=505&invol=833&court=US

legitimní zájem již od počátku těhotenství chránit zdraví ženy a také plodu, který se může narodit.“ [79]

Při rozhodování soudu v případu Casey došlo k výraznému rozkolu mezi jeho členy. Předseda William Rehnquist spoléhal na pětičlennou většinu, která podpoří zrušení precedentu vzešlého z případu Roe a zamezí tak volnému přístupu k potratům v počáteční fázi těhotenství. Stal se však opak a klíčový hlas soudce Kennedyho se přiklonil na stranu zastánců tohoto precedentu. Určitou změnou byl odklon od teorie trimestrálních období, během kterých postupem těhotenství narůstá zájem státu na ochraně plodu. Tato teorie byla nynější většinou opuštěna a rozhodující moment, ve kterém nastává obrat ve prospěch státního zájmu, se stal okamžik, kdy je plod již schopen samostatného přežití, který byl předpokládán v období mezi dvaadvacátým a třiadvacátým týdnem těhotenství. Vzhledem k tomu, že i mezi členy stávající většiny soudců, kteří se vyslovili pro podepření základních principů vzešlých z případu Roe, existovaly rozdílné názory na to, jak má být projednávaný případ rozhodnut a odůvodněn, shodla se tato většina na zrušení ustanovení zákona týkajícího se povinnosti oznámit plánovaný porod manželovi, zatímco ostatní restriktivní ustanovení zákona ponechala v platnosti. Zajímavou částí rozhodnutí byla také úvaha týkající se role precedentu v americkém právním systému. Většina soudců se pro potvrzení základních principů vzešlých z rozhodnutí v případu Roe rozhodla také proto, že v rámci doktríny stare decisis považovala odklon od tohoto precedentu za neodůvodněný, jelikož tento by měl být realizován pouze a jen za předpokladu, že nastaly podstatné okolnosti, které by tento postup odůvodňovaly (O´Brien, 2005:28).

Přestože i některá další rozhodnutí Nejvyššího soudu umožnila státům určitými restriktivními prostředky regulovat přístup k lékařským zákrokům ukončující těhotenství, zůstává dodnes v platnosti doktrína umožňující ženám tento zákrok podstoupit v počátečních fázích těhotenství. V současnosti již toto téma v americké společnosti nevyvolává takové rozpory, jako tomu bylo v uplynulých desetiletích, zůstává však jedním z klíčových celospolečenských problémů, který do určité míry tuto společnost rozděluje. O jeho důležitosti také může svědčit fakt, že prakticky každý navržený kandidát do funkce soudce Nejvyššího soudu je při slyšení před soudním výborem Senátu dotázán na svůj postoj v této otázce.

[79] přeloženo z http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?vol=505&invol=833&court=US

5.3.2. Sňatky osob stejného pohlaví

Problematika sňatků osob stejného pohlaví představuje další z témat, které zásadním způsobem rozděluje americkou společnost. Přestože spory týkající se těchto svazků lze zaznamenat již od šedesátých let, mezi přední témata amerického politického života se zařadila až během posledních dvou desetiletí. Jak již bylo výše zmíněno, hnutí za legalizaci sňatků osob stejného pohlaví začalo vznikat v druhé polovině šedesátých let a výrazným impulsem pro jeho působení se stal rozsudek Nejvyššího soudu v případu Lovings v. Virginia. Soud v tomto případu prohlásil zákaz uzavírání smíšených manželství za protiústavní s ohledem na rozpor s ústavním ustanovením o stejné ochraně zákona. Precedentu vzešlého z tohoto případu se následně pokusily využít zájmové skupiny usilující o legalizaci homosexuálních sňatků. Argumentem pro tyto skupiny mělo být tvrzení, že zákaz takovýchto manželství je porušením stejné zákonné ochrany pro všechny občany, která je garantována čtrnáctým dodatkem americké ústavy.

Mnohé zájmové skupiny se na základě tohoto předpokladu pokoušely vyvolat soudní řízení, které mělo přispět k rozšíření pojetí manželství také na homosexuální páry. Prakticky všechny soudy však tato tvrzení odmítaly s odůvodněním, že se o zásah do ústavních práv nejedná. Na začátku sedmdesátých let se aktivisté z hnutí za podporu práv homosexuálních páru ve státě Minnesota pokusili uzavřít sňatek před státním úřadem. Poté, co jim jedním ze zástupců úřadu byl tento postup odmítnut, rozhodli se podat žalobu k soudu první instance. Tato žaloba měla přimět místní úřad k tomu, aby páru umožnil uzavřít manželství a to i přesto, že se jednalo o dva muže. Žalující strana vycházela z toho, že platná právní úprava ve státě Minnesota nevymezovala pohlaví osob, které mohly uzavírat manželství, a i pokud by tomu tak nebylo, jednalo by se o zásah hned do několika ústavou garantovaných práv. Těmito právy měly být, dle tvrzení žalující strany, právo na svobodu projevu garantované prvním dodatkem, právo na soukromí dovozované Nejvyšším soudem na základě precedentu vzešlém z rozhodnutí ve výše zmíněném případu Griswold, dále potom právo na uzavírání sňatků domněle předpokládané v souvislosti s ustanovením o spravedlivém procesu a v neposlední řadě právo na ochranu před diskriminací na základě pohlaví, které předpokládá čtrnáctý ústavní dodatek, resp. jeho ustanovení o stejné ochraně zákona.

Soud prvního stupně zamítl žalobu v plném rozsahu, a tak se žalující strana odvolala k Nejvyššímu soudu státu Minnesota. Ten o případu rozhodoval ve druhé polovině roku 1971 a musel se především vypořádat se zákonnou definicí manželství. Soud se rozhodl potvrdit rozhodnutí prvoinstančního soudu a své rozhodnutí odůvodnil tím, že pod termínem manželství lze předpokládat pouze svazek mezi mužem a ženou a nikoli dvěma osobami

stejného pohlaví. Nad tento rámec soud odmítl i tvrzení žalující strany, která se domáhala práva na spravedlivý proces garantovaný čtrnáctým ústavním dodatkem, jelikož dle rozhodnutí soudu základní funkcí manželství tvoří především rozmnožování a následná výchova dětí. Soud zamítl i tvrzení žalobců zdůrazňující porušení práva na stejnou zákonnou ochranu, vzhledem k tomu, že uzavření manželství dvou osob stejného bez následné možnosti vychovávat potomstvo dle názoru soudu představovalo pouze zanedbatelné vylepšení života těchto párů. Zcela tak neobstála ani argumentace, vycházející z rozhodnutí Nejvyššího soudu Spojených států v případu Lovings v. Virginia, jež stála na předpokladu, že by liberalizace uzavírání sňatků měla být vedle smíšených párů rozšířena i na páry tvořené dvěma osobami stejného pohlaví. Nejvyšší soud státu Minnesota tedy zamítl odvolání v plném rozsahu. V důsledku neuspokojení uplatňovaných právních nároků se však žalující strana rozhodla pro odvolání k federálnímu Nejvyššímu soudu.

Tento případ se pod označením Baker v. Nelson[80] dostal na pořad jednání soudu v průběhu roku 1972. Žalující strana ve svém odvolání znovu uvedla, že legislativa zakazující osobám stejného pohlaví vstupovat do manželského svazku představuje zásadní zásah do ústavou garantovaných práv, zejména potom popření základního práva uzavírat sňatek dovozovaného na základě ustanovení čtrnáctého ústavního dodatku o spravedlivém procesu. Dle názoru žalující strany měl tento zákon představovat i diskriminační opatření na bázi pohlaví, které je zakázáno ustanovením o stejné ochraně zákona. Zároveň se žalující strana odvolávala také na právo na soukromí, soudem potvrzené v případu Griswold, které garantovalo všem jednotlivcům nedotknutelnou zónu soukromí, do které nemělo být nadále státem zasahováno. Přes mnohé tvrzené zásahy do ústavních práv jednotlivce, rozhodl Nejvyšší soud o tom, že se případem nebude zabývat, jelikož tento nepředstavoval federální právní problém. Soud tak odmítl o případu rozhodnout a vzhledem k procedurálním pravidlům, která mu při dobrovolně podaném odvolání umožňovala vytvořit tímto rozhodnutí precedent závazný pro všechny federální soudy, rozhodnutím v případe Baker Nejvyšší soud popřel právo párů stejného pohlaví obracet se s podobnými žalobami na federální soudy. Tyto spory měly být nadále rozhodovány pouze a jen na úrovni států, zatímco precedent vzešlý z rozhodnutí v případu Baker znamenal, že každý federální soud byl povinen projednávání takového sporu odmítnout pro *„podstatný nedostatek federální otázky“*.[81] Tento precedent představoval rozhodnutí, kterým se soudy řídily prakticky bez výhrady déle než dvě desetiletí. Během devadesátých let a zejména potom během prvního desetiletí jednadvacátého století se

[80] http://marriagelawfoundation.org/cases%5CBaker%20v.%20Nelson.pdf
[81] for want of a substantial federal question

téma sňatků osob stejného pohlaví dostalo do popředí americké společenské debaty a začalo nabývat na důležitosti.

Na začátku druhé poloviny devadesátých let byl Kongresem přesvědčivou většinou hlasů přijat zákon nesoucí název Zákon na ochranu manželství[82]. Tento legislativní akt vymezoval manželství jako právní svazek mezi jedním mužem a jednou ženou a odmítl tak jakoukoliv jinou interpretaci tohoto termínu pro účely federálního práva. Tento zákon zároveň umožňoval jednotlivým státům neuznat sňatek osob stejného pohlaví, uzavřený v jiném státě, na svém území. Klíčovými ustanoveními Zákona na ochranu manželství jsou druhý a třetí článek. První z nich stanoví, že *„žádný stát, teritorium, území pod správou Spojených států ani indiánský kmen není povinen uznat za platný jakýkoliv veřejný akt, protokol či soudní postup jiného státu, teritoria, území pod správou Spojených států či indiánského kmene, který uznává vztah mezi osobami stejného pohlaví, jenž je považován za manželství na základě právních předpisů takového státu, teritoria, území či kmene. Totéž platí pro práva a nároky vznešené na základě existence takového vztahu.* Článek 3 následně stanoví: *Za účelem určení významu jakéhokoliv zákona přijatého Kongresem, soudního rozhodnutí, regulace či interpretace ze strany různých správních orgánů a agentur Spojených států, se termínem manželství rozumí pouze právní svazek mezi jedním mužem a jednou ženou jako manželem a manželkou a termín manžel se vztahuje pouze k osobě opačného pohlaví, než je ta, která je manželem nebo manželkou.“*[83]

Vzhledem k americkému federálnímu systému práva však zákaz sňatků osob stejného pohlaví federálním zákonem nepředstavoval právní úpravu závaznou pro jednotlivé státy a jeho právní dopad se týkal pouze federální úrovně. Pravomoc tyto právní vztahy regulovat prostřednictvím místních legislativních sborů nadále náleží státům, které mohou přijmout právní úpravu odlišnou od té federální. V současné době je uzavírání sňatků osob stejného pohlaví legalizováno v šesti amerických státech. Průkopníkem se v tomto ohledu stala především oblast Nové Anglie, jelikož se zde nachází celé dvě třetiny z výše uvedeného počtu států. Jmenovitě jsou těmito státy Massachusetts, Vermont, New Hampshire a Connecticut. Zbylými dvěma členy federace jsou potom Iowa a District of Columbia. Některé další státy potom tato manželství uznávají, na svém území je však neuzavírají.[84]

Revoluce v oblasti sňatků osob stejného pohlaví naplno vypukla teprve v posledních deseti letech, jelikož prvním státem, který přijal v této oblasti liberální právní úpravu, se stal

---

[82] *Defense of Marriage Act*
[83] přeloženo z http://www.domawatch.org/about/federaldoma.html
[84] http://www.domawatch.org/stateissues/index.html

stát Massachusetts v roce 2004. O několik let později následovala Kalifornie, ale právě v tomto státě legalizace sňatků osob stejného pohlaví vyvolala značné protesty a mnohé právní spory.
Poté, co Nejvyšší soud státu Kalifornie odmítl dosavadní právní úpravu, která umožňovala uzavírat sňatky pouze heterosexuálním párům, a označil ji za právní předpis, který je v rozporu s kalifornskou ústavou, byly během několika měsíců na území státu uzavřeny stovky homosexuálních manželství. Mnohé zájmové skupiny však začaly hromadně podávat žaloby zdůrazňující tradiční pojetí manželství jako základní stavební kámen americké společnosti. Základním argumentem odpůrců soudního rozhodnutí se staly domnělé negativní důsledky, které sebou legalizace homosexuálních sňatků měla přinést. Pod značným tlakem bylo na základě veřejné petice uspořádáno celostátní referendum spojené s volbou hlavy státu a federálního legislativního sboru v listopadu roku 2008, jehož výsledkem bylo přijetí ústavního dodatku, který doplňoval kalifornskou ústavu o ustanovení, které vymezovalo manželství pouze jako svazek mezi muže a ženou a pouze v tomto mělo být také nadále ze strany státu nahlíženo. Přijetí tohoto ústavního dodatku těsnou většinou dvaapadesáti procent hlasujících provázela mohutná kampaň zastánců tohoto opatření, zdůrazňující domněnku, že legalizace sňatků osob stejného pohlaví by měla zhoubný vliv na americkou společnost. Na stranu zastánců tohoto opatření se postavili mnohé osobnosti veřejného života a zároveň i náboženské organizace. Na druhé straně svůj nesouhlas vyjádřili mnohé zájmové skupiny a přední představitelé kalifornského politického života včetně guvernéra, ani to však nestačilo k tomu, aby bylo zabráněno přijetí tohoto ústavního dodatku, který vstoupil v platnost pouhý jeden den po prezidentských volbách.

V reakci na přijetí ústavního dodatku omezující manželství pouze na svazek muže a ženy se mnohé zájmové skupiny bojující za práva homosexuální menšiny rozhodly pro podání několika hromadných žalob. Těmito žalobami chtěly docílit takového soudního rozhodnutí, které by konstatovalo rozpor tohoto ústavního dodatku s federální ústavou. Navzdory existujícímu výše zmíněnému precedentu, vzešlému z rozhodnutí Nejvyššího soudu v případu Baker, jenž umožňoval všem federálním soudům projednávání všech podobných případů odmítnout s odkazem na absenci federální jurisdikce, rozhodl se obvodní federální soud ve státě Kalifornie případ projednat. Na straně žalobců stáli zástupci zájmových skupin, zatímco osobami, proti kterým byla žaloba podána, byly krom několika kalifornských úředníků, také

vrcholní političtí představitelé, mezi nimi i trochu paradoxně odpůrce ústavního dodatku guvernér Arnold Schwarzenegger.[85]

Případ nesoucí označení Perry v. Schwarzenegger[86] se na pořad jednání obvodního federálního soudu dostal na počátku roku 2010. Soud se za výrazného zájmu médií při výslechu stran dotkl problematiky vlivu homosexuálních párů na výchovu dětí, konceptu tradičního manželství a jeho neměnného postavení, dále se potom zaobíral historií diskriminace minoritních, zejména homosexuálních skupin a jejich postavení ve společnosti. Během hlavního líčení byli oběma stranami předvoláni znalci z oboru, historie, psychologie či práva, aby podepřeli stanoviska jednotlivými stranami zastávaná. Trvalo déle než půl roku, než soudce Walker zvážil všechny důkazy a oznámil své rozhodnutí, které mělo znamenat důležitý přelom v otázce sňatků osob stejného pohlaví. 4. srpna 2010 bylo soudem oznámeno rozhodnutí, které rušilo dodatek kalifornské ústavy vymezující manželství pouze jako svazek muže a ženy. Důvodem pro toto rozhodnutí byla skutečnost, že soud shledal rozpor mezi touto právní normou a ustanovením čtrnáctého dodatku federální ústavy. Ten mimo jiné stanoví, že *„žádný stát nemá právo vydat nebo provádět zákon, který by omezoval svobody nebo výsady občanů Spojených států“.* Právem, jež mělo být přijetím dodatku kalifornské ústavy porušeno, se dle soudu stalo právo na uzavření manželství. Dalším s ústavních ustanovení, kterému dle názoru soudu předpis odporoval, bylo ustanovení o stejné ochraně zákona. Ve svém více než padesátistránkovém odůvodnění soudce Walker mimo jiné uvedl: *„dodatek, kterým byla doplněna ústava státu Kalifornie, představuje neústavní zásah do fundamentálního práva uzavírat sňatek a zároveň vytváří neodůvodněnou klasifikaci osob na základě sexuální orientace“.*[87] Walker také vymezil manželství jako čistě civilní právní záležitost, na jejíž regulaci by jakákoliv církev neměla uplatňovat svůj vliv: *„Manželství ve Spojených státech vždy bylo civilní záležitostí. Představitelé státu mohou zmocnit zástupce církve k tomu, aby se účastnili slavnostního obřadu a vykonávali při něm určené úkoly. Nesmí to však být tito zástupci církve, kdo svým rozhodnutím určí, kdo smí do civilního manželství vstoupit či jej opustit. Představitelé církve mohou nezávisle na státu rozhodnout, zda církev bude takové manželství uznávat či nikoli. Toto však nemá žádný právní efekt ve vztahu k existenci takového manželství platného podle práva státu“.*[88]

Soudce Walker ve svém rozhodnutí nejprve pouze prohlásil dodatek kalifornské ústavy za neplatný pro jeho rozpor s federální ústavou, aniž by však zároveň autoritativním výrokem

[85] http://www.marriageequality.org/
[86] https://ecf.cand.uscourts.gov/cand/09cv2292/
[87] přeloženo z https://ecf.cand.uscourts.gov/cand/09cv2292/files/09cv2292-ORDER.pdf
[88] tamtéž

rozhodl o obnovení legalizace uzavírání sňatků homosexuálními páry. Toto rozhodnutí mělo být o několik dní odloženo. Soudce se však nakonec přiklonil k řešení, kterým umožnil návrat do právního stavu před přijetím dodatku, kdy mohly páry tvořené osobami stejného pohlaví legálně uzavírat manželství na území státu Kalifornie. Právní účinnost tohoto rozhodnutí měla nastat k 18. srpnu roku 2010. Odpůrci tohoto rozhodnutí však stížností u odvolacího soudu docílili toho, že výkon rozhodnutí bude pozdržen a konečné rozhodnutí odvolacího soudu se očekává v první polovině roku 2011.

Rozhodnutí soudce Walkera v případu Perry v. Schwarzenegger je širokou laickou i odbornou veřejností považováno za zcela zásadní, především proto, že soudce federálního soudu ve svém rozhodnutí nezmínil precedent vzešlý z rozhodnutí Nejvyššího soudu v případu Baker a rozhodl se od tohoto precedentu odklonit. Toto může mít do budoucna dalekosáhlé následky, jelikož s největší pravděpodobností lze předpokládat, že případem se bude v poměrně blízké době zabývat Nejvyšší soud Spojených států a otázka sňatků osob stejného pohlaví se opět dostane do centra celospolečenského dění. Ještě v nedávné době mnoho pozorovatelů nepředpokládalo, že by nejvyšší soudní instance v zemi v dohledné době měla o podobném případu rozhodovat, jelikož není soudní praxí iniciativně rozhodovat spory, které se týkají tak společensky citlivých témat. Těmito případy se Nejvyšší soud zabývá pouze za takové situace, kdy to vyžaduje celospolečenská závažnost a naléhavost takové otázky. Precedent, kterým soud otázku sňatků osob stejného pohlaví po dlouhá desetiletí reguloval, již v mnoha ohledech neodpovídá současným společenským poměrům a mohl by být v dohledné době překonán. Také proto, že soud v této dlouhodobě společensky citlivé záležitosti doposud nevyjádřil žádné pozitivní stanovisko, lze předpokládat, že podobně jako tomu je v otázce umělého ukončení života známého též pod označením eutanazie, bude nejen zájmovými skupinami, ale i dalšími představiteli amerického politického života vyzýván k tomu, aby se k těmto otázkám vyslovil. Zda tomu tak v dohledné době bude lze obtížně předpovídat, předpokládat však lze, že podobně jako v případě umělého ukončení těhotenství, se projednávání takovýchto případů neobejde bez mnoha politických sporů.

6. Závěr

Díky mnoha specifickým charakteristikám, kterými se vyznačuje americký právní a politický systém lze závěrem konstatovat, že Nejvyšší soud Spojených států je institucí, která má výrazně více politický charakter, než je tomu u obdobných institucí na evropském kontinentě či ve Velké Británii, jejíž právní systém měl na vývoj toho amerického značný vliv. Prvním důležitým faktorem, který podpírá toto tvrzení je především precedenční rozhodování soudu. Díky tomu, že k překonávání precedenčních rozhodování dochází poměrně zřídka a většinou pouze pokud se podstatnou měrou změní personální obsazení Nejvyššího soudu či pokud dojde k podstatným celospolečenským změnám, je umožněno doktrínám vzešlým ze soudního rozhodování působit dalekosáhlé důsledky po zpravidla velmi dlouhou dobu. Toto je patrné hned na několika výše zmíněných soudních rozhodnutích a s nimi souvisejících precedentech, které regulovaly právní vztahy ještě mnoho let poté, co byla soudem vyjádřena. Příkladem může být například doktrína odděleni ale rovni vzešlá z rozhodnutí soudu v případu Plessy v. Ferguson, která na šedesát let posvětila rasovou segregaci na veřejných prostranstvích nebo například doktrína označovaná jako *substantive due process* vzešlá z rozhodnutí v případu Lochner, která umožňovala soudu odmítat státní regulaci v ekonomických vztazích. Instituce plnící úlohu ústavních soudů v mnoha evropských zemích zpravidla rozhodují v určitém jednotlivém případě ve věci samé a tato rozhodnutí mají do budoucna pouze omezený dopad. Mohou představovat určitou směrnici pro budoucí rozhodování soudů, ale pro tyto soudy nejsou závazná tak, jak je tomu v případě precedenčního rozhodování Nejvyššího soudu ve Spojených státech. Role ústavního soudu ve Velké Británii, kde podobně jako ve Spojených státech existuje precedenční systém rozhodování soudů, je naproti tomu utlumena dominující doktrínou suverenity parlamentu, a tak se velmi zřídka stává, že by tento soud tvořený právním výborem sněmovny lordů výrazněji zasahoval do politického procesu v zemi ve větší míře.

Dalším z důvodů podpírající tvrzení, že Nejvyšší soud je institucí s výrazným politickým vlivem, je proces jeho personálního obsazování, které zpravidla probíhá na základě standardních politických pravidel. Jak již bylo zmíněno, dosazením kandidáta, který je zastáncem stejné či podobné politicko-právní hodnotové orientace jako hlava státu, která jej do funkce navrhuje, může prezident výrazně ovlivnit vývoj v zemi i v období, kdy již v úřadu nepůsobí. Soudci Nejvyššího soudu ve svých funkcích zpravidla působí mnohem déle, než volení zástupci včetně prezidenta, a tak mohou svůj vliv na rozhodování uplatňovat během

mnohem delšího časového období. Zatímco v mnoha evropských zemích je kladen důraz na striktní nezávislost a nestrannost soudců, ve Spojených státech nepochybně dochází k tomu, že funkce ústavních soudců vykonávají lidé, kteří mají pevné vazby na mnohé politické představitele, a v mnoha případech se jedná dokonce o bývalé představitele volených funkcí. Představa, že by funkce soudců ústavních soudů na evropském kontinentě vykonávali ve větší míře bývalí političtí představitele je nemyslitelná, vzhledem k tomu, že by tito zpravidla v reáliích evropské politické kultury byli prakticky nepřetržitě vystaveni podezření ze střetu zájmů či podjatosti. Toto riziko samozřejmě existuje i v případech amerických soudců, ve Spojených státech je však široce rozšířená výrazná míra tolerance v tomto ohledu a dlouhodobý vývoj, během kterého nejvyšší soudní úřad vykonávali bývalí političtí představitelé, umožnil v této praxi pokračovat i nadále.

V souvislosti se dvěma výše zmíněnými faktory nelze opomenout výrazně náboženský charakter americké společnosti, která se ve velké míře promítá i do amerického politického systému, který je postaven na soupeření dvou politických bloků. Největší rozdíly mezi těmito bloky potom lze spatřovat i v postoji k zásadním společenským otázkám, které do velké míry souvisejí s náboženskou orientací. Tyto sporné společenské otázky v tomto textu demonstrované na tématech jakými jsou umělé ukončení těhotenství, sňatky osob stejného pohlaví či umělé ukončení života člověka do značné míry rozdělují americké veřejné mínění. Ve srovnání se zeměmi evropského kontinentu lze konstatovat, že pouze malá část těchto zemí, jako příklad lze uvést Polsko či Irsko, je polarizovaná v těchto otázkách do takové míry, jako je tomu ve Spojených státech. S touto polarizací také souvisí i štěpení politického spektra, jehož části se profilují jako zastánci toho či onoho stanoviska. Zatímco na evropském kontinentě dochází v mnoha tradičně katolických zemích jako například Španělsku či Itálii v posledních desetiletích ke značné liberalizaci v mnoha společenských vztazích, jejichž pojetí tradičně souvisí s náboženstvím, ve Spojených státech tyto otázky nadále představují vrcholné politické téma.

V tomto souboji názorů potom lze konstatovat, že Demokratická strana je platformou liberálnějšího pojetí těchto vztahů a profiluje se jako politická strana usilující o uvolnění regulace v otázkách potratů, integrace menšinového obyvatelstva do společnosti, liberalizace v otázkách homosexuálních párů a podobně. Republikánská strana naproti tomu představuje organizaci prosazující tradiční pojetí manželství jako svazku muže a ženy, restriktivní přístup v otázkách potratů, umělého ukončení života a dalších otázkách. Nad tento rámec lze také uvést například odpor k teorii evoluce, se kterým se lze setkat i u některých evropských politických stran, v poslední době nejvíce v Polsku. Významem, který toto ideové rozdělení

amerických politických stran má na rozhodování Nejvyššího soudu, jsou především následky vyplývající z personálního obsazení soudu. Soudci prosazení do funkce člena Nejvyššího soudu na návrh prezidentů reprezentujících Republikánskou strany inklinují ve většině případů ke konzervativním stanoviskům v oblasti práva, etiky či náboženství, zatímco kandidáti navržení prezidenty za Demokratickou stranu reprezentují liberálnější pojetí v těchto otázkách. Jak bylo ukázáno na případu Roe v. Wade a dalších následujících případů s tímto souvisejícím, politické vlivy a zájmy se do velké míry promítají i v personálním obsazování soudu, které může nezřídka představovat důležité politické téma.

Dalším důležitým faktorem, který jen umocňuje postavení Nejvyššího soudu a důležitost jeho postavení v americkém politickém systému, je rozsah možné interpretace více než dvě století starého ústavního textu. Tento text, který byl během celé své historie doplněn pouze v šestadvaceti případech, umožňuje v mnoha ohledech právně-terminologickou kreativitu související s touto interpretací. Za její projevy je však soud častým terčem kritiky ze strany části právnické obce, která inklinuje k ústavnímu výkladu vycházejícímu z původních reálií existujících při přijímání dokumentu. Soud byl v mnoha případech nařčen ze soudního aktivismu a ze suplování funkce legislativního sboru tím, že jeho rozhodnutí překračují rámec striktně soudních pravomocí. Ani tato skutečnost však nebyla překážkou v tom, aby soud prostřednictvím výrazně extenzivního výkladu ústavního textu v některých svých rozhodnutích vytvořil doktríny, které byly následně rozhodující pro mnohé právní vztahy. Jako příklad v tomto ohledu mohou sloužit například tvrzená existence práva na svobodné vstupování do smluvních vztahů bez omezení ze strany státu či již zmíněné právo na soukromí dovozované na základě tzv. polostínů některých ústavních ustanovení. Tato interpretace ústavního textu je proměnlivá v čase a umožňuje Nejvyššímu soudu flexibilně reagovat na společenské změny. Přestože se zřejmě i v budoucnu dá počítat s tím, že bude soud za některé své výroky podroben kritice, tento trend pravděpodobně zůstane nezměněn.

Posledním z faktorů, které je třeba zmínit v souvislosti s politickým charakterem Nejvyššího soudu ve Spojených státech je samotné federální uspořádání státu. Na světě existuje něco málo přes dvě desítky států s federálním uspořádáním, ale lze tvrdit, že v žádném z nich instituce plnící úlohu ústavního soudu nedisponovala v dlouhodobém horizontu tak silným vlivem na rozložení sil mezi centrální vládou a vládami jednotlivých územních celků jako tomu bylo ve Spojených státech. Nezpochybnitelným způsobem se soud především v prvních desetiletích existence federálního státu zasadil o jeho udržení, přestože tendence k uvolnění tohoto svazku kdysi suverénních států přetrvaly i v letech následujících. Během dvacátého století potom soud svým rozhodováním upevnil pozici federální vlády, aby

následně tento trend částečně uvolnil ve prospěch států, které tímto pouze upevnily své postavení ve federálním svazku. V tomto ohledu se jako klíčovou jeví také otázka rasové segregace, která je tak typická právě pro americkou společnost.

Rozhodovací praxe Nejvyššího soudu a další procedurální pravidla fungování této instituce dávají jejím členů značnou míru autonomie v rozhodování. Tím, že je soudu umožněno určitý případ zařadit na pořad jednání nebo učinit rozhodnutí případem se nezabývat mohou soudci do určité míry ovlivnit politickou agendu politických stran a mnohých zájmových hnutí. Načasování takového rozhodnutí je potom zásadní především v období voleb, jelikož soud tím, že projednává určitý spor týkající se některého z důležitých společenských témat, do velké míry determinuje to, kdy a v jakém rozsahu se toto téma stane tématem politickým. Do budoucna lze za takováto témata považovat především sňatky osob stejného pohlaví, umělé ukončení života nebo například právní následky, které sebou ponese reforma systému zdravotnictví poté, co toto legislativní opatření vstoupí v plném rozsahu v platnost.

Přílohy:

Tabulka 1 – Neúspěšné nominace

Navržený kandidát	Prezident, který jej navrhl	Důvod
William Paterson	Washington	Nominace stažena
John Rutledge (na předsedu)	Washington	Nominace zamítnuta 10-14
Alexander Wolcott	Madison	Nominace zamítnuta 9-24
John Crittenden	J.Q. Adams	Odloženo
Roger Taney	Jackson	Odloženo
John Spencer	Tyler	Nominace zamítnuta 21-26
Reuben Walworth	Tyler	Nominace stažena
Edward King	Tyler	Nehlasováno
John Spencer	Tyler	Nominace stažena
Reuben Walworth	Tyler	Nehlasováno
Reuben Walworth	Tyler	Nominace stažena
Edward King	Tyler	Nehlasováno
Jehn Read	Tyler	Nehlasováno
George Woodward	Polk	Nominace zamítnuta 20-29
Edward Bradford	Fillmore	Nehlasováno
George Badger	Fillmore	Odloženo
William Micou	Fillmore	Nehlasováno
Jeremiah Black	Buchanan	Nehlasováno
Henry Stanbery	A. Johnson	Nehlasováno
Ebenzer Hoar	Grant	Nominace zamítnuta 24-33
George Williams (na předsedu)	Grant	Nominace stažena
Caleb Cushing (na předsedu)	Grant	Nominace stažena
Stanley Matthews	Hayes	Nehlasováno
William Hornblower	Cleveland	Nehlasováno
William Hornblower	Cleveland	Nominace zamítnuta 24-30
Wheeler Peckham	Cleveland	Nominace zamítnuta 32-41
Pierce Butler	Harding	Nehlasováno
John Parker	Hoover	Nominace zamítnuta 39-41
John Harlan	Eisenhower	Nehlasováno

Abe Fortas (na předsedu)	Johnson	Nominace stažena
Homer Thornberry	Johnson	Nominace stažena
Clement Haynsworth	Nixon	Nominace zamítnuta 45-55
Harold Carswell	Nixon	Nominace zamítnuta 45.51
Robert Bork	Reagan	Nominace zamítnuta 42-58
John Roberts	G.W.Bush	Nominace stažena
Harriette Miers	G.W.Bush	Nominace stažena

Zdroj: http://www.fas.org/sgp/crs/misc/RL31171.pdf

Tabulka 2 – Zrušená rozhodnutí Nejvyššího soudu – vytvoření nového precedenčního rozhodnutí, Zákony Kongresu vyřazené z používání pro rozpor s ústavou, Zrušené zákony jednotlivých států federace

Období	Předseda soudu	Zrušená rozhodnutí Nejvyššího soudu	Zákony Kongresu vyřazené z užívání	Zrušené zákony států federace
1789-1800	Jay, Ruthledge, Elsworth	-	-	-
1801-1835	John Marshall	3	1	18
1836-1864	Roger Taney	4	1	21
1865-1873	Salmon Chase	4	10	33
1874-1888	Morrison Waite	13	9	7
1889-1910	Melville Fuller	4	14	73
1910-1921	Edward White	5	12	107
1921-1930	William Taft	6	12	131
1930-1940	Charles Hughes	21	14	78
1941-1946	Harlan Stone	15	2	25
1947-1952	Fred Vinson	13	1	38
1953-1969	Earl Warren	45	25	150
1969-1986	Warren Burger	52	34	192
1986-2001	William Rehnquist	34	25	86

Zdroj: O´Brien, David: Storm Center: The Supreme Court in American Politics, W W Norton & Co Inc, 2005, str. 30

Tabulka 3 – Přehled nejdůležitějších legislativních opatření ovlivňujících jurisdikci a fungování Nejvyššího soudu

Legislativa	Stručná charakteristika zákona
Judiciary Act of 1789	Zavedl základní odvolací pravomoc, vytvořil třístupňovou soustavu soudů, zavedl objíždění 6 obvodů soudci Nejvyššího soudu (NS)
Acts of 1793, 1801, 1802 and 1803	Zavedly a posléze korigovaly rotační systém objíždění obvodů
Act of 1807	Vytvořil 7. obvod a souběžně zvýšil počet soudců NS na sedm
Act of 1837	Rozdělil zemi na 9 obvodů, zvýšil počet soudců na devět, zavedl pravomoc soudu i na území nových teritorií
Acts of 1855 and 1863	Stát Kalifornie přičleněn jako 10. obvod, zvýšení počtu soudců na 10
Acts of 1866, 1867, 1869 and 1871	Rozšířena pravomoc soudu, počet členů soudu ustálen na čísle 9
Act of 1875	Výrazně rozšířena pravomoc v civilních záležitostech, zavedena plná odvolací pravomoc pro rozhodnutí státních soudů
Act of 1887	Omezil možnost odvolání zvýšením soudního poplatku u vybraných sporů
Circuit Court of Appeal Act of 1891	Zavedl 9 federálních soudů pro jednotlivé obvody, zrušeno objíždění
Act of 1892	Zavedl přísně formální proceduru podání soudu
Act of 1893	Vytvořil a zavedl obvod District of Columbia
Acts of 1903 and 1907	Umožnil federální vládě přímé odvolání u sporů vzešlých z mezistátního obchodu a v trestněprávních sporech
Acts of 1910, 1907 and 1913	Zavedl povinné tříčlenné senáty soudců u některých nižších soudů
Acts of 1914, 1915 and 1916	Úprava soudních pravomocí v oblasti autorského práva
Judiciary Act of 1925	Výrazně rozšířil spektrum případů, jejichž případné posouzení či odmítnutí takového posouzení je ponecháno na uvážení soudu
Act of 1928	Učinil z odvolání jedinou formální metodu postoupení případu k Nejvyššímu soudu, kdy je soud povinen rozhodnout
Act of 1939	Rozšířil pravomoc soudu posuzovat otázky faktické i právní
Act of 1948	Uvedl v platnost tzv. Soudcovský kodex
Act of 1950	Revidoval v některých případech povinnost tříčlenných senátů
Voting Rights Act of 1965	Zavedl přímé odvolání k NS ve věcech volebního práva
Acts of 1970, 1974, 1975 and 1976	Zrušen zákon z roku 1907 a některé další možnosti přímého odvolání
Federal Courts Improvement Act of 1982	Vytvořen Court of Appeals for the Federal Circuit
1988 Act to Improve the Administration of Justice	Výrazně omezil počet sporů, které měl dříve NS povinnost projednávat

Zdroj: O´Brien, David: Storm Center: The Supreme Court in American Politics, W W Norton & Co Inc, 2005, str. 158-159

Literatura:

- **Gerloch, Aleš:** Teorie práva, 3. rozšířené vydání, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004
- **Kuklík, Jan; Seltenreich, Radim:** Dějiny angloamerického práva, Linde Praha, 2007
- **Zástěra, Martin:** Politické aspekty nominačního procesu soudců Nejvyššího soudu ve Spojených státech amerických. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, 2009
- **Toobin, Jeffrey:** The Nine. Inside the Secret World of the Supreme Court, Doubleday, 2007
- **Rehnquist, William:** The Supreme Court, New York: Morrow,1987
- **O´Brien, David:** Storm Center: The Supreme Court in American Politics**,** W W Norton & Co Inc, 2005
- **Eisgruber, Christopher L.:** The Next Justice:Repairing the Supreme Court Appointments Process, Princeton, Princeton University Press, 2007
- **Tindall, G.B., Shi David:** Dějiny Spojených států amerických. Nakladatelství Lidové noviny, 1996
- **Ústava Spojených států amerických,** plné znění obsaženo v knize: Tindall, G.B., Shi David: Dějiny Spojených států amerických. Nakladatelství Lidové noviny, 1996
- **Watson, George L; Stookey, John Alan:** Shaping America: the Politics of Supreme Court Appointments, Atlanta, Longman Publishing, 1997
- **Rutkus, Dennis S**., CRS Report for Congress, Supreme Court Appointment Process, Congressional Research Service, Library of Congress, Washington, 2005
- **Vischnieski, John:** What the Court Decided in Dred Scott v. Sandford, The American Journal of Legal History, 1988
- **Hall K.L., Wiecek W.M., Finkelman P.:** American Legal History (Cases and Materials), New York, 1991
- **Hamilton A., Madison J., Jay J.,** Listy federalistů, Olomouc, 1994

Internetové zdroje:

www.ustavnisoud.cz
http://www.jstor.org/pss/845743
http://www.ourdocuments.gov/doc.php?flash=old&doc=52
http://www.constitution.org/uslaw/judiciary_1789.htm
http://www.law.umkc.edu/faculty/projects/ftrials/conlaw/marbury.HTML
http://www.history-matters.com/archive/contents/contents_wc.htm
http://www.legalaffairs.org/issues/March-April-2006/review_Lundberg_marapr06.msp
http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?court=us&vol=5&invol=137
http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?court=US&vol=347&invol=483
http://caselaw.lp.findlaw.com/cgi-bin/getcase.pl?court=us&vol=106&invol=583
http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?court=us&vol=388&invol=1
http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?navby=case&court=us&vol=2&invol=419
http://caselaw.lp.findlaw.com/cgi-bin/getcase.pl?court=us&vol=17&invol=316
http://www.law.cornell.edu/supct/html/historics/USSC_CR_0053_0299_ZS.html
http://www.law.cornell.edu/supct/html/historics/USSC_CR_0169_0366_ZS.html
http://caselaw.lp.findlaw.com/cgi-bin/getcase.pl?court=us&vol=208&invol=412
http://www.ecasebriefs.com/blog/law/constitutional-law/constitutional-law-keyed-to-chemerinsky/economic-liberties/adkins-v-childrens-hospital/2/
http://caselaw.lp.findlaw.com/cgi-bin/getcase.pl?court=us&vol=300&invol=379
http://www.lawnix.com/cases/wickard-filburn.html
http://www.lawnix.com/cases/united-states-lopez.html
http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?court=us&vol=000&invol=u10287
http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?court=us&vol=381&invol=479
http://caselaw.lp.findlaw.com/cgi-bin/getcase.pl?court=US&vol=402&invol=62
http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?vol=505&invol=833&court=US
http://www.domawatch.org/about/federaldoma.html
https://ecf.cand.uscourts.gov/cand/09cv2292/

Bibliografický záznam

Zástěra, Martin. Postavení Nejvyššího soudu v americkém politickém systému a význam jeho rozhodování pro politický proces ve Spojených státech amerických. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2010, 112 stran. Vedoucí diplomové práce Doc. JUDr. Petr Pithart, dr. h. c.

Anotace

Diplomová práce „Postavení Nejvyššího soudu v americkém politickém systému a význam jeho rozhodování pro politický proces ve Spojených státech amerických.“ pojednává o americkém systému ústavního soudnictví, porovnává jej s obdobnými systémy v jiných zemích a zaměřuje se na praktické důsledky rozhodování nejvyšší soudní instance pro politický proces ve Spojených státech amerických.

Annotation

Thesis „Role of the U.S. Supreme Court in american system of government and the importance of Court´s decisions for the political process in the United States of America“ deals with american system of constitutional judiciary, compares this system to those of other countries and focuses on the practical consequences of Court´s decisions for the political process in the United states of America.

Klíčová slova

Spojené státy americké, Nejvyšší soud, ústavní soudnictví, americký politický systém, rozhodnutí, rasová segregace, federalismus, umělé ukončení těhotenství

Keywords

United states of America, Supreme Court, constitutional judiciary, american system of government, decision, racial segregation, federalism, abortion

Abstract

The thesis „Role of the U.S. Supreme Court in American system of government and the importance of Court's decisions for the political process in the United States of America" deals with the institutional role U.S. Supreme Court has in American system of government and puts emphasis on Court's decisions and their practical consequences on the politics in the United States. In history of the country the Court was an influential decision-making body on many occasions. Although shortly after the federation was established many intended to put the Court in position where weak powers given to it would not enable the institution to fully play its role of the guardian that keeps an eye on the constitutionality of adopted laws, at the beginning of the 19th century the Court found its place and became exactly what it was originally intended to be. Decision in Marbury v. Madison gained the Court the crucial power of judicial review. The power of judicial review completely changed the role of the institution that finally became the guardian of the Constitution. This thesis outlines the institutional position of the judicial branch and especially the position of the Supreme Court in American system of government. It also focuses on the political aspects of the nomination process of Supreme Court Justices and the political aspects of their performances while holding office. The main theme of the thesis is the effect and the consequences Court's decisions have on the political process in the United States. Three basic areas that are dealt with are racial segregation, concept of federalism and the controversial political issues such as abortion and same sex marriages. These were areas where the crucial political and legal battles took place and for the purpose of this thesis they were chosen as the best example of Court's influence on American politics. The described cases and decisions created the key precedents that significantly affected the American legal system. The question put is whether the Supreme Court of the United States is the institution that has significantly more political nature than the similar institutions in Great Britain and Europe. This thesis provides a wide reasoning that gives a positive answer to that question. The used sources consist of Czech and American legal literature, scholars' legal commentary and the Supreme Court decisions.